

Novice iz Moravške doline

9 / 2019

GLASILO OBČINE MORAVČE / NOVEMBER 2019 / ŠTEVILKA 9 / LETNIK XX

Tine Kos – pionir in utemeljitelj modernega kiparstva / str. 30

Tine Kos se je rodil v Češnjicah pri Moravčah leta 1984. Študiral je na Dunajski akademiji in za sabo pustil bogat opus umetniških del. V Moravčah stoji njegov kip partizana v parku, portret Frana Detele na Jurkovi hiši in nagrobnik Tomanove družine.

70 let Kulturnega društva Tine Kos Moravče / str. 32

Leta 1949 se je takratno prosvetno društvo poimenovalo po akademskem kiparju Tinetu Kosu. V soboto, 14. decembra ob 19. uri vabijo na svečano akademijo ob visokem jubileju.

20 let združenja Zdravo življenje / str. 41

Ekološki kmetje, člani združenja *Zdravo življenje* so v vasi Koreno, na posestvu Razgledi z vrha, praznovali dvajset let organiziranega delovanja.

Miklavž (sveti Nikolaj), sodi med najbolj priljubljene svetnike, predvsem med otroke. Pridni ga že težko pričakujejo, poredni pa ... saj takšnih ni pri nas!

"Vsi odrasli so najprej bili otroci, a se le redki tega spominjajo."

Antoine De Saint-Exupéry

DECEMBER
Nedelja

1

PONOVITEV slavnostnega koncerta ob 40. obletnici delovanja

KD Tine Kos, Ženska vokalna skupina ODA
Kulturni dom Moravče, 17.30

DECEMBER
Nedelja

1

Slavnostni prižig novoletnih luči v Moravčah
Turistično društvo Moravče v sodelovanju z Občino Moravče
Moravče, 19.30

DECEMBER
Sobota-nedelja

7-8

Veseli december v Moravčah v sodelovanju z društvu občine Moravče
TD Moravče
Kulturni dom in tržnica Moravče, 17.00-21.00

DECEMBER
Sobota

7

Miklavževa igrica
KID Limbar
Cerkev Sv. Martina Moravče, 17.00

DECEMBER
Nedelja

8

Miklavževanje
KŠD Peče
Dvorana gasilskega doma Peče, 9.30

DECEMBER
Nedelja

8

Miklavževanje - maša in prihod Miklavža s spremstvom
Društvo podeželske mladine Moravče, Sv. Miklavž, 10.00

DECEMBER
Nedelja

8

Miklavževanje
KUD Vrhpolje
Gasilski dom Vrhpolje, 15.00

DECEMBER
Sobota

14

Slovenski večer in 70 let KD Tine Kos Moravče
KD Tine Kos Moravče
Kulturni dom Moravče, 19.00

DECEMBER
Sobota

14

Celovečerna predstava Čebelica Maja, premiera
KŠD Peče, otroška dramska skupina
KŠD Peče
Dvorana gasilskega doma Peče, 18.00

DECEMBER
Sobota - nedelja

14-22

Veseli december v Moravčah v sodelovanju z društvu občine Moravče
TD Moravče
Kulturni dom in tržnica Moravče, 17.00-21.00

DECEMBER
Torek

17

Koncert učencev glasbene šole
Glasbena šola Domžale, Oddelek Moravče
Kulturni dom Moravče, 18.00

DECEMBER
Sreda

18

Predstavitve KID Limbar
KID Limbar
Knjižnica Domžale, 19.00

DECEMBER
Sreda

25

Božični koncert Peškega okteta, KŠD Peče
Cerkev Sv. Jerneja, 19.00

DECEMBER
Četrtek

26

Božični koncert Komornega zbora
KID Limbar
Cerkev Sv. Andreja, 16.00

DECEMBER
Četrtek

26

Tradicionalni novoletni koncert Tamburaškega orkestra
KUD Vrhpolje
Gasilski dom Vrhpolje, 19.00

DECEMBER
Četrtek

26

Žive jaslice
Planinski dom
Planinski dom Ušte-Žerenk, 19.30

DECEMBER
Četrtek

26

Nočni pohod na Ušte - Žerenk
PD Moravče
Izpred planinskega doma

DECEMBER
Sobota

28

Tradicionalni novoletni koncert
Občina Moravče
Kulturni dom Moravče, 19.00

DECEMBER
Torek

31

Silvestrski pohod
KŠD Peče
Izpred Gasilskega doma Peče, začetek ob 21.00

DECEMBER
Torek

31

Ognjemet na odprtem pred planinskim domom Ušte - Žerenk
Planinski dom
Planinski dom, 24.00

Novice iz Moravške doline

NOVEMBER 2019
ŠTEVILKA 9
LETNIK XX

Novice iz Moravške doline je informativno glasilo občine Moravče, ki je tudi izdajateljica. ISSN 2536-4057. Izhaja predvidoma desetkrat letno in ga prejema vsa gospodinjstva v občini brezplačno.

Sedež in naslov uredništva
Občina Moravče
Vegova ulica 9
1251 Moravče

01 724 71 40

E-poštni naslov
moravske.novice@moravce.si

Odgovorna urednica
mag. Tatjana Čop

Uredniški odbor
Eva Babnik
Bernarda Mal
dr. Franci Malin
mag. Matjaž Marolt
Anja Ravnikar

Likovni urednik in oblikovanje
mag. Blaž Slapar

Lektoriranje
Bernarda Mal

Naslovnica
Sanje
Foto: Maja Rokavec

Tisk
Tiskarna Januš d.o.o.

Naklada
1800 izvodov

Rokovnik izhajanj, navodila za pisce prispevkov in cenik oglasnega prostora so objavljeni na spletni strani www.moravce.si.

Naslednja številka izide 19. decembra. Prispevke za objavo pošljite na elektronski naslov moravske.novice@moravce.si. Rok za oddajo je 29. november.

Pisci sami jamčijo za verodostojnost vsebine objav ter za avtorstvo besedil in slikovnega gradiva.

Novice iz Moravške doline so vpisane v razvid medijev pri Ministrstvu za kulturo RS pod zaporedno številko 374.

Nov most v našo prihodnost

Drage Moravčanke, spoštovani Moravčani.

DR. MILAN BALAŽIČ
župan občine Moravče

Vsoboto, 16. novembra, sem odprl največjo letošnjo strateško investicijo v naši občini – nov most v Serjučah. Ta gradnja je tako pomembna zato, ker bo novi most, ki je pravi lepoteč, preprečil poplave v Moravški dolini. Te so bile doslej redni spremljevalec deževnih obdobij in hujših neviht, ki zaradi podnebnih sprememb postajajo vse pogostejše. Nazadnje je Moravško dolino poplava zalila lani 13. julija, pa tudi ob relativno normalnih vremenskih razmerah je bilo to področje na meji zamočvirjenosti. Tako poplave

postajajo del naše zgodovine, pričakovati pa je, da se bo območje okrog Drtiščice začelo intenzivneje izcejati in sušiti, tako da bi s tem pridobili bolj kakovostno zemljo za obdelovanje ali gradnjo.

Moravško Tromostovje

Gradbena dela na cestnem odseku pod naseljem Serjuče s tremi prehodi prek vodotoka so potekala v času od avgusta do konca oktobra. V prvem tednu novembra so bila dela zaključena z asfaltiranjem in namestitvijo varnostne ograje. Kot omenjeno, so bili na 150 metrih dolgem cestnem odseku zgrajeni trije mostovi, preko glavne struge in prek stranskega rokava pa cesta poteka po nasipu. V cestnem nasipu je bil izveden še dodatni vodni prepust, tako da vse skupaj povečuje pretočnost vodnega toka. Brežine rečne struge in rečno dno so pod mostom in na obeh straneh obloženi s kamnitimi bloki. Na celotnem odseku je bil obnovljen javni vodovod, ki bo izboljšal vodooskrbo v Serjučah. Dela za obnovo voziščne konstrukcije so se nadaljevala tudi na odseku proti naselju, kjer je bilo obnovljeno asfaltno vozišče in urejeno odvodnjavanje z zaključnim ponikovalnim jaškom.

Če utegnate, se kdaj sprehodite ob Drtiščici in si oglejte novo pridobitev, na katero smo lahko vsi Moravčani upravičeno ponosni.

Z ministrom o Termitu

Minister za okolje in prostor Simon Zajc me je na zadnjem sestanku obvestil, da glede predelovanja nevarnih in strupenih industrijskih odpadkov proti podjetju Termit – (skladno z zakonom o varstvu okolja) po uradni dolžnosti poteka postopek o obstoju okoljske škode. Agencija Republike Slovenije za okolje (ARSO), ki je v sestavi ministrstva, preučuje vrsto, obseg in pomen okoljske škode za prizadeta območja, hkrati pa ugotavlja možnosti njihove naravne obnovitve. Na podlagi ugotovljenega dejanskega stanja bo Termitu z odločbo odrejena izvedba najustreznejših sanacijskih ukrepov in odprava okoljske škode.

Kot vemo, je inšpektor za okolje na osnovi poročila ARSO o monitoringu stanja voda na vplivnem območju podjetja Termit, iz katerega je razviden nastanek velike okoljske škode, 16. julija letos izdal ustno odločbo o prepovedi. Po tej odločbi mora Termit zaradi neposredne nevarnosti dodatnega čezmernega obremenjevanja okolja prenehati z obratovanjem naprave za predelavo odpadkov, ki se nahaja na območju peskokopa Drtija. Pritožbo Termita zoper to odločbo je pritožbeni organ zavrnil. Poleg tega je pristojni inšpektor zoper neznanega storilca (ki je vsem v Moravški dolini znan) zaradi suma storitve kaznivega dejanja po 332. členu Kazenskega zakonika dne 21. avgusta letos vložil kazensko ovadbo.

Ob tem naj dodam, da je vodstvo Termita v zadnjem času dokončno izgubilo stik z realnostjo. Proti Občini Moravče so vložili eno, proti meni pa kar pet kazenskih tožb, po njihovem vse zaradi tega, ker naj bi v medijih škodoval časti ali dobremu imenu Termita. **Čast?** Glede na to, s čim se je pečalo vodstvo Termita in nas zastrupljalo, to vodstvo nima nobene časti. **Dobro ime?** Glede na to, kakšne nevarne snovi je Termit zakopaval v Moravški dolini, to podjetje nima nobenega dobrega imena. **Ne moreš škodovati časti tistega, ki je nima in ne moreš vzeti dobrega imena podjetju Termit, ker ga nima.**

Za zapisano odgovarjam, moram pa priznati, da vse bolj izgubljam upanje, da bo to vodstvo podjetja prišlo k pameti in se začelo z županom in Občino pogovarjati o skupnem reševanju problemov. Tudi prav. Res žalostno, da so tožbe vse, kar gospod direktor Serianz zmore. Plačane so z denarjem, ki ga je nakopal tu, med nami, in ga uporabil proti nam, proti naši dobrobiti. Ko bomo očistili Moravško dolino, bo to še en most v našo lepšo prihodnost. Tej pa bo pot tlakoval program novih delovnih mest, ki jih bomo odpirali za vse – tudi ali predvsem za tiste Moravčane, ki bi v Termitu morebiti izgubili delo.

Pravno mnenje: Termit deluje nezakonito

Obljuba dela dolg in tokrat vas želim seznaniti z dokumentom Centra za mednarodno in poslovno pravo, ki ga vodi znana prof. dr. Vasilka Sancin. Obsežni dokument na 43 straneh, o katerem bo tekla beseda, nosi naslov »Pravno mnenje glede zakonitosti predelovanja odpadkov družbe Termit d.d. v centru za predelavo odpadkov v Drtiji«. Pravno mnenje na podlagi evropske in slovenske zakonodaje ugotavlja, da je do leta 2014 podjetje Termit imelo okoljevarstveno dovoljenje za – kot pravniki lepo rečejo – vnos zemeljskega izkopa in umetno pripravljene zemljine. Termit je razglašal, da iz odpadkov izdeluje različne »gradbene materiale« po imenu Tersan.

Slovenska ureditev omogoča prenehanje statusa odpadka le na podlagi podrobnih meril, določenih na ravni Evropske unije ali s posebnim predpisom na nacionalni ravni.

Takšnih posebnih meril za predelavo odpadkov v gradbene proizvode ni, torej imajo odpadki, »predelani« v Termitu, tudi po »predelavi« še vedno status odpadka. Morda zveni nekoliko zapleteno, toda posledici sta dve: prvič, okoljevarstveno dovoljenje za predelavo odpadkov, ki ga je izdala ARSO podjetju Termit, je nezakonito, saj nepravilno določa kot proizvode obdelave gradbene materiale Tersan brez navedbe, da gre še vedno za odpadke; in drugič, na podlagi tega je »predelovanje odpadkov v gradbene proizvode«, ki ga izvaja podjetje Termit, nezakonito.

Pravno mnenje ugotavlja vzročno zvezo med dejavnostjo Termita in okoljsko škodo. Pri tem se izhodiščno naslanja na analizo, ki je bila izvedena na območju delovanja podjetja Termit, kjer so obdelovali odpadke in jih vgrajevali v tla. Glede podzemnih voda so rezultati analize »pokazali vpliv delovanja družbe Termit d.d. na kakovost podzemne vode in tudi na kakovost izcednih voda«. Tako je vzpostavljena vzročna zveza med delovanjem Termita in okoljsko škodo. Termit mora izvesti vse potrebne ukrepe za sanacijo okoljske škode. Prav tako mora Termit nositi stroške sanacije. Ministrstvo za okolje in prostor pa mora z odločbo odrediti izvedbo najustrežnejših sanacijskih ukrepov.

Termit je prekrškovno odgovoren zaradi ravnanja v nasprotju z okoljevarstvenim dovoljenjem. Poleg tega Termit že od leta 2014 nima več potrebnega okoljevarstvenega dovoljenja za vnos zemeljskega izkopa in umetno pripravljene zemljine. Tega bi še vedno potreboval tudi po omenjenem letu, saj ima »gradbeni proizvod« še vedno status odpadka. Termit je kazensko odgovoren za to, da je nastala okoljska škoda na zavarovanem območju, saj se predelava odpadkov v Drtiji nahaja na posebnem varstvenem območju Natura 2000 Kandršče-Drtiljščica. Prav tako je Termit na podlagi rezultatov analize in ugotovljenih povišanih vrednosti nevarnih snovi prekrškovno odgovoren zaradi ravnanja v nasprotju z okoljevarstvenim dovoljenjem – zaradi obstoja kvalificirane okoliščine nastanka večje okoljske škode.

Menim, da je jasno, kaj sledi: sanacija celotnega območja in izplačilo odškodnin. Za slednje bomo v prihodnjih mesecih dokazali še vzročno povezavo med dejavnostjo Termita ter rakavimi in pljučnimi obolenji v okoliških naseljih.

Strokovno mnenje: Rak prihaja iz Termita

Spodbujen predvsem z dejstvom, da v Moravški dolini za rakom obolevajo že otroci, sem se pred kratkim sestal s strokovnjaki Fakultete za kemijo in kemijsko tehnologijo ter Kliničnega inštituta za medicino dela, prometa in športa v Ljubljani. Naj me namreč vodstvo Termita še tako preganja po sodiščih, sem kot župan pred občinskim statutom, slovensko in evropsko zakonodajo, predvsem pa moralno odgovoren za okolje in zdravje ljudi. Sestanek sem odprl z vprašanjem o dejanskih vzrokih za visoko število rakavih in pljučnih obolenj v pasu okrog deponije in odprtih kopov podjetja Termit. Zanimalo me je, ali gre za vpliv odloženih nevarnih in strupenih snovi, katerih kritično prisotnost v tleh, izcednih in podzemnih vodah ugotavljajo analize, ali pa imamo opravka še s kakšnim drugim dejavnikom?

ZDAJ PA MI, DRAGE MORAVČANKE IN SPOŠTOVANI MORAVČANI, VI POVEJTE, KAJ NAJ STORIM.

NAJ ZAPREM OČI IN SE DELAM, DA VSE TO, KAR VAM OPISUJEM, NE OBSTAJA?

NAJ MOLČIM SAMO ZATO, DA OHRANIMO TISTIH NEKAJ MORAVŠKIH DELOVNIH MEST V ZAMENO ZA VSE VEČJI SMRTNI DAVEK?

Strokovnjaki so mi povedali tole. Glavni dejavnik za rakava in pljučna obolenja v primeru Moravške doline je silicijev dioksid, se pravi, kremenčev pesek. Tega v obliki kristalinske komponente na področju Moravč izkopava podjetje Termit, kar predstavlja njegovo osnovno dejavnost. Prah kremenčevega peska se z vetrom dviguje nad odprti kop in širi po okolici, ki je urbanizirana in gosto naseljena (še posebej velja to za najbližji pas, v katerem so vasi Drtija, Spodnja in Zgornja Dobrava, Zalog pri Moravčah, Straža/Vahtenberk in Mošenik, veter pa lahko glede na smer prah raznaša tudi širše).

Okrog odprtih kopov je največ raka in silikoze (astme). Ta predstavlja fibrozo pljuč, se pravi, brazgotinjenje pljuč; ko se enkrat ta proces v človeku začne, poti nazaj ni več. Najbolj so na udaru otroci in starejši, ki so za ta prah še posebej občutljivi. Prah se v obliki nano delcev vdihava in skozi pljuča prihaja v kri. Silicijev dioksid (kremenčev pesek) spada v prvo skupino najbolj rakotvornih snovi in je še nevarnejši od azbesta.

V Prekmurju (v Puconcih) so takšen, vendar manjši odprti kop kremenčevega peska zaradi naštetih posledic že zaprli. Strokovnjaki so bili neposredni: tudi v Moravčah je treba za vsako ceno takoj zapreti odprti kop kremenčevega peska sredi urbane poselitve. V nasprotnem bomo v prihodnosti imeli še več raka in pljučnih obolenj, o čemer pričča cela vrsta mednarodnih študij. Nekateri bodo zato morda ostali brez služb, ne bodo pa ostali brez življenja. Narobe je tudi to, da se proizvod podjetja Termit v obliki silikatne mivke po Sloveniji prodaja za različne športne objekte in otroška igrišča. Ta mivka je rakotvorna.

Na koncu tega, zame šokantnega sestanka, so strokovnjaki predlagali, da Ministrstvo za okolje in prostor pri Kliničnem inštitutu za medicino dela, prometa in športa naroči analizo. Vendar ta analiza v nobenem primeru ne sme zaustaviti takojšnjega zaprtja odprtih kopov kremenčevega peska podjetja Termit.

Zdaj pa mi, drage Moravčanke in spoštovani Moravčani, vi povejte, kaj naj storim. Naj zaprem oči in se delam, da vse to, kar vam opisujem, ne obstaja? Naj molčim samo zato, da ohranimo tistih nekaj moravških delovnih mest v zameno za vse večji smrtni davek? Ali pa naj se s strokovnjaki, pravniki in državo vsi skupaj lotimo grozljive rane sredi naše prelepe Moravške doline? Kakšen smisel ima gradnja novih mostov v našo skupno lepšo prihodnost, če bomo prisiljeni gledati, kako pred našimi očmi umirajo naši otroci, bratje, sestre, matere, očetje, sosedje?

DAN SPOMINA NA MRTVE

NAGOVOR ŽUPANA MILANA BALAZIČA OB DNEVU SPOMINA NA MRTVE SE JE DOTAKNIL SRC ŠTEVILNIH PREBIVALCEV IN PREBIVALK MORAVŠKE DOLINE. ZATO SMO SE ODLOČILI, DA GA V CELOTI OBJAVIMO.

(uredništvo)

Danes je dan spomina na mrtve. Toda dan spomina na mrtve je predvsem dan živih. Dan živih, ki se mrtvih spominjamo. S spominom, ki ga gojimo vsako leto, pa tudi vse ostale dni v letu, spoštujemo vse tiste, ki so svoja življenja posvetili nam, živim, ali ki so umrli za našo domovino v obeh svetovnih vihratih, po drugi svetovni vojni in v času osamosvajanja - za to, da danes lahko živimo v svobodi.

Včasih tarnamo, da nam je hudo in slabo, a vendarle smo živi, bolj ali manj zdravi in - svobodni. Vse prevečkrat smo v težavah tudi zaradi pomanjkanja medsebojnega spoštovanja. Spoštovanja med živimi. Spoštovanja mrtvih.

Premalo je spoštovanja do vseh umrlih na tej ali drugi strani. Preprosto moramo biti sposobni pustiti za seboj težko zgodovino, ko je šel tudi brat nad brata, in dostojno tudi v naših mislih in spominu pokopati vse, ki so umrli.

Dokler tega ne storimo v naših srcih in odpustimo, do takrat bo nad nami vedno ležalo nekaj, kar nas bo težilo. Do takrat v srcu nikoli ne bomo mogli postati povsem svobodni, kot smo v državnem pomenu. Upam, da bo današnji dan minil v takšnem spoštljivem spominu. Predvsem pa v opominu nam živim, da tisti ki so umrli, niso umrli zaman.

V miru in objemu tišine vstopamo v mesec november, ki nam s prvim dnevom prinese dan spomina na mrtve. Spokojna tišina, tihi jesenski čas, spoštovanje do umrlih.

Za trenutek ustavimo korak, misel, besedo in se z globokim spoštovanjem poklonimo vsem, ki so kakorkoli zaznamovali ali začrtali naše življenje. To je dan spomina

na vse tiste, ki so vstopili v naše življenje in nam pustili neizbrisen pečat v naših srcih.

Danes je dan, ki nam ponuja priložnost, da se ozremo v preteklost in se spomnimo tudi vseh tistih, ki jih nismo poznali, a so pustili neizbrisen pečat. To so tisti mali preprosti ljudje, katerih imena lahko z velikimi črkami zapišemo v našo osebno zgodovino ali zgodovino naroda. Mi smo njihova dediščina. Zato ne zapravimo te dediščine, ki so ji dali vse, kar so imeli. Ohranimo jo, spoštljivo drug do drugega,

do živih in mrtvih. S tem namenom, da se s spoštovanjem in z odkrito, globoko hvaležnostjo poklonimo njihovemu

spominu, smo se danes zbrali tu, na kraju poslednjega slovesa. Spominska obeležja tu so nema priča naše preteklosti, ki kljub svoji nemosti opisuje čase pred nami – tudi čase, ko se je s krvjo pisala zgodovina slovenskega naroda. Spomin na mrtve, ki v teh dneh ponovno združuje razkropljene družine, stisk roke prijateljev in znancev, naj bo priložnost, da pozabimo na medsebojna nasprotovanja. Naj prevlada razum, da v naši skupnosti živih zaživimo spodobno in kulturno življenje na svoji zemlji.

Dan spomina na mrtve je dan, ki ga mi živi živimo. Z obiskovanjem spominskih obeležij, grobov, ohranjamo spomin na naše drage mrtve. S pesmijo, z besedo, s prižiganjem sveč se jim iskreno zahvalimo za njihovo nesebično življenje.

Za vsa njihova plemenita dejanja niso potrebne velike besede, saj so bili to preprosti mali ljudje, ki so v sebi nosili kleno željo živeti dostojno in svobodno življenje. Dovolj je le zahvala, iskrena in iz srca. Zato se s trenutkom tišine in s hvaležnostjo poklonimo vsem mrtvim v spomin.

Sedma redna seja Občinskega sveta

BESEDILO: ANJA RAVNIKAR

Vduhu približevanja konca leta je pomembno preverjanje stanje trenutnega proračuna in njegovo načrtovanje za prihodnje leto. Na sedmi redni seji Občinskega sveta so zato svetniki sprejeli tretji rebalans proračuna za leto 2019, katerega namen je bil prerazporeditev sredstev skladno z zmanjšanjem nekaterih davčnih prihodkov in glede na dejanske potrebe, župan dr. Milan Balažič pa je predstavil Odlok o proračunu občine Moravče za leti 2020 in 2021.

Glede na investicije je prihodnji proračun naravnan razvojno in socialno.

Velik poudarek bo na vzdrževanju, obnavljanju in novogradnji cest. Izpostavljena je bila nujno potrebna širitev Vegove ulice proti šoli in do bodočega doma upokojencev, izgradnja brvi poleg mosta v Zalogu, dokončna ureditev meteorne kanalizacije v Stegnah in asfaltiranje vrha Limbarske gore ter ureditev parkirnih mest. Del proračuna bo namenjen izgradnji nadstreškov na avtobusnih postajališčih in izgradnji nadstreška pri mrliški vežici. Več sredstev bo vloženi v turizem in zaščito pred onesnaževanjem – v ta namen bo Občina subvencionirala tudi hišne čistilne naprave. Kot že sedaj, bo tudi v prihodnje del sredstev namenjen šolskim prevozom in sofinanciranju plačila vrtca, da bo ta dostopen za vse otroke, zavarovanju brezposelnih ter socialnemu varstvu invalidov, Občina pa bo s sredstvi pomagala tudi pri nakupu nove opreme v Zdravstvenem domu. Povečal se bo sklad za dodelitev Vegovih štipendij, veliko pa se bo vlagalo tudi v kulturo; za prireditve, društva, glasbene inštrumente godbe Moravče, za moravško televizijo in časopis, vse bliže izvedbi pa je projekt športnega parka Moravče. Odlok o proračunu je bil na sedmi seji zgolj predstavljen in podan v glasovanje, če je primeren za nadaljnjo obravnavo, v prihodnje pa bodo lahko izražene pripombe in predlogi za spremembe ter prilagoditve.

Po izčrpani razpravi je bila z dnevnega reda umaknjena točka o določitvi višine subvencije pri oskrbi s toplotno energijo in distribucijo toplote, prek katere se ogreva šola, vrtec in nekaj drugih gospodinjstev. Točka bo ponovno na dnevnem redu, ko se bodo opravila pogajanja z upravljalcem kotlovnice in bo imel Svet natančnejše podatke.

Tekoči projekti v Občini

Vnovembru bo sestanek za izgradnjo zahodne moravške obvoznice, odprt bo nov razpis za

izvajalca del na osnovni šoli, že pa se je prižgala zelena luč za ureditev Vegove poti.

Projekt Doma za starejše se v občini vleče že kar nekaj časa, zato je skrajni čas, da se postopek premakne na naslednjo točko. Prav na dan seje se je moravska delegacija udeležila pogovora s predstavnicom ministrstva in z nosilcem koncesije na Ministrstvu za delo, na katerem so ugotovili, da je središčni problem na nosilcu koncesije, podjetju Comet, zaradi katerega se projekt še ne izvaja. Trenutno veljavna koncesija ima rok trajanja in zapade 1. decembra 2019. Do takrat mora biti podan objektivni razlog za podaljšanje koncesije, v nasprotnem primeru pa se bo treba podati v boj za novo.

Seja se je končala z opozorilom, da bi lahko bolj skrbeli za urejenost Moravč (pometanje in praznjenje košev) ter z zamisljivo, da bi se pri gasilskem domu na Vrhpoljah namestil defibrilator.

Energetsko učinkovito, zdravju in denarnici prijazno ogrevanje

BESEDILO: GAŠPER STEGNAR

Slovenska gospodinjstva porabijo od 75 do 80 odstotkov energije za ogrevanje prostorov in sanitarne vode, ostalo je električna energija za aparate, razsvetljavo in kuhanje. Struktura energentov (plin, ekstra lahko kurilno olje, peleti, sekanci idr.) za ogrevanje stanovanj v Sloveniji se v zadnjih letih spreminja v prid okolju prijaznih goriv, ki omogočajo višjo učinkovitost pri pretvorbi v toplotno energijo s hkratnim povečevanjem deleža obnovljivih virov energije. V Sloveniji prevladujejo lesna goriva, ki so leta 2014 dosegala 59 odstotkov med vsemi energenti in so »s prestola« izrinila ekstra lahko kurilno olje (ELKO), ki danes predstavlja 17 odstotkov (leta 2002 je dosegal 50 odstotkov, lesna goriva pa takrat manj kot 10 odstotkov). Razveseljiv je opazen trend prehoda na obnovljive vire energije, ne zgolj na lesna goriva, ampak tudi na toplotne črpalke, ki so okolju prijazne in za proizvodnjo toplote v Sloveniji uporabljajo okoli 80 odstotkov obnovljivih virov energije (toplota iz okolja).

Ogrevanje z obnovljivimi viri energije

Slovenska gospodinjstva tako ne samo skrbijo za manjše obremenjevanje okolja, ampak tudi za družinski proračun, saj je ogrevanje z obnovljivimi viri energije večinoma občutno cenejše kot s fosilnimi energenti. In to ne zgolj pri stroških za energent, ampak tudi upošteva investicijo in stroške vzdrževanja v življenjski dobi sistema. Najcenejši in najudobnejši način je ogrevanje s toplotno črpalco, ki jo napaja sončna elektrarna.

Najboljša rešitev je celovita in dobro načrtovana prenova stavbe (ovoja in ogrevalnega sistema), če le družinski proračun prenese visoke stroške investicije.

Prezračevanje z odpiranjem oken je dobesedno metanje denarja skozi okno in v takšnih primerih trajno ne prepreči nastajanje plesni. Ustrezna rešitev je dodatna toplotna izolacija na zunanji strani stavbe, tleh na terenu ali nad kletjo in stropu.

Slovenski predpisi imajo relativno stroge zahteve po energijski učinkovitosti v stavbah, po drugi strani pa se kriteriji in parametri kakovosti bivanja v prostorih ne spreminjajo. To je dobro, saj moramo manjšo rabo energije za ogrevanje prostorov dosegati s tehnološkimi rešitvami in ne na račun slabših bivanjskih pogojev. Sam energent ne vpliva bistveno na udobje v prostoru, bolj je pomemben način dovoda toplote v prostor. Kakovost bivanja med drugim določajo temperatura, relativna vlažnost in hitrost zraka ter temperatura notranjih zidov. Zato Slovenci tradicionalno najpogosteje uporabljamo radiatorsko ali talno (tudi stensko) distribucijo toplote po prostorih, ki zagotavljajo ugoden temperaturni profil in šibko gibanje zraka v prostoru.

Manj zaželeno je toplozračno ogrevanje stanovanjskih prostorov, pa tudi razni kaloriferji in sevala z električnimi uporovnimi grelci, ki so tudi z energetskega vidika potratni.

Prezračevalne izgube – kako jih rešiti

Transmisijske izgube skozi ovoj stavbe (steno, okna, strop, tla) so visoke, če je visoka toplotna prehodnost elementov, ki tvorijo ovoj stavbe (neizolirana fasada ali tanka toplotna izolacija, prepisna okna ...). Pri slabem tesnjenju stavbnega pohištva lahko prihaja tudi do velikih prezračevalnih izgub, če skozi okna/vrata »pihak«. Prezračevalne izgube vedno več Slovencev obvladuje z investicijo v lokalno ali centralno mehansko prezračevalno napravo z vračanjem toplote, ki pri pravilnem načrtovanju brez dvoma zviša kakovost zraka v bivalnih prostorih.

Finančno najučinkovitejši način zmanjšanja stroškov energijsko potratne stavbe (ne pa tudi kakovosti bivanja v njej) je v primerih, ko stavba uporablja fosilni energent, zamenjava ogrevalnega sistema s takšnim, ki uporablja obnovljiv vir energije (toplotna črpalka, kotel

na lesna goriva). Stroški ogrevanja se zmanjšajo za več kot polovico in tudi vračilna doba naložbe ni predolga - odvisno od začetnega stanja znaša med 4 in 10 leti.

Druga možnost je celovita ali delna prenova stavbnega ovoja, ki pa lahko ob slabem načrtovanju prenove bivalne pogoje tudi poslabša. Če npr. zamenjamo zgolj okna, povečamo zrakotesnost prostorov, medtem ko temperatura notranjih sten ostane enaka, kar v večini primerov pomeni, da se bo pojavila plesen na notranjih površinah. Razlog je manjša izmenjava zraka ob enaki temperaturi stene, ki v novih pogojih večinoma pade pod temperaturo rosišča, vlažna stena pa nudi dobre pogoje za nastanek plesni.

Prezračevanje z odpiranjem oken je dobesedno metanje denarja skozi okno in v takšnih primerih trajno ne prepreči nastajanje plesni. Ustrezna rešitev je dodatna toplotna izolacija na zunanji strani stavbe, tleh na terenu ali nad kletjo in stropu, s čemer se zviša temperatura notranjih površin. Če je ta poseg za gospodinjstvo predrag, je ustrezna tudi namestitev mehanske prezračevalne naprave z regeneracijo/rekupe racijo, ki skrbi za ustrezno relativno vlažnost notranjega zraka.

(Gašper Stegnar je svetovalec v Energetski svetovalni pisarni Ljubljana in Moravče)

Brezplačno pravno svetovanje za občane

Od novembra dalje občina omogoča brezplačno pravno svetovanje občanov v zvezi z različnimi pravnimi postopki. Svetovala bo odvetnica Miriam Ravnikar Šurk, vsako sredo med 16. in 17. uro. Gospa Ravnikar Šurk bo delila pisarno z varuhom pravic občanov, ki je na sedežu občinske uprave (Vegova 9, v zadnjem delu občinske stavbe).

Previdnostno načelo - zaviralec razvoja ali rešitelj

BESEDILO: MAG. MATJAŽ MAROLT

Načelo previdnosti je temeljno načelo evropske okoljske politike in pomeni, da v primeru dvoma prevlada korist varstva okolja pred drugimi interesi. Uporabimo ga tudi, če vzročno-posledična povezava znanstveno ni dokazana. Evropska unija je načelo sprejela, da bi zavarovala okolje in zdravje ljudi.

Bistvo načela previdnosti je, sicer z drugo vsebino, odlično opisal profesor na Univerzi v Cambridgeu Sir Martin Rees, član Kraljeve akademije: »Celo če mislite, da je skrajno neverjetno, da bi bog obstajal, bi ravnali razsodno in razumno, če bi se vedli tako, kot da obstaja, saj je vredno plačati (končno veliko) ceno z odrekanjem radostim tega življenja za zavarovalno premijo pred celo najmanjšo možnostjo nečesa neskončno strašnega – večnega peklenškega ognja v posmrtnem življenju«. Z drugimi besedami: če nismo z gotovostjo prepričani, da neko dejanje ne bo škodljivo vplivalo na naravo oziroma okolje, moramo ravnati, kot da škodljivi vplivi obstajajo, in se odločati v skladu s tem.

Cokla razvoja?

Številna podjetja vidijo v previdnostnem načelu oviro za razvoj in napredek njihove dejavnosti, katerikoli je že ta (rudarska, živilska ...). Živimo v svetu, v katerem industrija noče nobenih predpisov, ki bi jih zavirali na poti do dobička. Menim, da predpise potrebujemo, da ne bi počeli neumnosti. Še več, prepričan sem, da ljudje verjamejo, da potrebujemo predpise in navsezadnje govorim v svojem imenu: potrebujemo jih! Če jih ne spoštujemo, smo kaznovani. To je prav. Mislim, da nas ni malo, ki smo plačali vsaj globo za prekoračitev hitrosti. Zavedali smo se, da smo bili prehitri, zato smo morali tudi odgovorno sprejeti posledice našega zavestnega dejanja (kazen v obliki globe). Sprašujem se, ali se moravško podjetje zaveda, da krši številna pravila? Morali bi se zavedati, enako kot vozniki, ki vozijo prehitro.

Delovna mesta DA, a ne brezpogojno

Strinjam se, da industrija mora tudi (za)služiti. V nasprotnem bi bilo veliko ljudi brezposelnih, vendar ta delovna mesta morajo biti v okvirih sprejemljivega za vse, za ljudi in okolje (tla, vodo, zrak)

in posledično zdravje vseh, ki živijo blizu industrijskih objektov.

Žal v naši državi upravni organi dajejo prednost kapitalskemu interesu in ne varnosti ljudi, kajti s svojimi dejanji, včasih tudi s predpisi, več kot očitno dajejo prednost interesom in dobičkom podjetij. Vsi deležniki bi se morali zavedati, da je načelo previdnosti vpleteno v evropsko in slovensko zakonodajo - v Sloveniji imamo pravico in dolžnost tako prvo kot drugo upoštevati. Z vstopom v EU smo se namreč odrekli delu svoje pravne suverenosti, kar pomeni, da ni dovolj upoštevati samo slovenske zakonodaje. Sodišče Evropske unije skrbi za enotno razlago in uporabo prava EU v vseh njenih članicah; skrbi, da države in institucije EU ravnajo v skladu s pravom

EU. To isto sodišče je v odgovoru na vprašanje, v kakšnem razmerju je nacionalno pravo do prava EU, dalo prednost slednjemu in odločilo, da se le-to uporablja primarno in neposredno. Načelo neposredne uporabnosti pomeni, da za zagotovitev učinka predpisov prava EU v nacionalnem pravu ni nujno potreben kakršenkoli zakonodajni ali tehnični ukrep zakonodajalca ali izvršilne oblasti, s katerim bi dal veljavo aktu v nacionalnem pravnem redu. To je zapisal tudi dr. Rajko Knez v članku *Uporaba in učinkovanje direktiv s področja*

varstva okolja v upravnih in sodnih postopkih.

Tudi Ljudska iniciativa Moravče ima zaradi zakona zvezane roke

Ljudska iniciativa Moravče (LIM) bi rada objavila vse znane podatke, vendar jih ne sme. Eden izmed razlogov je zakonodaja (varovanje osebnih podatkov). Če bi jih objavili, bi kršili zakon in bili kaznovani. Slednje pomeni, da je za državo varovanje osebnih podatkov pomembnejše od zdravja, tudi otrok.

Napredek podjetja se sicer lahko meri s povečanjem proizvodnih oz. predelovalnih zmogljivosti in z njim povečane vrednosti podjetja. V našem primeru je podjetje na svetovnem spletu zapisalo: »Smo podjetje, ki dobesedno živi od narave. Kremenov pesek, ki je naš glavni proizvod, se nahaja neposredno v naravi. Do narave se obnašamo odgovorno in ji to, kar nam daje, tudi vračamo. Vsi naši vplivi na okolje so v dovoljenih mejah: hrup, emisije v zrak in izpusti

Ljudska iniciativa Moravče

v vode». Zapisano se, z izjemo prvega stavka (res živijo na račun narave!), ne ujema z rezultati opravljenih analiz. Njihove javne izjave tudi ne izražajo dejanskega stanja predelave odpadkov: na primer trditev vodstva podjetja, da predelujejo samo naše (moravške) odpadke, žal že dolgo časa ne drži. Priznati pa je potrebno, da priznavajo manjše »grehe« povezane s predelavo odpadkov. Pregled javno dostopne dokumentacije razkriva predelavo 40 različnih odpadkov iz vseh mogočih krajev Slovenije in Italije. Javno predstavljen Certifikat, ki po prepričanju podjetja dokazuje njihovo odličnost predelave odpadkov, sega v daljno leto 2005. Zaradi Termitovega zavajanja javnosti, naj pojasnim čemu omenjen »Certifikat«, ki to sploh ni. Časnik Finance, Ekološki sklad Republike Slovenije in Agencija Republike Slovenije za okolje, so leta 2005 podjetju Termit d.d. podelile nagrado v obliki plakete za okolju prijazen postopek izdelave umetno pripravljene zemljine. Omenjena plaketa visi na steni podjetja, ki je bila tudi javno pokazana v informativni oddaji na eni izmed slovenskih televizijskih programov. Predelava in vgradnja umetno pripravljene zemljine je bil rezultat predelave štirih odpadkov:

- 1. odpadni kremenov pesek oplášen s formaldehidno smolo,**
- 2. odpadne neuporabljene in uporabljene livarske forme in jedra,**
- 3. mulji bioloških čistilnih naprav tehnoloških odpadnih vod,**
- 4. odpadna skorja (lubje) in pluta.**

Takratna (pred 14 leti) predelava štirih odpadkov je pomenila nekakšno revolucijo predelave in mogoče celo sprejemljiva za okolje (resnih analiz ni bilo narejenih), zaradi česar so prejeli nagrado (za točno določene odpadke in postopek predelave).

Zaprašena plaketa je daleč od jamstva

Omenjen postopek pa je že davno v »pokoju«, revolucija pa se je končala z zlorabo predmetnega Certifikata (pravilneje plakete). Še več, podjetje je »po odkritju kokoši, ki nese zlata jajca« konec leta 2014 razširilo zmogljivost naprav za predelavo odpadkov iz 49.000 ton letno na 99.050 ton letno. Zakaj ne 100.000 ton letno, se verjetno vprašate. To je bila tudi zelo izvirna zloraba predpisov, kar bom razložil v naslednjih številkah. Ob tem je podjetje tudi razširilo predelavo štirih odpadkov na sedanjih štirideset! Novo pridobljeno okoljevarstveno dovoljenje pa za razliko od starega (umetno pripravljena zemljina) ni vsebovalo dovoljenja za vnos tega »odpadka« v npr. opuščene peskokope. Rešitev so poiskali strokovnjaki in sami sebi pripravili vse strokovne podlage ter si tako »napisali« okoljevar-

stveno dovoljenje. Vplivov na okolje in ljudi popolnoma novih »mešanic« v različnih oblikah z imenom Tersan, pa taisti strokovnjaki očitno nikoli niso opravili (vsaj ne po javno dostopnih dokumentih), kajti rezultati opravljenih analiz kažejo na »grozo oziroma peklenski ogenj«. Očitno si je vodstvo napredek razlagalo na način: več, močnejše, hitreje in za vsako ceno. V Moravško dolino so vozili tudi odpadke iz čiščenja italijanskih avtocest.

Zanimivo bi bilo ugotoviti, koliko denarja namenja slovenska industrija lobijem, da bi dosegli spremembo oz. politično odločitev za spremembo predpisov, ki bi omogočale še lažjo zlorabo »oblasti« v zvezi s predelavo odpadkov. Zakaj trdim zlorabo? Če te ne bi bilo, potem rezultati analiz ne bi pokazali škodljivega vpliva na tla, podzemne vode ... - seveda si ne zatiskam oči, da se to dogaja samo v Moravški dolini. Cilj podjetja bi po mojem mnenju moral biti varna predelava odpadkov zato, da se prebivalci Moravške doline upravičeno počutijo varne. Resnica pa je drugačna: vedno več je otrok z astmo in bronhitisom, tudi pojav drugih bolezni je v porastu. Več o bolezenskih težavah in rezultatih raziskave o zdravju okoliškega prebivalstva bom napisal v naslednjih številkah.

Napredek da, a ne na račun zdravja ljudi in okolja

Strinjam se, da je napredek podjetja povezan s tveganjem. Vsaka nesreča v kakršnekoli obliki (tudi izguba dovoljenja), bi morala biti za njih poraz, ki bi ga morali pokončno prenesti. Poraz bi jim moral pokazati novo, drugačno pot za izboljšanje, napredovanje, napredek. Oni pa nasprotno, zanikajo prekomerno prisotnost npr. fenolov, formaldehidov ipd. in se na vse mogoče načine trudijo pridobiti izgubljeno nazaj, brez izboljšav, brez novih tehnologij, spoznanj. Kot je dejal udeleženec okrogle mize »čudežen kavni mlinček«, tako je namreč poimenoval napravo za predelavo odpadkov, ki ima po veljavnem okoljevarstvenem dovoljenju zmogljivost le 5 ton na uro (to pomeni 43.800 ton, če bi naprava delala 24 ur dnevno, vsak dan v letu), kljub temu pa je podjetje na istem kavnem mlinčku uspelo predelati in vgraditi nekaj manj kot 100.000 ton odpadkov letno oziroma skoraj dvakrat več, če upoštevamo še njihov lastni odpadek. Lahka uporabna naloga za osnovnošolce: Koliko mora biti dnevna zmogljivost naprave, da lahko podjetje vgradi 99.050 ton odpadkov v 220 delovnih dneh. Zanimiv izračun, mar ne? Pri napredku in navsezadnje tudi finančnem izplenu bi morala vsa podjetja pretehtati nevarnosti in koristi, ne pa napredka za vsako ceno. Uničevanje zdravja prihodnjih rodov s tonami odpadkov, ki povzročajo različne bolezni, med drugim tudi raka, zame, prepričan sem, tudi za večino normalnih ljudi, ni napredek!

Družbeno neodgovoren industrialec bo rekel, da je previdnostno načelo katastrofa, da je odveč. Odgovorni podjetniki in večina drugih državljanov ga zagovarjamo. Ambiciozni direktorji hočejo biti najboljši in konkurenčni v svetovnem merilu. Večina ima idealizirano predstavo, kaj pomeni biti direktor. Zavedam se, da so vodje velikih podjetij pod pritiskom, da odgovarjajo lastnikom, vendar menim, da se odgovoren direktor nikoli ne bi spustil v predelavo ničesar, kar je nevarno za ljudi in okolje in služi samo in zgolj večanju dobička. Na naša vprašanja vodstvo podjetja odgovarja le s stavkom: »Pustite nas delati.« Glede na videno, pa lahko zaključim, da vodstvo Termita razmišlja samo, kako bi zaslužili več in čim hitreje. Kdo imam prav, presodite sami.

Si res želite živeti na robu zdravju nevarnega odpada?

Dokler bodo nekateri prebivalci Moravč obravnavali predelavo odpadkov kot primarno dejavnost Termita, bomo vsi imeli veliko težavo. Slednji nikoli ne bodo razumeli, kaj hočemo mi in kaj pričakujejo oni.

LIM pričakuje oz. zahteva Moravško dolino brez odpadkov, Termit pa si želi še več odpadkov, kar pomeni večji dobiček. Sprašujem vas, kaj počno različni industrijski odpadki iz vse Slovenije in Evrope v Moravški dolini. Smo mar smetišče Evrope? Odločenost moravškega podjetja, da podpira preostala slovenska in evropska podjetja (da poskrbijo za njihove odpadke), in s tem skrb za gospodarski obstoj in razvoj slovenske in evropske industrije, ne more prestati kakšne resne utemeljitve. Trdim, da se podjetja ne zavedajo, ne prepoznajo, kaj je splošni in kaj njihov interes. Prednost dajejo le delovnim mestom in dobičku. Pomembnejši so od človeških življenj. Res je, da bo uspešno podjetje ustvarilo več delovnih mest, več dodane vrednosti in večjo gospodarsko rast, temu primerno bodo »oblastniki« poskrbeli za njihove interese. Mogoče ne razumem kupčije med napredkom in toleriranjem nevarnosti za okolje in ljudi, razumem pa, da je predelava odpadkov zelo donosna tržna niša, ki kuje dobičke na dejstvu, da se vsak želi znebiti odpadkov, še posebej če so »nevarni«.

Sprašujem se, kakšen napredek hočemo. Smo pripravljene narediti kompromis med koristmi in tveganji? Veste, s kolikimi boleznimi in zdravstvenimi težavami se sedaj spopadajo družine ob deponiji? Pa ne zaradi novih virusov in mikrobov. Krivo je okolje, strupi, ki se v njem trajno prisotni. Splošno znano je, da je na primer astma kompleksna bolezen, ki se pojavlja v družinah, ima določeno gensko ozadje, na njeno pojavnost vplivajo tudi dejavniki iz okolja, na kar LIM ves čas opozarja.

LIM razen na opozarjanja rezultatov opravljenih analiz, predlogov, pobud in prošenj, ne more zahtevati od oblastnikov kaj veliko več. Lahko pa zahteva skupaj z vami, da so oblastniki dolžni upoštevati previdnostno načelo. Naj vas vse (oblastnike, podjetnike, Moravčanke in Moravčani) spomnim na vaš dolg, ki ga imate do svojih otrok, do naslednjih generacij. Želim si, da delite moje prepričanje, da moramo izraziti svoje mnenje, ker bomo le tako lahko kaj spremenili, naj si bo to v aktivnostih LIM ali delovanju podjetij. Samo z argumenti nas lahko nasprotniki prepričajo, da ravnamo napačno.

Zagotavljam vam, da LIM ne bo še enkrat naredil iste napake, kot so jo storili oblastniki v preteklosti in prosili podjetje, da razišče vplive predelave na okolje. V množici »Termitovih« analiz je le malo takih, ki pokažejo snovi izven dopustnih meja, LIM pa trdi in z opravljenimi analizami dokazuje nasprotno in pravi: »Grozno je, da so meje daleč prekoračene.«

Naši nasprotniki uporabljajo nevarno orožje - strah

Številni nasprotniki LIM vedo, da je ljudi mogoče zlahka prestrašiti. Strah zlahka izrabimo za močno čustveno gonilo, da vplivamo na politiko, jo spremenimo. Naši nasprotniki to včasih tudi izrabijo, saj jim le-to zagotavlja obstanek in navsezadnje jim prinaša dobiček. Obmetavajo nas z lažnimi prijavi, pošiljajo grozilna sporočila. To je pač del njihove umazane igre. Bojujemo se proti temu, skušamo se pogovarjati, predlagati rešitve, pri čemer nimamo istega orožja. Mi imamo le puščice in lok, oni imajo jedrske bombe. Poleg loka in puščic (oziroma resnici na ljubo sta naši edini orožji pero in glas) imamo previdnostno načelo in tega nikomur ne damo. Poudarjam pa, da se kot predstavnik LIM nikoli nisem »skril« za previdnostno načelo. Vse zapisano do danes je preverljivo na podlagi zakonov, uredb, pravilnikov, odločb, pravnih mnenj, analiz, zapisnikov ...

»Lastni« strokovnjaki in vprašljiva dokumentacija

Podjetje mora upravnemu organu, ki je izdal okoljevarstveno dovoljenje, priložiti določeno dokumentacijo, ki jo pa izdelajo »sami«. Pripravijo jo »strokovnjaki«, ki določajo, kaj je varno in pravilno. LIM ugotavlja, da so ti strokovnjaki povezani s podjetjem, ki žal dokazano izkazujejo nasprotje interesov ali povedano drugače, za resnico o predelavi odpadkov sprašuješ tistega, ki je »recept napisal«. Kot v srednjem veku, le da so takrat o resnici spraševali duhovnika.

Izdaja novega okoljevarstvenega dovoljenja leta 2014 je bila po mojem mnenju za podjetje zelo tvegana odločitev in hkrati zelo smela, naivna,

sprejeta po načelu več, hitreje, močnejše, za vsako ceno in za večji dobiček. Tudi izjave bivšega župana v informativni oddaji (ATV signal Litija) o okoliščinah in posledicah predelave odpadkov, je posledica takšnega razmišljanja (več o tem drugič). Novo izdano okoljevarstveno dovoljenje leta 2014 ni več vsebovalo potrebnega okoljevarstvenega dovoljenja za vnos »odpadkov« v preobledi gradbenega proizvoda, podobno kot je v preteklosti to veljalo za zemeljski izkop in umetno pripravljeno zemljino. Iz pravnega mnenja je razvidno, da bi dovoljenje potrebovali tudi po letu 2014, saj ima »gradbeni proizvod« še vedno status odpadka. Podjetje bi se moralo zavedati tveganja, ne samo koristi. Vprašati bi se morali ali so pripravljene tvegati ali ne, predvsem pa, ali so pripravljene prevzeti posledice. Ko so ugotovili, da ima predelava odpadkov »stranske učinke«, bi morali takoj prenehati z izdelovanjem »gradbenega proizvoda Tersan«. To bi bil pričakovan razvoj (napredek) podjetja, in nato poiskati nove in boljše rešitve, ne pa trmoglaviti in iskati krivice drugod, na način »lisice z medom okoli gobca, ki s prstom kaže na tistega, ki jo je zatožil«.

Načelo previdnosti je učinkovito, vendar premalo uporabljeno orodje za preprečevanje škodljivih posledic nekaterih poseganj človeka v naravno okolje. Bistvo načela je v tem, da je v primeru dvoma o neobstoju škodljivih vplivov treba predpostaviti, da ti obstajajo in odločati v skladu s to predpostavko. Pomanjkanje podatkov ali dokazov o škodljivosti vplivov ni opravičilo za predelavo odpadkov s škodljivimi vplivi na okolje ali ljudi.

LIM dejansko ni dolžna zagotoviti takšnih podatkov, čeravno jih pridobiva in z njimi seznanja pristojne organe (opravlja njihovo delo) in tudi javnost. Pristojni upravni organ ob zgoraj opisanem obstoječem dvomu po mojem prepričanju, ne bi smeli potrditi smelih načrtov podjetja povezanih s predelavo odpadkov. V smislu razlage prava Evropske unije je povzročitelj »obremenitve« tisti, ki mora dokazati, da njegov »načrt« ne bo imel škodljivih posledic za okolje.

Temeljno načelo evropske okoljske politike bi moralo biti vedno v ozadju tudi pri sprejemanju prostorskih in drugih aktov, ki predvidevajo posege v okolje, in v primeru dvoma odigrati ključno vlogo, zato se morajo odločevalci na vseh ravneh, predvsem pa na lokalni ravni, poučiti o previdnostnem načelu. Še posebej to velja za vse tiste, ki so glasovali oziroma delovali proti ukrepom za zaščito ljudi in okolja.

Dolžnost upoštevati previdnostno načelo v postopku izdelave in pridobivanja dokumentacije, podeljevanja okoljevarstvenega dovoljenja, predelave in vgradnje odpadkov je v skladu z evropskim in s slovenskim pravom ali z drugimi besedami zavarovalna premija pred večnim peklenskim ognjem.

Razlaga uredništva

V javnosti se je večkrat pojavila zavažajoča informacija, da zavračamo objavo prispevkov, ki jih pošilja svetniška skupina bivšega župana Martina Rebolja. Običajen način (tudi v preteklosti) in dogovor je, da prispevke svetniških skupin za objavo v Novicah iz Moravske doline predloži vodja skupine, torej v zgornjem primeru Stanislav Ravnikar. Do sedaj smo prispevke, ki jih je gospod Ravnikar poslal, vedno tudi objavili. Težava je v tem, da so v skupini enostransko izločili dva člana, med njimi tudi vodjo svetniške skupine.

Občinska uprava in KVIAZ (Komisija za mandatna vprašanja, volitve in imenovanja) sta svetniško skupino pozvala, naj predloži uradni predpis (statut), ki je podlaga za odstavitve oziroma menjavo članov, ki so jim občani na lokalnih volitvah zaupali svoje glasove. Ker tega še niso predložili, ostaja do nadaljnjega Stanislav Ravnikar uradni vodja omenjene svetniške skupine.

Obvestilo o težavah z elektronsko pošto uredništva

Konec oktobra in začetek novembra je prišlo do težav pri prejemanju prispevkov za *Novice iz Moravske doline*. Za nekatere smo slučajno z avtorji ugotovili in to zagato rešili, obstaja pa možnost, da posamezni prispevki niso prispeli do uredništva.

V kolikor vašega prispevka ne boste našli v tej številki, čeprav ste ga pravočasno oddali, vas prosim, da prispevek ponovno pošljete.

Hvala za razumevanje.

Uredništvo

Gasilska zveza Moravče na Bogatajevih dnevih

BESEDILO: AJDA LALIČ, FOTOGRAFIJA: GZ SLOVENIJE

V Postojni so od 17. do 19. oktobra potekali Bogatajevi dnevi, največja prireditve na področju zaščite in reševanja v Sloveniji.

Na prireditvi se predstavijo vse organizacije, ki delujejo na področju zaščite in reševanja, proizvajalci zaščitne in reševalne opreme iz cele Evrope pa predstavijo svojo opremo in novosti.

V soboto, 19. oktobra, je v okviru prireditve Bogatajevi dnevi potekalo tudi mednarodno gasilsko tekmovanje. Mednarodnega tekmovanja se je udeležilo 60 ekip. Pri tekmovanju je svoj delež dodala tudi Gasilska zveza Moravče, saj je bil eden od sodnikov na tekmovanju tudi naš poveljnik Janez Povirk. K sodelovanju je bil povabljen s strani Gasilske zveze Slovenije zaradi številnih izkušenj s sojenjem na raznovrstnih gasilskih tekmovanjih, pa tudi zaradi izjemnega uspeha pri organizaciji državnega tekmovanja v orientaciji, ki ga je naša zveza organizirala lansko leto.

Povabilo k sodelovanju na tako velikem dogodku je izjemno priznanje za dobro opravljeno delo, prav tako pa tudi spodbuda mladim gasilcem, da se še odločajo za izobraževanje za sodnike gasilskih športnih disciplin.

Zanimanje za slednje namreč v zadnjem času rahlo upada, saj je s tem povezanih tudi veliko obveznosti s sojenji na gasilskih tekmovanjih, a prav primer našega poveljnika kaže na to, da z dobrim delom lahko dobiš priložnosti za sojenje tudi na večjih tekmovanjih, ki, po besedah Povirka, dajo ogromno novih znanj in izkušenj. Prav to naj bo dobra spodbuda za vse mlade, da se v prihodnje pogosteje odločajo za sodniške vloge.

Čebelice, čebelice ...

BESEDILO in FOTOGRAFIJA: BARBARA AVSEC

Čebelice, čebelice ... je refren Slakove pesmi, ki si ga čebelarji radi zapojemo, ko se odpravljamo k svojim čebelnjakom, da preverimo, če je z našimi prijateljicami vse v redu. Ko postorimo vse, kar je potrebno za uspešno prezimitev čebel, nastopi čas za druženje in izmenjavo izkušenj.

Tako smo se v nedeljo, 22. septembra, v sončnem popoldnevu zbrali na vrtu našega čebelarkega doma v Zalogu, da malo poklepetamo, izmenjamo izkušnje in ocenimo letošnji med. Ugotovili smo, da tudi za letošnje leto velja star čebelarški pregovor, ki pravi, da čebelar vsako leto toči, če ne medu, pa solze. Spomladansko deževje je preprečilo, da bi čebele nabirale medicino na cvetju in sadnem drevju, kar se posledično pozna tudi pri letošnjem pridelku sadja. Pa se je kljub temu nabralo kar precej vzorcev medu, ki so ga v ocenjevanje prinesli naši člani. Komisije so pridno preverile in ocenile čistost, barvo, bistrost, okus in vonj posameznih vzorcev medu, tako da smo za vsako vrsto medu podelili

Na obisku Medenega raja Čebelarstva Noč

društvena priznanja. Ob koncu nam je spet ponagajal dež, ki nas je pregнал pod streho, v prostor, kjer imamo postavljeno stalno razstavo, ki si jo lahko obiskovalci ogledajo ob dnevih odprtih vrat društva.

Po nova spoznanja na Gorenjsko

Vreme pa nam je bilo zato bolj naklonjeno 13. oktobra, ko smo se odpravili na strokovno ekskurzijo na Gorenjsko. Najprej smo obiskali Čebelarstvo Noč v Selu pri Žirovnici, kjer nas je sprejel aktualni predsednik Čebelarke zveze Slovenije Boštjan Noč. Prijazno nas je povabil v prostore svojega Medenega raja, kjer ima v dveh steklenih panjih pod stropom in v steni svojega lokala čebelji družini, ki ju lahko obiskovalci ves čas obiska varno opazujejo. Predstavil nam je svoje čebelarstvo, njegov način dela s čebelami in odgovoril na vsa naša vprašanja. Po daljšem razgovoru nas je povabil še v poseben prostor za apiterapijo, kjer lahko obiskovalci posedijo in vdihujejo zrak z eteričnimi snovmi iz čebeljih panjev. Ta aerosol ugodno vpliva na človekovo psihofizično počutje, terapija pa ugodno vpliva na zdravljenje bolezni

V Breznici smo izvedeli marsikaj o Antonu Janši

dihal. Po degustaciji medu in njihovega izdelka Medolada, smo si ogledali še vrt medovitih rastlin in različne vrste panjev, ki so naseljeni s čebeljimi družinami.

Po ogledu Janševe dediščine še v čebelarški muzej

Pot nas je peljala naprej na Breznico k čebelnjaku Antonu Janše, pionirja slovenskega čebelarstva. Tam nam je mladi vodič Jan Čelesnik razložil vsa znana dejstva o življenju Antona Janše ter o njegovem delovanju na takratni čebelarški šoli, ki jo je na Dunaju ustanovila Marija Terezija. Poudaril je tudi, kakšen velik vpliv sta imela njegova dva

Kustos Čebelarškega muzeja razlaga motiviko na panjskih končnicah

učbenika na razvoj takratnega čebelarstva in za širjenje naše kranjske sivke po vsem svetu.

Sledil je obisk starega mestnega jedra Radovljice in tamkajšnjega Čebelarškega muzeja. V njem je razstavljen zanimiva in obsežna zbirka panjskih končnic in čebeljih panjev iz različnih zgodovinskih obdobj. Pomen motivov na panjskih končnicah in razloge za njihov nastanek nam je razložil kustos muzeja, ki si je vzel čas tudi za odgovore na naša vprašanja.

Zadnji ogled nas je čakal v bližnji Hiši Lectar, kjer so nam v njihovem lectarskem muzeju razložili, kako izdelujejo znamenito pecivo iz medenega testa. Po izvrstnem kosilu pa sta nam prijazni lastnik gostilne in njegov zet na harmoniko in kontrabas zaigrala še Slakovo pesem Čebelar. In spet smo prepevali tisti znani refren: čebelice, čebelice ...

Prijetno in poučno je bilo, zato smo sklenili, da bomo šli naslednje leto spet na ekskurzijo. Morda pa ravno v deželo Lojzeta Slaka? Bomo poročali naslednje leto.

Izlet Društva Lipa Domžale v Celje

BESEDILO IN FOTOGRAFIJA: MARJAN LEVSTEK

V soboto, 26. oktobra, smo se zapeljali v s soncem obsijano Celje. Voden ogled nam je prikazal to mesto v posebni luči. Zgodovinska dejstva, ki se prepletajo z legendami, so nas popeljala v čas naših prednikov in nam razkrila zanimive zgodbe o življenju v mestu.

Začeli smo na Krekovem trgu in ogled nadaljevali po Prešernovi ulici do Muzeja novejšje zgodovine in Marijine cerkve. Naslednja točka je bila Narodni dom s Pokrajinskim muzejem z razstavami, posebno zanimiva je bila razstava o življenju Alme Karlin. Sledil je ogled Knežjega dvora in Stare grofije z zelo bogatimi in zanimivimi eksponati. Pot nas je peljala mimo lapidarja in čez Savinjo na celjski grad, s

Stari grad v Celju

pogledom na stari grad, mestni park in srednjeveško obzidje, in naprej do vodnega stolpa.

Po kosilu smo si ogledali še Žalec in poskusili različna piva v njihovi pivski fontani. Zadovoljni smo se vrnili v Domžale.

Veterani potegnili za seboj tudi druge

BESEDILO: TONI BRODAR, FOTOGRAFIJA: ANKA ROPRET

Veterani NK Termit Moravče

Letošnji oktober v NK Termit Moravče so v prvi vrsti zaznamovali sijajni vremenski pogoji, odlični nastopi veteranov, katerim so začeli slediti tudi ostali ter precej zadovoljiv obisk, nad katerim se klub ne sme pritoževati. Končno so na svoj račun prišla tudi dekleta, več pa v naslednjih vrsticah.

Najprej je potrebno začeti pri veteranih. Kot smo že poročali, so v letošnjem koledarskem letu dosegli redko viden niz. Potem, ko jim je Dob v prvi spomladanski tekmi pretekle sezone na moravški zelenici prizadejal minimalni poraz, si verjetno nihče ni predstavljal, da bo to edini poraz v letu 2019. V nadaljevanju so na 17 (sedemnajstih!) tekmah dosegli trinajst zmag in se štirikrat razšli brez zmagovalca. S tem so jesenski del končali na vrhu, čeprav imajo Radomlje ob tekmi manj le dve točki zaostanka. Radomljani so namreč edini poraz doživeli prav v Moravčah, medtem ko so naši veterani le v gosteh proti Domžalam ter doma proti Viru ostali brez zmage.

V letu 2019 je veteranska ekipa na osemnajstih tekmah dosegla trinajst zmag, štiri remije in samo en poraz.

Uspehi veteranov prebudili tudi druge

Uspehi najizkušenejše zasedbe so vsaj delno prebudili tudi ostale selekcije NK Termit Moravče. Dekleta so končno začela nastopati v

sedmi sezoni njihove rekreativne lige, v kateri pa je kljub imenu veliko tekmovalnega naboja. Sprva so s 5:3 doma premagale Vir, potem so z enim samim zadetkom Anite Korošec premagale tudi ekipo Posavja v Brežicah, spodletelo jim je le na zadnji oktobrski dan, ko so jih z golom na začetku drugega polčasa v Moravčah premagale Borke iz Grosuplja. Ker je deset sodelujočih ekip odigralo zelo različno število tekem, trenutno ne morem poročati o uvrstitvi na lestvici. Ostalih šest tekem bodo dekleta odigrala v spomladanskem delu.

Mešani občutki

Člani so nadaljevali z nastopi v Regionalni ljubljanski ligi, ki sodi v četrti kakovostni razred slovenskega nogometa. Občutki so nekoliko mešani. Na štirih so iztržili domačo zmago proti Interblocku, dva remija (doma proti Beli krajini ter v gosteh pri Kresnicah) in klonili v Mengšu. Nedvomno bi se dalo iztržiti več, so pa vsaj maščevali pokalni poraz v Ljubljani proti Interblocku, ki ni imel takšne teže kot srečanje le nekaj dni kasneje med istima nasprotnikoma v Moravčah. Strelsko formo ohranja Miha Capuder, ki je s sedmimi zadetki celo eden boljših strelcev v prvenstvu. Moravska ekipa po desetih krogih zaseda osmo mesto s 13 točkami, vodi Ihan (24) pred Kolpo (22), ostale ekipe so si precej bližje. Ker so Jezero Medvode izstopile iz lige, bodo do konca jesenskega dela člani Termita odigrali le še dve gostovanji, v Ivančni Gorici ter Trbovljah.

Slabše se je v zadnjem mesecu godilo mladincem, saj so na štirih tekmah doživeli prav toliko porazov, v mrežo nasprotnikov pa zabili le en gol. Trenutno

so zadnji v ligi, čaka jih samo še gostovanje v Kočevju.

V mladih je prihodnost

Kljub nekaj bridkim porazom na zadnjih štirih srečanjih se še vedno dobro držijo starejši dečki kot novinci v drugoligaškem tekmovanju.

Pred zadnjima tekmama jesenskega dela (v Ivančni Gorici ter doma proti Komendi) so še vedno na desetem mestu, s tremi ekipami nedalečspredajin dvema za njimi. Selekcija mlajših dečkov (U 13) je v oktobru zabeležila drugo zmago v sezoni, doma je bila poražena Kolpa. Ob pričakovanih porazih proti ljubljanskima Bravu in Arne Tabor 69, ki veliko vlagata v mlade nogometaše, so vzeli še točko na gostovanju v Grosuplju, to pa pomeni, da so varno na 10. mestu, precej pred zadnjima Kolpo in Zagorjem, hkrati pa lahko mirno pogledujejo proti sredini lestvice. Predvideni sta še tekmi z Zagorjem (v gosteh) ter s Kočevjem (doma).

In še pogled k najmlajšim. Cicibani v kategoriji U 10 so bili dejavni na štirih tekmah v zadnjem mesecu, ki so minile v dobrem vzdušju in nestrpnem pričakovanju še zadnje tekme, ki jo bodo lahko igrali kar doma proti Svobodi iz Ljubljane. Še mlajši (U8 in U9) pa so na zasluženih počitnicah, kot vse ostale selekcije se sicer počasi že selijo tudi v telovadnico, kjer bodo pridno nabirali kondicijo v prihajajočih zimskih dneh.

Naj vas ne zavede, ko boste brali te vrstice, bodo odigrane vse tekme jesenskega dela, peščici novembrskih obveznosti se posvetimo v naslednji številki. Do naslednjic vam v NK Termit Moravče želimo lep nogometni pozdrav, imejte se lepo, bodite zdravi in čim bolj dejavni.

Šesti tek na Limbarsko goro

BESEDILO: ANJA RAVNIKAR, FOTOGRAFIJA: ERIKA MLAKAR

Sončno jesensko dopoldne v nedeljo, 13. oktobra 2019, je bilo idealno za že šesti tek na Limbarsko goro, ki ga organizira Društvo krajanov Limbarska Gora.

Tekmovalci so se zbrali v Zalogu pri Moravčah, kjer so prevzeli startne številke, se ogreli in se ob 11. uri pognali v hrib. Proga, dolga 5,1 kilometra, jih je vodila pretežno po gozdnih poteh, premagali pa so kar 395 metrov višinske razlike.

Tekmovalci so se zbrali v Zalogu pri Moravčah, kjer so prevzeli startne številke, se ogreli in se ob 11. uri pognali v hrib. Proga, dolga 5,1 kilometra, jih je vodila pretežno po gozdnih poteh, premagali pa so kar 395 metrov višinske razlike. Tekmovalci so se zbrali v Zalogu pri Moravčah, kjer so prevzeli startne številke, se ogreli in se ob 11. uri pognali v hrib. Proga, dolga 5,1 kilometra, jih je vodila pretežno po gozdnih poteh, premagali pa so kar 395 metrov višinske razlike. Tekmovalci so se zbrali v Zalogu pri Moravčah, kjer so prevzeli startne številke, se ogreli in se ob 11. uri pognali v hrib. Proga, dolga 5,1 kilometra, jih je vodila pretežno po gozdnih poteh, premagali pa so kar 395 metrov višinske razlike.

Predsednica Društva Jana Toman je v svojem govoru čestitala vsem tekmovalcem in dodala, da je šla velikokrat peš domov iz šole, ampak nikoli tako hitro kot so vrh Limbarske osvojili oni. Tudi župan občine Moravče, dr. Milan Balažič, je kljub še drugim obveznostim v tem dnevu prišel na Limbarsko goro, da bi nagovoril tekmovalce in jim čestital. Skupaj s predsednico Društva pa sta zmagovalcem podelila simbolična darila ter medalje za dosežene uspehe.

Veliko tekačev se lahko prišteva že med stalne udeležence teka na Limbarsko goro, vsako leto pa se na tek prijavi dosti novih tekmovalcev od blizu in daleč. Pohvalili so odlično organizacijo ter pogostitev – na vrhu namreč tekmovalce vedno pričaka okusen golaž. Eden od tekmovalcev je povedal, da mu je manj pomemben rezultat, kot to da se teka udeležijo v čim večjem številu, saj se na ta način izkaže podpora dogodku.

Društvo se vsem tekmovalcem zahvaljuje za udeležbo in navijačem za spodbudo ter sponzorjem, donatorjem in vsem, ki so pomagali pri projektu. Rekorda proge, ki sicer znaša 22 minut in 49 sekund, letos ni premagal nihče, zato pa to ostaja izziv za vse udeležence v naslednjem letu.

S pesmijo so pobarvali jesen in ogreli srca

BESEDILO in FOTOGRAFIJA: MIRO PIVAR

Jeseni se dnevi krajšajo, ob jutrih je megla, podnevi pa nas toplo sonce še vedno razveseljuje in boža s svojimi žarki. Jesenske barve, vonj po kostanjih in moštu, vedno prinese nekaj novega, razburljivega. Narava v jeseni umira, tako pravijo vsi. Ne vedo pa, da rabi počitek, tako kot mi. Zjutraj z meglico nam prikriva vse svoje čare, čez dan nam jih s soncem razkrije – lepote ta prave.

»**P**rišla je jesen v vas, listje pisano pa pada spet med nas. Pridelke pobirat že hitimo, v kleti sta že krompir in zelje. Grozdje sladko dozoreva, še malo in bo iz mošta vino postalo. V gozdu se šopirijo gobani, kmalu bodo vsi pobrani. Jesenski gozd je kot paleta, v njem se mnogo barv prepleta. Pisana jesen je prišla med nas, pozdravimo jo vsi na glas. Na vasi vedo, da kar spomladi seješ, jeseni pobiraš in če imaš preveč, tudi podarjaš«.

Tudi v Moravčah se držijo tega reka, da kar spomladi seješ, jeseni pobiraš in če imaš preveč, tudi podarjaš. Člani Kulturno izobraževalnega društva Limbar Moravče so začeli sejati spomladi, da so lahko jeseni obiskovalcem podarili široko paleto raznobarnih pevskih dobrot.

Otroški zbori in zbor KID Limbar so v četrtek, 25. oktobra v Kulturnem domu Moravče priredili koncert za občanke in občane s pomenljivim naslovom **S pesmijo pobarvajmo jesen**. Priprave so se začele že aprila, Lidija Gomboc in Lojze Štefan sta napisala vezno besedilo.

Otroški zbor Limbar pod vodstvom zborovodkinje Elizabete Pirnat in Komorni zbor Limbar pod vodstvom zborovodje Tomaža Pirnata sta začela sejati dobro glasbo in dobro voljo, ki so jo na zadnji oktobrski petek podarili obiskovalcem koncerta. Povezovalci Eva Razoršek in Tadej Uršič ob nastopu Otroškega zbora Limbar ter Lojze Štefan ob nastopu Komornega zbora Limbar so spretno krmarili med pesmimi obeh zborov. Že scena je nakazovala, da bo veselo in jesensko. Na odru so imeli postavljeno golo drevo, pod njim klopco, košaro z raznobarnim jesenskim listjem, buče, košarico s kostanji ... Na začetku koncerta sta zbora zapela skupno pesem, zatem je Otroški zbor Limbar zapel kar nekaj pesmic o jeseni in živalih, sledil je Komorni zbor Limbar z izborom pesmi za odrasle, ob koncu pa sta zbora zopet družno zapela za obiskovalce, ki so z dolgi aplavzi nagradili vse, ki so se potrudili, da je od aprilske setve do jesenske žetve vse teklo kot po maslu.

Za konec so podarili vsem pesem za ohranitev zemlje, za lepši svet, ki nas čaka, če se bomo držali prijateljstva, ljubezni, medsebojnih pogovorov, medsebojnega zaupanja in predvsem medsebojne pomoči in se družili v veri in odpuščanju.

Podeželska mladina na strokovni ekskurziji na Češkem

BESEDILO in FOTOGRAFIJA: PETER PERGAR

Kot že tradicija veleva, smo se člani in podporniki Društva podeželske mladine Moravče zadnji vikend v oktobru odpravili na zaslužen izlet, bolje rečeno strokovno ekskurzijo. Pot nas je tokrat vodila na Češko, in sicer v eno izmed njihovih pokrajin, na Moravsko.

V noči s petka na sobotno jutro smo se dobre volje posedli na avtobus, mirno prepeljali Avstrijo in v zgodnjih sobotnih jutranjih urah, 26. oktobra, vstopili na Češko. V meglenem jutru smo si najprej privoščili s seboj pripeljan zajtrk, nato pa se sprehodili po malo večji vasici Lednice v bližini Břeclava. Vas je znana po dveh čudovitih gradovih, ki sta preživela (tako kot večina čeških gradov) vse vpade in vojne vihre. V okolici se razprostirajo angleški vrtovi in grajski ribniki. Megla nam je sicer prikrajšala še lepše poglede, ampak proti naravi smo pač nemočni.

Nato pa smo se odpeljali v predmestje glavnega mesta Moravske, Brno. V vzhodnem predelu predmestja se na več hektarjih razprostira tovarna traktorjev Zetor. Tam smo si ogledali Zetor gallery, nekakšen muzej traktorjev od prvega modela Zetorja 25A iz leta 1945, pa vse do modernejših traktorjev kot tudi prototipa prihodnosti. Razstavljeno in prikazano je tudi delovanje motorja in menjalnika traktorja.

Po zanimivem ogledu smo se odpeljali na drugo stran mesta, ki je po velikosti primerljiv z našo Ljubljano, v pivovarno Starobrno, kjer so že leta 1325 zvarili prvo pivo, kot pivovarna pa obstajajo od sredine 19. stoletja dalje. Prijazna gospa nas je popeljala skozi proizvodne prostore in nam na zanimiv način razložila, kako od ječmena in hmelja pride na koncu do piva. Varijo jih več vrst, svetlo, temno, nefiltrirano, pšenično itd ... Kot se spodobi, smo na koncu dve vrsti piv v njihovi ogromni pivnici tudi poizkusili.

Dan se je že prevešal v večer, ko smo se ob zvokih harmonike in baritona sprehodili skozi mesto Brno, kjer smo objeti v polkrogu zapeli nekaj slovenskih pesmi in tako postali prava atrakcija in poživitev večernega dogajanja v mestu.

Drugi dan v znamenju dirk in vina

Vnedeljo zjutraj smo se odpeljali na nekaj kilometrov oddaljeno dirkališče, kjer je vsako leto vrhunec dogajanja dirka motoGP za VN Češke. Masarykův okruh, kot se po češko reče dirkališču poimenovanem po prvem predsedniku Češkoslovaške, je ta dan gostil dirko drift challenge, zato je bil

naš ogled dirkaške steze nekoliko okrnjen, a kljub vsemu zanimiv.

Predzadnja točka ogledov je bila v Velikih Pavlovicah, kjer se v sredini vinogradov strmo vzpenja razgledni stolp Slunečna. Jesensko obarvani grički, ki so povečini poraščeni z vinogradi, zvok harmonike in dobra volja so nam na trenutke dali občutek, kot da smo sredi vinskih goric v Sloveniji ... Z vrha stolpa se ob lepem vremenu vidi vse do Dunaja in naprej do prvih vrhov Alp.

Dan se je prevesil v drugo polovico, mi pa smo se odpeljali v južnomoravsko vas Čejkovice. Čejkovice slovijo po vinskih kletih (češko sklep) na prav vsakem koraku, mi smo se odpravili v Sklep U Templářských rytířů. Tam so nas postregli s pravim češkim kosilom, ki pa je za naše okuse precej drugačno od našega, predvsem nas je presenetila sladka zeljna juha in sladka solata. Po kosilu nas je čakala še degustacija osmih vzorcev vina iz njihove kleti.

Sledila je le še vožnja domov, ki je hitro minila ob prijetni glasbi in kramljanju. V dveh dneh smo še poglobili naše prijateljske vezi, skovali nove načrte za prihodnost, predvsem pa smo se v sproščenem vzdušju družili in spoznali del naše „bratske“ republike Češke.

Čas hitro beži in skoraj smo že pri koncu letošnjega leta. Člani Radiokluba Moravče S53DRM/S50G smo bili v letošnjem letu zelo aktivni na vseh področjih našega dela. Uspešno smo izpeljali trimesečni radioamaterski tečaj za operaterje A razreda ter s tem pridobili tri nove operaterje. V društvo so se včlanili štirje novi člani, ki imajo že nekaj radioamaterskih izkušenj.

S postavitvijo manjšega antenskega droga nad klubom smo zaključili z urejanjem našega društvenega prostora. S tem smo omogočili vsem, ki doma nimajo radijskih postaj, da lahko vzpostavljajo radioamaterske zveze.

Na tekmovalnem področju moram ponosno omeniti, da sta dva naša člana Vito, S56M in Robi, S57AW v dveh največjih radioamaterskih tekmovanjih CQ WW in CQ WPX osvojila 1. in 2. mesto na svetu. S tem dosežkom se postavljamo ob bok največjim radijskim operaterjem tudi v svetovnem merilu.

Ker nam tekmovalna lokacija na Zgornji Slivni omogoča tudi konkurenčno delo na višjih frekvencah, smo se redno udeleževali državnih tekem na UKV in UHF področju in osvojili kar nekaj prvih, drugih in tretjih mest.

Naj poudarim še, da je radioklub kot del sistema Civilne zaščite aktivno vključen tudi v ta del družbene dejavnosti. Radioamaterji lahko s svojo radijsko tehniko in tehničnim znanjem v vsakem trenutku vzpostavimo zvezo s katerikoli delom naše države. Naše znanje pa seže tudi preko naših meja, saj se zveze vzpostavljajo z Evropo in ostalimi celinami sveta.

V okviru delovanja Civilne zaščite smo v letošnjem letu večkrat opravili test delovanja zvez za potrebe Civilne zaščite in se udeležili postroja enot Civilne zaščite ob dnevu državnosti.

Na koncu naj povabim vse tiste, ki bi jih morebiti zanimal naš hobi in bi radi opravili radioamaterski tečaj, da se prijavite na mail:

s58m.dare@gmail.com.

Radioamaterski pozdrav 73!

AKTIVNOSTI MORAVŠKIH RADIOAMATERJEV S53DRM

LE IZ SRCA SE LAHKO DOTAKNEMO NEBA

BESEDILO: mag. SONJA ZIDAR URBANIJA, FOTOGRAFIJA: mag. SONJA ZIDAR URBANIJA in KARMEN SKALIČ HOLEŠEK

Srečanje društev podeželskih žena in deklet ter kmetič občin Litija, Šmartno pri Litiji in Moravče je letos potekalo pod sloganom »Le iz srca se lahko dotaknemo neba«.

Društvo kmetič Litija in Šmartno pri Litiji v sodelovanju s Kmetijsko gozdarskim zavodom Ljubljana, izpostavo KSS Litija je tudi letos organiziralo tradicionalno srečanje društev podeželskih žensk in kmetič. Dogodek je potekal v soboto, 12. oktobra, ko smo kot naročeno, imele tudi čudovito vreme za naše druženje. Dogodek pa je sovpadal tudi s sejmom »Dobrote šmarske dežele«, na katerem je bila pestra ponudba domačih dobrot, ki jih ponujajo domačini s tega območja. Srečanja so se udeležile članice DPŽ Dole pri Litiji, DPŽ Gabrovka, DPŽ Polšnik, DŽD Vače, članice Društva Rokodelcev – Rokodelskega centra Moravče in članice našega Društva kmetič Litija in Šmartno pri Litiji. Medse smo povabile tudi visoke goste, ki so se nam z veseljem pridružili. V uvodnem pozdravu kmetijske svetovalke mag. Sonje Zidar Urbanija, so kmetice prejele voščilo ob svetovnem dnevu kmetič, ki ga praznujemo 15. oktobra. Prav ta dan je namenjen podeželski ženski, kmetici, ki je veliko več kot to. Slovenska kmetica oz. podeželska ženska je delovna, poštena, skrbna, izobražena, ljubeča in navsezadnje zelo povezujoča. Ne samo znotraj svoje ožje družine, za katero skrbi, ampak tudi v lokalni skupnosti oziroma v okolju, se pravi na podeželju, kjer živi. Še bi lahko naštevale in opisovale svoje delo, a ker več kot besede štejejo naša dejanja, si želimo, da naše delo opazite in ga cenite.

V gosteh pri kmetičah Litije in Šmartnega pri Litiji

Pozdravni nagovor predsednice Društva kmetič Litija in Šmartno pri Litiji, Janke Menegalija, ki ji gre velika zahvala za uspešno izpeljano srečanje.

V uvodu nas je pozdravila tudi predsednica Društva kmetič Litija in Šmartno pri Litiji Janka Menegalija, saj nas je letos gostilo njihovo društvo. Zahvalila se je za tako lepo udeležbo s strani društev in s strani gostov ter nam zaželela prijetno druženje. Nagovoril nas je tudi župan občine Šmartno pri Litiji Rajko Meserko, ki je v svojem nagovoru pohvalil naše aktivnosti na občinskem nivoju in se zahvalil za dobro sodelovanje, ki ga pričakuje tudi v prihodnje. Pri tem začetnem kulturnem programu nam je med nagovori prepeval Ženski pevski zbor Mavrica iz Društva upokojencev Litija, tako da smo druženje začele in končale z lepo pesmijo.

Spoznavanje arhitekturne dediščine

Po kulturnem uvodu nam je Peter Avbelj, direktor Javnega zavoda Bogenšperk, predstavil čudovito cerkev sv. Martina in župnijo Šmartno pri Litiji. Med drugim je povedal, da je sedanja cerkev zgrajena v neogotskem slogu na istem mestu kot prejšnja. Sezidali so jo v dveh letih, od 1899 do 1901, po načrtih arhitektov Jeblingerja iz Lindza in Adolfa Wagnerja iz Gradca. Kamnit oltar ter oba stranska oltarja so postavili v čast sv. Antonu in Brezmadežni Devici Mariji, prižnico in krstilnik je izdelal ljubljanski kamnosek Feliks Toman. Profesionalna predstavitev Petra Avblja je bila izredno poučna, saj se je dotaknil tudi splošne zgodovine tega območja, kar je bilo za naše udeležence zelo zanimivo. Nagovoril nas je tudi tamkajšnji župnik Marko Mohor Stegnar, ki nam je zaupal, da tudi kmetuje, saj se ukvarja s čebelarstvom. Po ogledu cerkve sv. Martina so nas pogostili v gostilni »Pri Mačku«, kjer smo bile deležne obilo sladkih dobrot, ki so jih pripravile članice domačega društva in specialitet gostišča, ki je po odlični kulinariki in prijaznem osebju znano daleč naokrog. Ob tej priložnosti nas je prišel nagovoriti tudi poslanec Državnega zbora RS Boris Doblekar, ki je ženskam obljubil vso podporo tudi v prihodnje.

Občudovanja vreden rudnik Sitarjevec

Iz Šmartnega nas je pot vodila na območje občine Litija na ogled rudnika Sitarjevec. Kot nam je povedala strokovna vodička, rudnik Sitarjevec sodi med večja in zelo bogata rudna nahajališča v Sloveniji. V njem so kopali svinčevo in živosrebrno rudo, nekaj pa tudi cinkove, bakrove, železove in baritne rude. Bogat pa je tudi z minerali, saj so v njem našli več kot 60 vrst mineralov. Leta 1965 so Rudnik Sitarjevec zaprli, vhod pa zaminirali. Ponovno so v rudnik vstopili v letu 2002 in v njem odkrili edinstvene

Skupinska fotografija pred gostiščem »Pri Mačku«, kjer se nam je pridružil tudi poslanec Državnega zbora RS Boris Doblekar.

limonitne kapnike, ki v letu dni zrastejo tudi do pet centimetrov. Postalo je jasno, da je to velika naravna znamenitost za mesto Litija in širši prostor. Prišlo je do odločitve, da se del rudnika uredi za turistične doživljajske ogleda. Rudnik je za ogleda odprt od začetka decembra leta 2017.

Domačija Udovč, kjer gospodari mlada prevzemnica

Po ogledu rudnika nas je nagovorila tudi podžupanja občine Litija, ki je pohvalila delo vseh društev podeželskih žena in deklet v upanju na dobro sodelovanje tudi v prihodnje.

Sledil je ogled kmetije Primožič – Lokar, kjer smo si lahko ogledali prosto rejo krav molznic in mladih plemenskih živali. Trenutno na kmetiji »Udovč« redijo 45 krav molznic in še približno toliko mladih plemenskih živali. Delajo predvsem na dobrem počutju živali in izboljšanju tehnologije vzreje krav molznic ter na kvaliteti pridelave mleka. Na kmetiji poleg mlade prevzemnice Andreje Lokar delajo še njen mož Lojze, ki je tudi zaposlen iz kmetijstva, Andrejina mama, ki pri molži nikoli ne manjka, Andrejin oče in vsi trije otroci, ki že pridno poprimejo za dela, ki jih lahko opravljajo. Ob večjih delovnih konicah pomagata še Andrejin stric in teta, ki živita na kmetiji. Zelo pohvalno pa je tudi to, da pri večjih opravilih zgledno sodelujejo tudi s sosedom, ki ima prav tako veliko kmetijo in vsa dela opravijo veliko lažje, hitreje in predvsem ceneje. Lahko bi rekli, da je v slogi moč in to je tudi recept za lažjo in boljšo prihodnost v kmetijstvu.

Na kmetiji so si ženske poleg vsega ostalega lahko ogledale tudi široko paleto kmetijske mehanizacije, ki so jo na kmetiji v zadnjih nekaj letih zelo posodobili. Za konec pa so nas prijazni člani družine še pogostili s sladkimi dobrotami in napitki. V svojem imenu in imenu naših žensk se jim iskreno zahvaljujem za gostoljubnost, prijaznost in čas, ki so si ga vzeli za nas.

Konec na nekdanji božji poti v družbi Zvezdane Mlakar

Za konec našega srečanja smo se odpeljale v Veliko Štango, kjer nas je sprejel tamkajšnji župnik in nam predstavil njihovo cerkev sv. Antona Padovanskega. Obnovljena cerkev je izredno lepa. Cerkev sv. Antona stoji na mestu, kjer so nekoč domačini po vnaprejšnjem znamenju postavili kapelico. Bila je nekoč

med najbolj slovečimi božjimi potmi na Dolenjskem. K njej so prihajali romarji od blizu in daleč. Pripovedujejo, da se je v Štangi zgodilo več čudežev. V glavnem oltarju (1886) je v sredini kip sv. Antona Padovanskega, ki je mučenik in patron vseh zaljubljenih. Cerkev praznuje tri žegnanjske shode: 13. junija, ko goduje Anton, prvo nedeljo v septembru in prvo nedeljo v oktobru, ko godujejo sv. Simon in Juda ter Tadej.

Po ogledu cerkve smo v Veliki Štangi imele še kulturni zaključek našega srečanja v gostilni »Pr Janezu« in poleg odličnega kosila še sproščujoč pogovor z našo zelo znano slovensko filmsko in gledališko igralko Zvezdano Mlakar, ki nam je iz svojih izkušenj predstavila, kako kvalitetno je lahko življenje ženske in ostalih članov družine na podeželju in kmetiji, če si takega znamo narediti. Ženske so bile navdušene nad njeno preprostostjo in predanostjo naravi, živalim in delu, ki ga z velikim veseljem poleg vsega ostalega opravlja na njeni hribovski kmetiji blizu Ljubljane. Zvezdana Mlakar se je dotaknila naših src in nam vlila dodatne samozavesti in ponosa na to, kar smo – vesele in preproste podeželske ženske, dekleta, kmetice, mame in navsezadnje dame, ki si rade vzamemo tudi kakšno urico ali dan zase in za naše druženje ter si s tem napolnimo baterije in nabere moči za nove podvige.

Sklenile smo dan s pesmijo

Naš dan se je končal s pesmijo, saj smo ob spremljavi harmonike, na katero nam je igrala Lana Doblekar in kitaristov Maksa Urbanije in Ožbeja Sakača ter naše najmlajše pevke Erike Kotar, prepevale domače pesmi in se ob prijetnih zvokih tudi zavrtele. Domov smo odnesle tudi unikatni spominek, ki so ga izdelali na čebelarski kmetiji Dremelj in je nosil sporočilo »Le iz srca se lahko dotaknemo neba«. Res je, me smo se ga na tem srečanju dotaknile ...

Vsem, ki ste na kakršenkoli način pomagali pri organizaciji tega dogodka, se iskreno zahvaljujemo in se že veselimo druženja prihodnje leto.

Sončna jesen v Krajevni organizaciji RK Peče

BESEDILO: JELKA LALIČ, FOTOGRAFIJA: VLADO LALIČ, BRIGITA BARLIČ

Letošnja jesen je bila lepa in radodarna s sončnimi in toplimi dnevi in čudovitimi barvami. V Krajevni organizaciji Rdečega križa Peče se trudijo, da imajo lepo in sončno jesen življenja tudi naši krajanjani.

Njim so namenjene mnoge dejavnosti, ki se jih prizadevne članice s svojimi sodelavci lotevajo leto za letom. Njihovo delo obsega voščila za rojstne dneve in praznike, obdaritve najstarejših, delitev pomoči socialno ogroženim, organiziranje in spodbujanje krvodajalstva, izvedbe delavnic ali predavanj in seveda obiske starejših in invalidov. Pomembnejša dogodka v letu sta izlet in jesensko srečanje.

Izlet na Primorsko

Na Primorsko smo se 14. septembra podali starejši krajanjani, krvodajalci in sodelavci. Bila je lepa sončna sobota in avtobus nas je odpeljal proti morju. V Valdoltri smo se vkrcali na ladjo in si slovensko obalo ogledali z drugega zornega kota, nad katerim smo bili navdušeni. Izkrkali smo se v Piranu in si vzeli nekaj časa za kavo in sladoled ali pa za individualne ogleda. Ob dogovorjeni uri smo vstopili v avtobus in se odpeljali v istrsko vasico Krkavče. Na tamkajšnji kmetiji smo si ogledali lepega predstavnika avtohtone pasme istrskega goveda boškarina. V vinski kleti smo poskusili primorsko vino in ga tudi kupili, kakor tudi odlično oljčno olje, ki ga pridelajo sami. Od tam smo se odpeljali v Senožeče na pozno kosilo in se nato proti večeru srečno pripeljali domov. Vsi smo bili veseli in zadovoljni, nekateri so bili na morju po dolgih letih ali pravzaprav prvič.

Ugotavljali smo, kako prav je, da se kdaj odpravimo kam drugam, da vidimo in spoznamo kaj novega ... In smo skupaj.

Srečanje ob nedeljskem kosilu

Vnedeljo, 20. oktobra, smo pripravili srečanje starejših, bolnih in invalidov. Njim je bila posvečena poznojesenska nedelja, ki je bila lepa v vseh ozirih. Najprej je bila v župnijski cerkvi v Pečah maša, ki jo je daroval domači župnik. Že on je nagovoril starejše in jim ob koncu po želji podelil zakrament bolniškega maziljenja. Nato je bil v gasilskem domu kulturni program, ki ga je pripravilo Kulturno in športno društvo Peče. Dvorana je bila polna obiskovalcev vseh generacij: otrok, mladostnikov, tistih v najboljših letih in seveda nekoliko starejših. Igralci dramske skupine so nam pripravili skeč v našem narečju in spet smo se vrnil v čase, ko še ni bilo sodobne tehnologije. Takrat so fantje še na drugačen način iskali dekleta in pri tem ni bilo malo zapletov ... Do solz smo se nasmejali. Po bučnem aplavzu smo se poslovili od starejši krajanov, ki so še posedeli ob toplim obroku, kavici in pecivu ter v prijetnem pomenku s sosedi, znanci. Bilo je zelo prijetno, ob odhodu pa so v dar prejeli še nageljček.

Sodelavke pri Rdečem križu v pripravo srečanja vložijo veliko truda, a vedno delajo z dobro voljo. In ta dobra volja se prenaša tudi na vse okrog njih. Zato je bil izlet lep, srečanje pa prisrčno in veselo. Pesem pravi: »Lepo je deliti.« in tudi »Več, ko daš, več imaš!«. Bo že držalo! Ta jesen je bila res lepa in bogata – v vseh ozirih!

Pestra jesen za tekmovalce PGD Peče

BESEDILO: AJDA LALIČ, FOTOGRAFIJA: EVA JANČIGAJ, JANI VOZEL, MIHA ŠLIBAR

Letošnja jesen je bila za tekmovalne enote Prostovoljnega gasilskega društva Peče izredno pestra in delovna, saj smo se udeležili vseh treh regijskih tekmovanj: mladinskega, veteranskega in članskega, pa tudi Memoriala Staša Lebarja v Moravčah. Prvo na sporedu je bilo mladinsko regijsko tekmovanje, ki je potekalo 21. septembra v Trzinu. Naši mladinci so na njem dosegli odlično deveto mesto v svoji kategoriji in s tem zelo dobro zastopali tako naše društvo, kot tudi gasilsko zvezo. Le teden dni kasneje, 28. septembra se je v Študi odvijalo regijsko tekmovanje za starejše gasilke in gasilce, na katero se je kvalificirala tudi naša veteranska ekipa. Naši veterani so zasedli odlično trinajsto mesto, kar je dobra spodbuda za naprej.

V Kamniku je 12. oktobra potekalo še zadnje v nizu regijskih tekmovanj – člansko tekmovanje, katerega se je udeležila ekipa članic A našega društva. Kljub temu da so na tekmovanju zasedle zadnje mesto, so bile z izidom zadovoljne, saj se je ekipa tekmovanja udeležila z namenom obnavljanja znanja in ne zaradi rezultatov, poleg tega pa je bila naša ekipa edina od kvalificiranih ekip iz GZ Moravče, ki se je tekmovanja udeležila.

Ponosni smo, da so se vse tri ekipe kljub zapolnjenim urnikom in številnim drugim obveznostim uspele pripraviti na tekmovanja in se jih udeležiti.

Tekmovalno jesen smo zaključili 19. oktobra, ko je v Moravčah potekal Memorial Staša Lebarja. Letos so se ga udeležile kar tri ekipe iz našega društva, in sicer članice A, ter dve ekipi članov A. Mlajši člani A so večinoma vsi pripravniki, ki pravkar opravljajo tečaj za gasilca, zato je še toliko bolj pohvalno, da imajo veselje tudi do takšnih dogodkov. Pri izvedbi vaje so imeli sicer nekaj smole, ki jim je na koncu prinesla zadnje mesto, a so kljub temu uspešno rešili situacijo in vajo izvedli do konca. Starejši člani A so zasedli 9. mesto, članice A pa so domov odnesle pokal, saj so zasedle 3. mesto.

Vsem tekmovalnim desetimam še enkrat čestitke, predvsem za pripravljenost na sodelovanje. Rezultati tovrstnih tekmovanj nikoli niso tako pomembni, kot je pomembno znanje, ki ga s tem pridobiš. Na pomoč!

Gasilski dan PGD Peče

BESEDILO: AJDA LALIĆ, FOTOGRAFIJA: KATJA LAVRINC

Prostovoljno gasilsko društvo Peče je v soboto, 26. oktobra 2019, že drugič zapored organiziralo Gasilski dan. Na tej prireditvi želimo združiti vse najpomembnejše vidike delovanja gasilskega društva; prikaz gašenja ali reševanja, prikaz prve pomoči, prikaz opreme in delo z mladino.

Gašenje travniškega požara

Letos se je Gasilski dan pričel z vajo, ki je bila tokrat zasnovana drugače, kot preteklo leto. Vaja je omogočila obiskovalcem vpogled v postopanje v primeru travniških požarov na manj dostopnih območjih. Požara brežine nad avtobusno postajo sta se lotila dva delovna para; prvi par je imel na sebi naprtnjačo z vodo, drugi pa je uporabljal požarno metlo. Prikazali so, kako se travniške požare vedno gasi iz obrobja požara in se ogenj krči proti centru. Ob orodnem vozilu sta bila v pripravljenosti še dva člana, a so gasilci na terenu požar uspešno pogasili. Ta manjša vaja je bila po besedah poveljnika PGD Peče Robija Jesenška namenjena predvsem predstavitvi že skoraj pozabljenih orodij, kot je naprtnjača in požarna metla, poleg tega pa so priložnost za sodelovanje dobili gasilci pripravniki, ki pravkar obiskujejo tečaj za gasilca. Prav oni so prihodnost naših operativnih enot in zelo pomembno je, da se jim da možnost sodelovati in pridobivati praktično znanje.

Prvo pomoč moramo temeljito poznati

Zbrane je nagovoril tudi predsednik PGD Peče Jani Avbelj, poveljnik GZ Moravče Janez Povirk, predsednika GZ Moravče pa je nadomeščal član predsedstva GZ Janez Avbelj. Po vaji je v dvorani večnamenske stavbe za odrasle potekalo predavanje

Verjamemo, da bo tudi Gasilski dan z leti postal tradicionalna in dobro obiskana prireditev, smo pa vsekakor veseli, da je prireditev priljubljena med otroki, ki so vendarle prihodnost našega društva in naše družbe na splošno.

iz prve pomoči, ki ga je pripravila članica PGD Peče Ajda Lalić. Udeleženci so prejeli osnovna znanja s področja temeljnih postopkov oživljanja, postopanja pri najpogostejših nujnih internističnih stanjih (infarkt, možganska kap ipd.) ter oskrbe poškodb. Udeleženci so predavanje z zanimanjem poslušali, saj smo žal v praksi že ugotovili, da so tovrstna znanja zelo pomembna, ker smo jih večkrat primorani dejansko tudi uporabiti.

Kar je danes igra, lahko jutri reši življenje

Med tem je na športni ploščadi potekalo pestro dogajanje za otroke. Najprej je poveljnik Robi Jesenšek predstavil orodno vozilo in opremo v njem, nato so se otroci preizkusili v uporabi gasilnih aparatov, po tem pa so potekale štafetne igre za otroke, ki jih je pripravila članica Eva Jančigaj, pri izvedbi pa so pomagale še druge članice PGD Peče. Za tiste najmlajše, ki so se hitreje naveličali, so bile v dvorani pripravljene ustvarjalne delavnice, ki jih je pripravilo KŠD Peče. Po koncu štafetnih iger so si vsi prislužili malico, otroci pa tudi majhno praktično darilce, da se bodo v mesecu požarne varnosti še bolj osredotočili na svojo vsesplošno varnost. Po naši oceni je Gasilski dan odlično uspel, bi si pa želeli, da bi bilo obiskovalcev še več, saj se dneva večinoma udeležijo otroci.

Verjamemo, da bo tudi Gasilski dan z leti postal tradicionalna in dobro obiskana prireditev, smo pa vsekakor veseli, da je prireditev priljubljena med otroci, ki so vendarle prihodnost našega društva in naše družbe. Na pomoč!

Pestra jesen za moravški gasilski podmladek

BESEDILO in FOTOGRAFIJA: LIDIJA M. PETKOVŠEK

September in oktober sta bila za podmladek PGD Moravče pestra, poučna in uspešna meseca. Sredi septembra so se pionirke in pionirji odpravili na gasilsko tekmovanje za zlato piko za pionirje in pionirke.

Pikin festival v Velenju

Tekmovanje smo pripravili v sodelovanju z Gasilsko zvezo Šaleške doline. Velenje je letos praznovalo 60 let, pol manj, pa tamkajšnji vsem dobro poznan Festival Pike Nogavičke. Mesto je zažarelo v najbolj pisanih barvah otroškega veselja, ustvarjalnosti in zabave. Po potegovanju za zlato piko smo se odpravili še na kopanje v Velenjskem jezeru. Uživali smo v skakanju s pomola, plavanju, metali smo kamenčke v vodo ... Drugo leto zopet ponovimo.

Pikin festival je bil zaradi tridesete obletnice letos še bolj pester, mi pa smo se odpravili na Velenjsko jezero, kjer so nas vodne dogodivščine dodobra utrudile.

Regijsko tekmovanje za pionirje/pionirke in mladince/mladinke

Na regijskem tekmovanju za gasilsko mladino v Trzinu

Poleg malice smo si po tekmovanju zaslužili sladoled ne glede na to, katero mesto smo osvojili. Sladoled je po napornem in vročem tekmovalnem dnevu vsem teknil.

Na igrišču pri Osnovni šoli Trzin je na lepo sončno soboto, 21. septembra 2019, potekalo regijsko tekmovanje za pionirje, pionirke, mladince in mladinke, ki se ga je udeležilo 60 desetih iz gasilskih zvez Regije Ljubljana III. Regijsko gasilsko tekmovanje za gasilsko mladino, ki ga je letos gostila občina Trzin, je potekalo v več kategorijah.

Pionirji (od 6 do 11 let) in pionirke (od 6 do 11 let) so se pomerili v vaji z vedrovko, štafeti na 400 metrov z ovirami in vaji razvrščanja, mladinci (od 12 do 16 let) in mladinke (od 12 do 16 let) so se pomerili v vaji z ovirami, štafeti na 400 metrov z ovirami in vaji razvrščanja. Ekipe so morale vaje izvesti čim bolj brezhibno in s čim manj napakami, štel pa je tudi čas. Prve tri desetine v posamezni kategoriji so prejele pokale in medalje. Prve tri desetine v kategoriji pionirk ter prve štiri desetine v kategoriji pionirjev in mladincev (v vsaki kategoriji je tekmovalo več kot 21 ekip) so se uvrstile na državno tekmovanje, ki bo potekalo v Celju.

Gasilsko vozilo mora biti čisto!

To vedo vsi gasilci, najmlajši pa se morajo tega še naučiti. Izkušnje so najboljša šola, zato so se pionirji – najmlajši in novinci preizkusili v čiščenju vozila GVM-1. To je manjše gasilsko vozilo za prevoz

Naš podmladek - pionirji – najmlajši in novinci – so se lotili čiščenja GVM-a vozila in uživali med pospravljanjem in sesanjem. Za zaključek so se z njim odpeljali domov.

gasilcev in osebne opreme. V njem je prostora za šoferja in še osem gasilcev.

Dan v Centru za zaščito in reševanje Domžale

V petek, 11. oktobra, so v Centru za zaščito in reševanje (CZR) Domžale pripravili dan odprtih vrat. Udeležili so se ga pionirji in mladinci PGD Moravče. Predstavili so nam gasilski poligon za otroke, prikaz gašenja začetnega požara, prikaz reševalne vaje, orientacije v zadimljenem prostoru in še mnogo drugih zanimivosti.

Na poligonu CZR Domžale so v sklopu dneva odprtih vrat CZR predstavili tudi intervencijska vozila. Po končanih vajah smo se pogostili s kostanjem in malico.

Naše pionirke so se odlično odrezale in osvojile četrto mesto. Še najbolj spretno so bile na vozlih, kjer so osvojile najboljši čas. Bravo Laura, Valentina in Blažka.

Kviz gasilske mladine

V okviru meseca požarne varnosti je PGD Študa organiziral kviz gasilske mladine, ki je bil letos že sedemnajstič. Kviz je potekal 26. oktobra. Sodelujoči so se potegovali za najboljša mesta v

Naši pionirji so zelo uživali v kvizu, ki je potekal tako, da so morali hitro pritisniti na gumb za pravi odgovor. Veliko smeha in znanja je bilo pri tem

kategorijah pionirji (od 7 do 11 let) in mladinci (od 12 do 16 let). Tekmovanja so potekala v osnovni šoli Venclja Perka. Za naše pionirke je bilo to prvo takšno tekmovanje, poleg tega je ekipa imela novo članico, ki se je morala hitro učiti in pripraviti na tekmovanje. Med štiriindvajsetimi ekipami so osvojile odlično 4. mesto. Pionirji so predvsem uživali v kvizu. Bili so prvič na takšnem tekmovanju in osvojili odlično 15. mesto. Tudi mladinci so bili zadovoljni z rezultatom – 12. mestom. Zelo dobro so se odrezali v spretnostni igri, kjer so morali priklopiti cev in ročnik, potem pa odnesti ponesrečenca.

Naši mladinci so osvojili 12. mesto. Tudi za njih je bilo prvič takšno tekmovanje. Drugo leto zopet pridemo.

Naša gasilska mladina se je udeležila vaje v Senožetih, kjer je potekalo iskanje ponesrečencev v zadimljenem prostoru. Takšno vajo smo prvič preizkusili v teoriji in praksi.

Petnajsti pohod krajanov Tuštanja na Sv. Miklavža

BESEDILO: LILI JAZBEC, FOTOGRAFIJA: BRANKO CERAR

Člani Društva krajanov Zgornjega in Spodnjega Tuštanja smo na prvo oktobrsko soboto spet krenili na tradicionalni, že petnajsti pohod na vrh nad Savo, nad katerim stoji cerkev sv. Miklavža.

Pohodniki smo se zbrali pri društveni brunarici na Cegunci, za tiste, ki poti ne bi zmogli, pa je bil zagotovljen prevoz. Pohodniki smo bili že med potjo deležni malice in pijače.

Franci in Iztok, predsednik in podpredsednik društva, sta na posameznih odsekih pokosila visoko travo in nam olajšala hojo in nas seveda prijetno presenetila. Take pozornosti zagotovo ni nihče pričakoval. Pohodniki smo resnično uživali v hoji, razgledih ter druženju. Lepot, ki so nas obdajale, nismo spregledali in nismo jih jemali kot nekaj samoumevnega. Franci nam je predstavil kratko zgodbo sorodnika, ki se je po mnogih letih vrnil na obisk v domovino. Na enem izmed razgledišč na naši poti je menda dejal: *»Že samo zaradi tega pogleda se je splačalo priti!«*

Čuvar zgornje Save

Ob dvanajstih smo se zbrali v cerkvi pri sveti maši, ki jo je daroval župnik g. Kancijan Čižman. Med pridigo je izpostavil veliko zanimivega iz zgodovine cerkve sv. Miklavža, prav posebej pa je pohvalil krajanje Tuštanja in delovanje društva.

Ustno izročilo poroča, da naj bi cerkev zgradili brodarji, ki so verjeli v moč sv. Miklavža in cerkev imenovali tudi »Čuvar zgornje Save«. Sv. Miklavž je imel lep pogled po reki Savi vse tja do Zaloga, pod katerim se v Savo izlije Ljubljanica. Tudi nam se je na čudovit sončen dan ponujal pogled do Ljubljane in še naprej čez Barje na Notranjsko, pa na Moravško dolino, Limbarsko goro, Cicelj in zaselek Katarija, v daljavi pa so se kazali obrisi Kamniško Savinjskih Alp z Ojstrico in Planjavo.

Zunanost gotskega in pozneje barokiziranega dela cerkve je obnovljena, na obnovo pa še čakajo ostanki gotskih fresk v notranjosti. Dr. Janez Höfler jih datira v leto okoli 1450. Zanimivi so obrazi žensk, ki skozi okna s sočutjem opazujejo Kristusovo umiranje na križu. Stene v ladji so poslikane s freskami in prikazujejo poklon sv. Treh kraljev, križanje in polaganje Kristusa v grob.

Sladek konec dneva

Ko se je dan prevesil v drugo polovico, so nas z izdatnim kosilom postregli prijazni gostitelji hiše odprtih vrat »Pri Mežnarjevih«, ki so nas presenetili tudi s sladko torto ob našem jubilejnim pohodu. Tja nas je prišel pozdravit župan dr. Milan Balažic. Če se bo v teh dneh tudi vas prijemal rahel nemir, specite piškote ali pa obiščite eno od približno stotih cerkvic, ki so posvečene sv. Nikolaju (Miklavžu).

Živahni upokojenci

BESEDILO: VOJKA REBOLJ, FOTOGRAFIJA: ELVISA ČATAK

Folklorna skupina DU Moravče je gostovala na samostojnem koncertu v domu starejših v Kranjski Gori.

Folklornih nastopov so veseli povsod. V domu Viharnik, kakor se dom v Kranjski Gori imenuje, pa je bilo še posebej lepo nastopiti. Namreč dvorana je bila polna in oskrbovanci so veselo spremljali dogodek. Plesna skupina je zaplesala tri koreografije: Veselica v Moravčah, Od Ciela do Lublance in Plesi iz Moravške doline. Med koreografijami so se morali plesalci oddahniti, ker so bili zaradi težavnosti plesa vsakokrat zadihani. Zato je bilo v vmesnem času gledalce potrebno zabavati na drug način. Radi so ploskali ob igranje harmonike in zraven veselo zapeli.

Nasmejali so se tudi veselim prigradam, ki so jim bile predstavljene. Ponosno so povedali, da poznajo Moravče, vedeli so, kdo je Primož Peterka in celo Dane Zajc. In ko so plesalci videli, da se občinstvo na njihovem koncertu dobro zabava, so plesali še bolje. Po koncertu je sledila malica. Ob koncu obiska pa so si plesalci zopet rekli, da se je splačalo truditi in hoditi na vaje. Skupini pa veliko pomenijo tudi prijateljski stiki in druženje. Bi se jim pridružil še kateri par ali posameznik? Plesalci obljublajo, da se bodo vsi potrudili, da ga hitro naučijo folklornih korakov.

Pohodniška skupina je še naprej dejavna. Zadnji petek v oktobru so si zadali malo skrajšano pot. Namreč v skupini je navada, da se za vsakega izmed njih, ki praznuje okroglo obletnico, srečajo pri njem. Tako so tokrat hodili le od Moravč do Mošenika. Tam so dobro pomalicali in nazdravili, zato so tudi bili povabljeni. In kaj so slavljencu zaželeli? Da bi še dolgo in dobro hodil z njimi na pohode. Lahko se pohodniški skupini pridružite, prvi četrtek ali tretji

petek, včasih pa se zmenijo tudi za kašno pot izven teh terminov.

Zeliščarska sekcija se je predstavila na dvodnevni razstavi ročnih del gorenjskih društev upokojencev na Kokrici. Sodelovalo je deset razstavljalcev, ki so prikazali razne izdelke, narejene z veliko oblikovalsko spretnostjo, sposobnostjo in občutkom za lepoto. Gotovo pa so bili zeliščni pripravki: čaji, tinkture, mazila, olja in mila huda konkurenca. Pravzaprav je skupin, ki bi se na tem področju lahko postavile, malo. Zato še enkrat iskrene čestitke sekciji ob njihovi obletnici - dvajset let delovanja.

Vsak torek se poleg uradnih ur dogaja v Društvu upokojencev tudi druženje. Drugi teden v oktobru so se posladkali s kuhanim kostanjem. Nabiralci so se pritoževali, da so ga letos težko nabrali. Zato je še bolj prijal in nič ga ni ostalo.

DRUŠTVO UPOKOJENCEV MORAVČE

vabi člane na

PREDNOVOLETNO SREČANJE,

ki bo v petek, 20. decembra 2019,
ob 15. uri v gostišče Peterka,
Peterka Marija s.p. Drtija.

Za malico in zabavo bo poskrbljeno,
pijača bo v lastni režiji.

Obvezna prijava na GSM 031 634 377
ali pri svojem poverjeniku do 16. decembra 2019.

Lepo vabljeni!

Pisatelj Dane Zajc je še med nami

BESEDILO: mag. KATARINA PETERC

V oktobru je minilo 90 let od rojstva Daneta Zajca, pesnika, dramatika, esejista. Po mnenju Milana Dekleve je Dane Zajc danes bolj aktualen kot kdaj prej: **"Dane Zajc je kot britev oster pesnik duhovno izpraznjenega sveta. Z neverjetno močjo upoveduje resnico lažnega humanizma, avtokracije politične moči in tehnokracije znanosti, ki ji ni mar za etičnost in sočutje."**

Dane Zajc se je rodil 26. oktobra 1929 na Javoršici. Po materini strani je bil nečak kiparja Tineta Kosa in bratranec univerzitetnega profesorja primerjalne književnosti, akademika dr. Janka Kosa. Med drugo svetovno vojno so nacisti požgali njihovo domačijo, izgubil je očeta in dva brata. Med vojno je prekinil šolanje. Po vojni se je vpisal na Poljansko gimnazijo v Ljubljani. Kasneje so ga zaradi političnih stališč zaprli in izključili iz gimnazije, ki jo je nato končal v zasebni šoli, a mu vpis na univerzo ni bil dovoljen. Najprej je bil dve leti zaposlen na pošti, nato je postal knjižničar v Pionirski knjižnici v Ljubljani, kjer je delal do upokojitve. Med letoma 1991 in 1995 je bil predsednik Društva slovenskih pisateljev. Od leta 1997 je bil redni član Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Njegova dela so prevedena v več tujih jezikov, za svoje delo pa je prejel več nagrad, vključno z Levstikovo, Grumovo, Jenkovo in Prešernovo. Umrli je 20. oktobra 2005 za posledicami raka v bolnišnici na Golniku. Le tri tedne pred smrtjo je obiskal Vrhpolje in Moravče ob 100-letnici vrhpoljske šole. Pokopan je na Sveti Trojici.

Dela Daneta Zajca sodijo v vrh slovenske literature

Dane Zajc se je kot eden najpomembnejših slovenskih književnikov druge polovice 20. stoletja uveljavil z ostrino skoncentrirane misli in presenetljivo svežino izraza. Njegovo ustvarjanje obsega poezijo in dramatiko, njegovi eseji in intervjuji sodijo v vrh slovenske literarne esejistike. Bil je tudi pomemben ustvarjalec otroške in mladinske književnosti. Njegove pesmi, lutkovne igre in pravljice so priljubljene in se pogosto pojavljajo v berilih za osnovno šolo. V zadnjem desetletju je aktivno sodeloval z igralcem in glasbenikom Janezom Škofom, nastopila sta na številnih odrih v Sloveniji in v tujini. Leta 2003 sta nastopila tudi v Moravčah na osrednji občinski prireditvi ob dnevu državnosti. Dane kot recitator svojih pesmi, Škof pa kot spremljevalni harmonikar in pevec njegovih pesmi. Med drugim so te izvedbe zabeležene na zgoščenki z naslovom Ogenj v ustih.

Vir: https://sl.wikipedia.org/wiki/Dane_Zajc

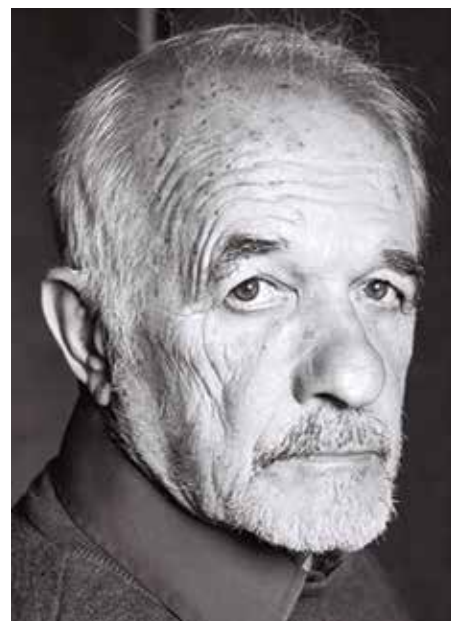
Večer Daneta Zajca v moravški knjižnici

Ob obletnici smo v Krajevni knjižnici Daneta Zajca gostili Dušana Šarotarja, slovenskega pisatelja, pesnika, publicista in scenarista. Bil je tudi scenarist dokumentarnega filma *Ogenj v ustih* o Danetu Zajcu, ki smo si ga na srečanju ogledali. Sledil je prijeten pogovor z Dušanom Šarotarjem, ki ga je vodila izjemna Bernarda Mal. Dušan Šarotar je z nami delil osebno izkušnjo snemanja in poznanstva z Danetom Zajcem.

Vse vabimo, da si ob obletnici rojstva ogledate film o pomembnem rojaku z naslovom *Ogenj v ustih*. Hkrati vas vabimo tudi k ogledu izjemnih upodobitev Daneta Zajca fotografa Hermana Pivka. Oboje je na voljo v *Krajevni knjižnici Daneta Zajca* v Moravčah.

Dane Zajc Vseeno kam

*Le kam naj grem v deževni dan?
Le kam po poti čisto sam?
Nihče ne čaka me zvečer,
nobene luči ni nikjer.
Le kam naj grem v deževni dan?
Le kam po poti čisto sam?
Nihče ne čaka me zvečer,
nobene luči ni nikjer.
Glej s ceste noga je zašla,
ta pot nikamor ne pelja,
ta pot ne vodi v tisti kraj,
ki sanjal sem o njem nekdanj.
Ta pot ne vodi me do nje,
do nje zgrešil sem vse steze.
Le kam naj grem v deževni dan?
Od praga zadnjega pregnan.
Vseeno kam, mrači se že.
V temi enake so steze.*

Dane Zajc (1929 - 2005)

Ko zadiši po knjigi

BESEDILA ZBIRA: MAG. KATARINA PETERC

Bralci bralnih skupin *Krajevne knjižnice Daneta Zajca* so v oktobru brali in vam priporočajo v branje *Forman Gayle: Če ostanem*. V mesecu oktobru smo se pri bralni skupini *Beremo skupaj* ukvarjali z vprašanjem, ki je bilo tudi naslov naše mesečne knjige z naslovom *Če ostanem*.

Knjiga meseca

Gayle Forman
Če ostanem

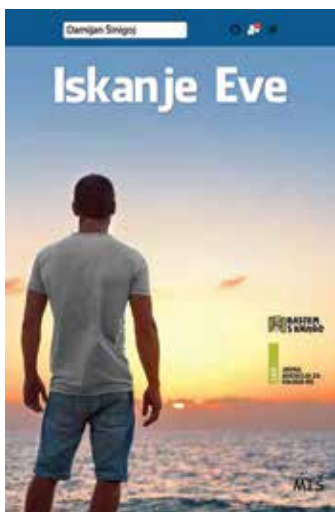

Glavna junakinja, sedemnajstletna čelistka Mia, se skozi knjigo sprašuje, če je vredno ostati na tem svetu in nadaljevati svoje življenje, po tem ko je po hudi prometni nesreči ostala brez svoje družine. Knjiga *Če ostanem* je zgodba o moči ljubezni, družine, prijateljstva in glasbe.

Nina Žibert Srdarev,
bralna skupina
Beremo skupaj

Šinigoj Damijan **Iskanje Eve**

Knjigo je napisal slovenski pisatelj Damijan Šinigoj, ki je v uvodu napisal: »Tako starši kakor otroci se moramo slišati, ne le poslušati, o vseh stvareh se lahko pogovorimo in dogovorimo! Vabim vas, da o takšnih pustolovščinah raje berete v knjigah, kakor jih sami izkušate, zna biti veliko bolj prijetno, vsekakor pa neprimerljivo manj stresno in nevarno. Za vse!«

Pustolovščina, v katero se poda mladi Šved Leon, je res tvegana in nevarna. Očeta, ki ima svoje načrte za poletne počitnice, ne more prepričati, da bi podprl njegov predlog, da bi obiskali Slovenijo. Seveda ne brez razloga, saj je bil že nekaj let preko spleta povezan s prijateljico Evo, ki ga je čakala v Slovenji. Ker oče ostane neomajen pri svojih načrtih, se Leon odloči in se sam poda na pot, na štop. Razdaljo mu krajšajo vozniki tovornjakov, eni bolj prijazni, drugi manj, zadnji precej vročekrven, a mu le uspe priti v Slovenijo. Starši šele zvečer ugotovijo, da ni šel na končni izlet s šolo in se odločijo, da grejo za njim in ga poiščejo. Leonu so po poti ukradli telefon in se je samo preko interneta »oglasil« staršem in seveda Evi. Njej pa je oče prekrizal načrte, ker je morala k babici v Piran, namesto da bi v Ljubljani počakala Leon, kot sta se zmenila. Leon ne okleva in dobi prevoz do Pirana, kjer po naključju »najde« Evinega dedka, ki pa ne zna angleško. Šele Evina babica razloži Leonu, da je Eva tisti dan odšla z očetom deskat v Savudrijo. Leon ne okleva in gre zvečer z malim čolničkom čez zaliv, a ga ponoči ujame nevihta ...

Zalka Avbelj,
bralna skupina
Beremo skupaj

Hotakainen Kari **Kar nam je usojeno**

»Č^{as}u se ne da slediti. Teče po svoje. Ne le da te prehitijo, temveč za vsak primer še prestavi v vzratno, te povozijo in brezbrizno odpelje naprej. Kdor trdi, da lahko času sledi, v resnici že plava po zraku kot smet.« Salme in Paavo sta starejši zakonski par. Včasih sta imela prodajalno gumbov. Imela sta štiri otroke. Eden je že kot otrok umrl v nesreči. Trije odrasli otroci se znajdejo vsak po svoje. Salme kot skrbna mati vse tri otroke vidi kot uspešne, a v resnici se vsak bori s svojimi težavami. Salme jim piše razglednice z zanimivimi nasveti za življenje. Zgodba je polna pronicljivih opažanj in opisov spominov, ki so blizu tudi vsakemu bralcu. Nad družino visi temna senca, ki jo ves čas lahko le slutimo. Zaradi temne sence Salme proda svojo življenjsko zgodbo pisatelju brez navdiha. Družina pa se ponovno poveže. Zaključek zgodbe je vreden zbranega branja od začetka do konca.

»Tam je mrtvo plaval, v tekočini posode za shranjevanje. Z njim človek lahko izraža ljubezen, sovraštvo, hrepenenje in žalost.«

mag. Katarina Peterc,
bralna skupina
Eleganca besed

Paasilinna Arto **Gozd obešenih lisic**

Prijetno in lahko branje finskega pisatelja, ki se je rodil v arktični Laponiji. Bralec bi od avtorja, ki izhaja iz dežele severnih jelenov, kjer je bilo življenje zaradi ostrih zim in težkega življenja neizprosno, pričakoval poglobljeno in zahtevno branje. Vendar nas Paasilinna preseneti s preprosto, sodobno in neposredno zgodbo treh povsem običajnih junakov, ki se po naključju znajdejo v gozdni koči finske Laponije, povsem odmaknjeni od sodobnega življenja.

Glavni junaki so Ilen in svojeglav lopov, ki beži pred kolegi, katere je oropal, vojaški major, ki se je zapil in ne najde smisla v življenju ter starka, ki noče v dom ostarelih in raje sredi hude zime pobegne socialnim delavcem v neizprosni mrz. V odmaknjeni gozdni koči glavni junaki ponovno najdejo smisel lastnega življenja, zato postanejo zanimivi za marsikaterega bralca.

Tovrsten odmik potrebujemo v današnjem hitrem svetu praktično vsi, zato je knjiga pravi balzam za sprostitvev in premislek o temeljnih vrednotah našega življenja. Priporočam.

Andrej Šalika,
bralna skupina B'K

Tine Kos
(1894 - 1979)

Sejalec, ki se nahaja pri vhodu v OŠ Jurija Vege, Moravče.

BESEDILO: FRANCI MALIN

PIONIR IN UTEMELJITE LJ MODERNEGA KIPARSTVA

»Če imaš predmet, ki tvoji notranjosti odgovarja, je tudi njegova umetniška obdelava po kakovosti dosti boljša.«

Tine Kos se je rodil v Češnjicah pri Moravčah 29. januarja 1894 kot peti od trinajstih otrok. Že kot otrok je kazal nadarjenost za oblikovanje. Le-to je opazil učitelj Janko Toman in na njegovo prigovarjanje so Tineta starši poslali v šole. Obiskoval je umetnostno-obrtno šolo v Ljubljani in se leta 1913 vpisal na dunajsko akademijo. Njegov študij je prekinila vojna, leta 1916 je bil vpoklican, po vojni, leta 1919, je znova odšel na akademijo in jo končal. Nekaj let je nato delal v domačem kraju, na češnjiškem gradu, nato pa se je preselil v Ljubljano. Študijsko se je izpopolnjeval na potovanjih po Italiji in Franciji. Bil je član *Kluba mladih* in nato *Umetniške matice*.

TINE

Ustvarjal je v žgani glini, lesu, bronu in kamnu, predvsem portretno, spomeniško in malo plastiko, pogosto motive iz delavskega in kmečkega življenja (v petdesetih letih je ustvaril preko 225 kiparskih del ter sodeloval na več kot 50 razstavah). Naj omenimo, da je v Parizu leta 1937 prejel zlato medaljo za plastiko *Mati z otrokom*.

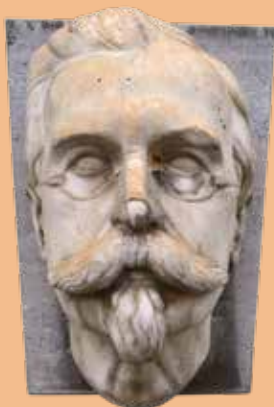
Podpis T Kos 1955
na podstavku kipa
partizana v parku

*Kip partizana
v parku centra Moravč*

Po vojni je bil označen kot izrazit kipar socialističnega realizma. Skiciral je številne osnutke za spominske plošče, nagrobnike in javne spomenike, poleg tega pa se je ukvarjal tudi s knjižno ilustracijo. V Moravčah je pustil svojo sled predvsem s kipom partizana v parku, marmornim portretom Frana Detele na Jurkovi hiši (spodaj) in nagrobnik Tomanove družine.

*Razglednica iz obdobja,
ko je bil kip odkrit,
sredi petdesetih let.*

Leta 1950 je za svoje delo prejel Prešernovo nagrado. Živel je v Ljubljani kot svobodni umetnik vse do svoje smrti, 4. aprila 1979. (vir: https://sl.wikipedia.org/wiki/Tine_Kos)

*Nagrobnik
Tomanove
družine
(1922)*

70 let Kulturnega društva Tine Kos Moravče

BESEDILO: MILAN BRODAR

Kulturno društvo Tine Kos Moravče se je razvilo iz bogatega društvenega življenja v Moravčah, ki sega v konec 19. stoletja. V Moravčah je bila leta 1871 ustanovljena čitalnica, nato pevsko in bralno društvo, leta 1910 pa je bil zgrajen združni dom v Moravčah.

Prosvetno društvo Moravče se je v letu 1949 poimenovalo po našem rojaku Tinetu Kosu, akademskem kiparju, rojenemu leta 1894 na Planini v Češnjicah. Kar nekaj njegovih kipov in plastik še danes krasi nekatere javne ustanove, parke in tudi pokopališča.

Od razvejane ljubiteljske kulturne dejavnosti se je ohranilo predvsem zborovsko petje. Od samega začetka deluje moški pevski zbor, že štirideseto leto delovanja pa je nedavno obeležila ženska vokalna skupina ODA.

V zgodovini delovanja Kulturnega društva Tine Kos Moravče so z zlatimi črkami zapisani mnogi Moravčani, predvsem pa še zborovodji in organista Aleš Capuder in Miro Capuder, Milan Kokalj, dolgoletni predsednik društva Janez Urbanija in drugi.

Iz delovanja Kulturnega društva Tine Kos so izšli mnogi drugi pevski zbori in dramske skupine.

Člani KD Tine Kos Moravče kljub številnim pevskim zborom, ki delujejo v naši občini, negujejo tradicijo zborovskega petja v Moravški dolini in ponosno stopajo v osmo desetletje svojega delovanja v upanju, da bo tudi v bodoče naraščala pripadnost društvu predvsem mladih generacij, saj ljubiteljska kulturna dejavnost bogati našo narodno zavest, druži ljudi in ustvarja pogoje za nove in nove oblike kulturnega izražanja.

V soboto, 14. decembra, ob 19. uri bo v dvorani kulturnega doma v Moravčah svečana akademija ob 70. obletnici KD Tine Kos Moravče, ki se bo zaključila s programom že ustaljenega slovenskega večera.

Vljudno vabimo občane, da se nam pridružijo tudi tokrat, ko praznujemo sedemdeset let.

Velika jezera – Baragova dežela in njeni ljudje

BESEDILO: LOJZE ŠTEFAN

Na letošnjem Baragovem večeru, ki smo ga pripravili člani KID Limbar Moravče in Župnija Moravče na misijonsko nedeljo, 20. oktobra, je Komorni zbor Limbar izbral izjemne skladbe, ki so nam, presunljivo zapete, pomagale doživljati Baragovo popotovanje iz rodne Slovenije preko New Yorka in Cincinattija v širjave Velikih jezer na meji med ZDA in Kanado.

Prva postaja v veličastnem Baragovem misijonskem podvigu, je bilo Krivo drevo, kjer se je srečal z Otavani. To je začetek poti »apostola Velikih Jezer«, posebej Zgornjega polotoka Michigana in področij Wisconsin. To so bili Indijanci plemena Ottawa. Hitro se je naučil njihovega jezika in kmalu samostojno pridigal in učil verouk. Pri svojem misijonarskem delovanju v Arbrecrochu ni le spreobrnil večine domorodcev v krščanstvo in jih poučeval o tehnikah, ki jih uporablja kmetijstvo v Evropi, napisal je tudi molitvenik in katekizem v jeziku Indijancev iz rodu

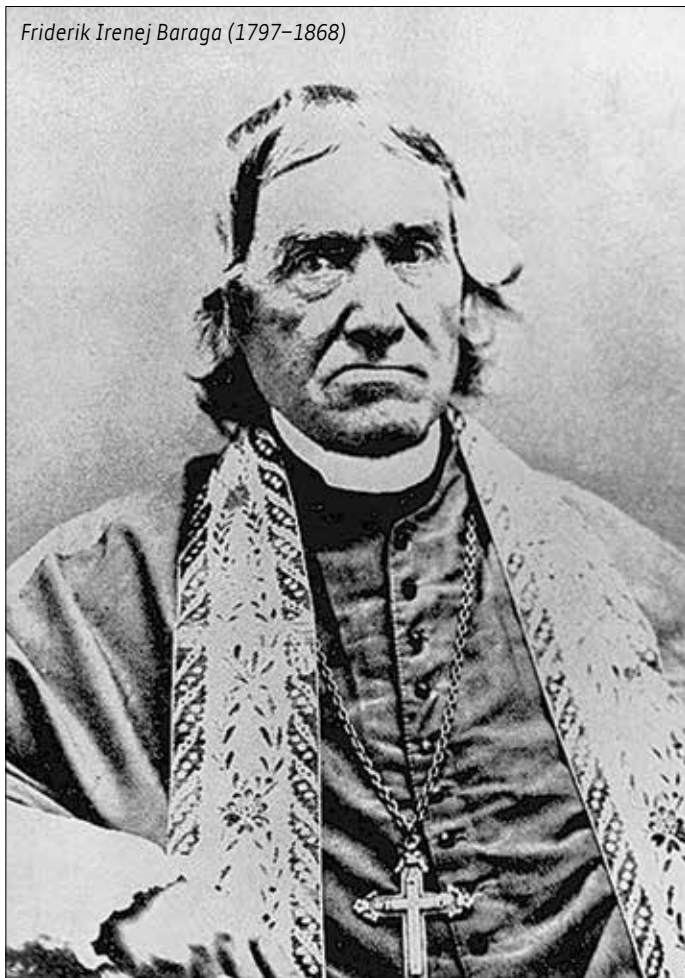
Otawa, sploh prvo knjigo, objavljeno v tem jeziku.

Razumeti in govoriti jezik vernikov je pomembno

Naslednji veliki misijon, ki ga je ustanovil, je bila Velika Reka (danes Grand Rapids, ki je danes sedmo najhitrejše razvijajoče mesto v ZDA). Tu je dlje časa skrbel tudi za dušno pastirstvo priseljencev iz Evrope, saj je tekoče govoril vsaj šest jezikov. Nato veliki La Pointe, kjer je skrbel za pisano naselbino različnih ljudi. Napisal je tudi slovnico jezika

Friderik Irenej Baraga (1797–1868)

Indijancev iz rodu Očipve (neka vrsta narečja, ki je blizu otawščini) z naslovom *Teoretična in praktična slovnica očipvejskega jezika*, ki ji je nato dodal še slovar.

Baraga – prvi indijanski škof

Naslednja misijonska postaja je bil L'Anse in Assinibon, kjer je ustanovil šolo, zgradil sirotišnico in se posvetil še mnogim drugim dejanjem (da o cerkvah in kapelah, ki so na misijonu vedno stale prve, niti ne govorimo), so mu prebivalci postavili veličasten štiritonski, 18 m visok spomenik.

Duhovnik (in tudi škof) na krpljah, je peš in v čolnu, premešal neverjetne razdalje, danes povsem

nepredstavljljive napore, da bi prišel do duš in jih pripeljal h Kristusu. »Le eno je potrebno«, je bilo geslo, ki si ga je izbral, ko je 1853 postal prvi indijanski škof. Prvi sedež vikariata je postal Sault Ste Marie. Kasneje je sedež škofije prestavil v Marquette, kjer je, 19. januarja 1868, za posledicami kapi in 37-letnih misijonskih naporov umrl. Svetniški »Duh velikih jezer«, kakor ga je poimenoval akademik dr. Alojz Rebula, je izgorel med in za svoje »ljube Indijance«.

Mnogi ohranjajo Baragovo zapuščino

Po predstavitvi slikovnega gradiva in osnovnih podatkov o Baragovi veličastni misijonski poti, so spregovorili tudi gostje iz Trebnjega. Najprej je zastopnica in duša društva Ivanka Višček predstavila dejavnosti društva in projekta v sklopu katerega so razvili tudi tri nove lokalne produkte, Baragovo rezino, razstavo Baragovo življenje, vpeto v čipko in zbornik črtic o Baragi, ki bo nastal v sklopu izpeljanega literarnega natečaja. Voditeljica klekljarske skupine Žnurce, ki deluje v okviru Kulturnega društva Trebnje, Marija Prosenik pa je predstavila projekt Baraga in čipka kot niti sodelovanja (v njem so sodelovale tudi rokodelke z Moravskega), za katerega so se ob 150-letnici Baragove smrti odločile ter zanj pridobile tudi EU sredstva. Rezultat zelo široko zasnovane dejavnosti je bil pripraviti razstavo,

s katero bi skozi čipke prikazale njegovo življenje in delo. Najlepše izdelke so vključile tudi v Baragov koledar, ki so ga lani natisnili. Razstava pa potuje vsepovsod. Že vse leto 2020 je razdana in če bomo imeli malo sreče, jo bomo na nekaj jesenskih dni 2020 dobili tudi v Moravče. Gostom se je zahvalila predsednica društva Elizabeta Pirnat. Z dolgoletnim članom društva in velikim promotorjem Baragove zapuščine Pavlom Rotom smo se dogovorili, da bomo naslednje Baragove dni v Trebnjem s petjem Komornega zbora Limbar obogatili tudi Moravčani in s tem ponovno oživili sodelovanje, ki je pred desetletjem že lepo cvetelo. Povezuje pa nas seveda veličastni lik Friderika Barage, ki je preko bivanja na gradu Belnek, povezan tudi z moravško župnijo in Moravško dolino.

Gumbki na izletu v Ljubljano

BESEDILO: IRENA MALOVRH, FOTOGRAFIJA: EMA BRODAR

V petek, 18. oktobra, nas je pričakalo sončno jesensko vreme, ravno pravšnje za naš izlet. Vsi, tako otroci kot spremljevalci, smo se izleta veselili. Po zajtrku smo se z avtobusom odpravili v Domžale. Tam smo vstopili na vlak in nadaljevali pot proti Ljubljani. Za marsikoga je bila to prva vožnja z vlakom.

Zaradi jutranje ure je bila na vlaku kar precejšnja gneča, vendar nam je vseeno uspelo spraviti vse otroke na sedeže. Za vsakodnevne potnike je bilo kar nenavadno, da je bilo na vlaku toliko otrok, pa so jih prijazno ogovorili in jih povprašali, kam grejo. V Ljubljani so nam vsem skupaj zaželeli srečno pot in odšli smo vsak v svojo smer.

Seveda obisk Ljubljane, katere grb krasi zmaj, ne more miniti brez obiska Zmajskega mostu, kjer smo se tudi slikali za spomin. Pred Šentjakovskim gledališčem smo si ogledali stolpno uro, iz katere se točno opoldne prikažeta Martin Krpan in njegova kobilica. Žal tokrat tega nismo videli, upamo pa, da nam bo uspelo pri naslednjem obisku Ljubljane.

Z vzpenjačo na grad, od tam pa v zmajev brlog

Vendar pa zanimivosti za ta dan še ni bilo konec: zraven gledališča je postajališče vzpenjače, s katero smo hitro prispeli na vrh grajskega hriba, prav v sredino gradu. Mogočne skale in debeli zidovi skrivajo še mnoge zgodbe iz grajskega življenja, ki pa ni bilo za vse lepo, kar priča pomnik kmečkim uporom na razgledni terasi južno od gradu. Z vrha hriba se nam je odprl pogled na Ljubljano, pomanjšano, kot poje tudi znana pesem. Skoraj smo lahko občutili utrip

Gumbke je na grad pripeljala vzpenjača, ob vrnitvi v mestno središče pa so se znašli v zmajevem brlogu.

Pot po našem glavnem mestu

Najprej smo skozi podhod prišli do Kolodvora in nato pri čisto pravem semaforju prečkali cesto. Seznanili smo se še z eno vrsto prevoza, taksijem, ter nadaljevali svojo pot po Miklošičevi cesti. Z zanimanjem smo si ogledovali velike in visoke stavbe, razlikovali različne sloge in namembnosti poslopij. Tako smo prispeli do Prešernovega trga, kjer je sledil prvi počitek, da uredimo vtise v glavi in zapolnimo praznino v želodčkih. Videli smo, kje se je Prešernu na oknu pokazala Julija ter kje je izginila prevzetna Urška. Preko Tromostovja in mimo Filipovega dvorca smo prispeli do mestne hiše in si ogledali Robbov vodnjak štirih kranjskih rek. Na živilskem trgu so nas prevzele številne in živopisne stojnice, kjer so branjevke in branjevci ponujali sadje, zeležavo in druge pridelke in izdelke.

takratnega življenja v grajskem drevoredu, še več pa smo videli z grajskega zidu. Ko smo se že začeli vračati, smo se znašli v zmajevem brlogu. Tam smo prisluhnili zgodbi o zmaju. Če vas zanima, zakaj je zmaj v ljubljanskem grbu, vprašajte Gumbke, z veseljem vam bodo razložili. Stari so 5-6 let in vedo že ogromno. Z vzpenjačo smo se hitro spustili nazaj na Krekov trg, kjer nas je že čakal avtobus in nas odpeljal nazaj v slikovito Moravško dolino. Polni vtisov so se otroci s spremljevalkami Špelo, Emo in Ireno vrnili v vrtec, kasneje pa so s starši odšli domov.

V ponedeljek smo se še pogovorili o vsem, kar smo doživeli, spoznali in ugotovili ter skupaj pripravili še pregledno razstavo, ki so si jo z veseljem ogledali tudi starši.

Lepo je biti varen!

BESEDILO: AJDA LALIČ, FOTOGRAFIJA: META KOŠIR

Na osnovni šoli Roje v mesecu oktobru veliko pozornosti namenimo gasilcem in ostalim enotam zaščite in reševanja. Tako smo 16. oktobra že obiskali Center za zaščito in reševanje Domžale, 23. oktobra pa je sledil glavni dogodek meseca požarne varnosti na naši šoli – Tehniški dan: Varnost pred naravnimi in drugimi nesrečami.

V letošnjem letu smo se ponovno odločili za izvedbo kviza, ki smo ga prvič organizirali pred tremi leti. Dan se je začel s pridobivanjem praktičnega in teoretičnega znanja. V zbornici je potekalo predavanje s področja preventive in osveščanja o različnih naravnih in drugih nesrečah ter enotah zaščite in

poskrbeli, da so nagrade dobili prav vsi tekmovalci, le velikost le teh se je malce razlikovala glede na uvrstitev. S pomočjo velikodušnih donatorjev smo učencem pripravili darilne pakete. Darilo za nas pa so bili široki nasmehi naših tekmovalcev. Poleg tega, da so domov odnesli darila, so odnesli tudi cel kup znanja. Vsakič znova nas presenečajo, saj ne moremo verjeti, koliko so se sposobni naučiti v enem samem dnevu, če jih uspemo za sodelovanje dobro motivirati.

Seveda pa dogodek ne bi tako dobro uspel brez gospe Majde in gospoda Miha, pa tudi brez naših donatorjev, ki so omogočili, da smo otroke bogato obdarili. Nagrade za kviz so prispevali: Uprava RS za zaščito in reševanje, Gasilska zveza Slovenije, Nacionalni inštitut za javno zdravje, Agencija RS za okolje, Agencija RS za varnost prometa, Slovenska

reševanja. Nekaj pozornosti smo namenili tudi skrbi zase; za svoje zdravje in za lastno in tujo varnost v prometu. Nato sta nas v telovadnici pričakala gosta: Miha Žargi iz PGD Mengeš in Majda Mernik iz Območnega združenja Rdečega križa Domžale. Gospod Žargi nam je predstavil različno gasilsko zaščitno opremo ter orodje, ki ga pri svojem delu uporabljajo gasilci, gospa Mernik pa je pri učencih osvežila znanje temeljnih postopkov oživljanja in uporabe defibrilatorja. Pri obeh gostih so vse prikazano lahko učenci preizkusili tudi sami.

Kviz za vse

Po malici se je v telovadnici odvil glavni del dneva dejavnosti, in sicer kviz z naslovom Lepo je biti varen. V njem so sodelovali čisto vsi učenci šole, ki so bili med seboj pomešani in razdeljeni v ekipe. Na ta način se je pokazala tista prava solidarnost, ko so sposobnejši učenci lahko pomagali tistim, ki so za sodelovanje še premajhni. Vprašanja niso bila lahka in učenci so se pri odgovorih resnično izkazali. Nekdo pa je vendarle moral zmagati. Da pa žalost tistih manj uspešnih ne bi bila prevelika, smo

Karitas, Rdeči križ Slovenije – OZRK Domžale, Zavarovalnica Triglav, Center za zaščito in reševanje Domžale. Da smo lahko darila lično zapakirali, pa so nam vrečke darovali: Občina Domžale ter podjetji Tomat d.o.o. in POT d.o.o.

Vsem, ki so pripomogli k organizaciji dogodka, se še enkrat iskreno zahvaljujemo. Veseli smo, da z vašo pomočjo vsakič znova dokazujemo, da naši učenci nimajo le posebnih potreb, ampak tudi posebne in izjemne talente in sposobnosti. Hvala vam!

Mesec požarne varnosti zaključujemo z gasilskim pozdravom: Na pomoč!

V naravi je lepo

BESEDILO in FOTOGRAFIJA: ANA GERČAR

Prelepo oktobrsko vreme nas je skoraj vsakodnevno vabilo v naravo, kar smo dodobra izkoristili tako za krajše kot tudi za daljše sprehode, odpravili pa smo se tudi na prve pohode v okolici.

Z otroki skupine Žabice, ki so že dopolnili dve leti in še kakšen mesec več, smo prehodili pot okoli Rudnika, nekje na sredini smo opazovali race/racake, jih z opazovanjem prepoznavali in z zanimanjem zaznavali gibanje in tudi oglašanje. Med sprehodom smo opazovali polja koruze in le preostanka – strnišča. Otroci so opazili marsikatero spremembo in nanjo tudi opozorili, zares so že dobri raziskovalci!

Naslednji daljši pohod je bil na Hribce, nato je sledil ogled čistilne naprave in pot ob Drtiščici, kjer smo velikokrat raziskovali, s palčkami risali po tleh, prelagali kamenčke v različne slike in oblike, z raziskovalnimi lončki pa smo si približali kakšen detajl iz narave. Prečudovito!

Želja nas je vodila tudi do Ribnikov in naprej v gozd, kjer imamo prelep prostor za grajenje bivališč za pravljicne škratke. Otrokom je svet pravljic blizu in se radi prepustijo svojim razmišljanjem in domišljiji. Skozi mesečno tematiko nas je vodila pravljica Michaela Rosena: Lov na medveda. Gre za kakovostno pravljico, ki nas popelje na lov za »namišljenim« medvedom, kar smo popestrili z izvajanjem bansa, z gibalnim ponazarjanjem hoje gozdnih živali, skratka, precej se nam je dogajalo.

Ustvarili smo čisto svojo pravljico

Vtem mesecu smo razstavili tudi različne pravljice avtorice Svetlane Makarovič in ilustratorke Jelke Reichman, ki sta letos praznovali jubilej svojega ustvarjanja. Iz omenjene literature sva otrokom vsakodnevno prebrali delček pravljice iz knjige, kakšno deklamacijo ob prelepi ilustraciji ... Ob samem dogajanju pa sva s sodelavko prišli na zamisel, da skupaj z otroki ustvariva čisto svojo pravljico, pri kateri že z navdušenjem sodelujemo prav vsi v naši skupini. Vsakodnevne dejavnosti pa so bili tudi v tem mesecu velikokrat navdih za ustvarjanje – tiskanje medveda, risanje velike goste trave, na katero naletimo v pravljici. Pot nas je popeljala tudi v knjižnico, kjer smo poslušali pripovedovanje pravljice in si sami ogledali slikanice, primerne za nas. Poleg že pestrega dogajanja nas je obiskal tudi Grini – maskota podjetja Prodnik, ki nas je popeljal v svoj ekološki svet.

Jesenska ustvarjalna delavnica

BESEDILO: IRENA MALOVRH, FOTOGRAFIJA: ANJA MALOVRH

Ko se dnevi krajšajo in noči daljšajo, se vsa narava pripravlja k počitku. Drevesni listi se obarvajo v pisane barve in počasi odletavajo k tлом. Takrat lahko na robu gozda opazimo umetelno stvaritev drobnega pajka, ki želi ujeti še kakšno žuželko, ko leti ali leze tam mimo.

Pajčevina tam na robu gozda je bila navdih za pripravo ustvarjalne delavnice v Krajevni knjižnici Daneta Zajca, ki je popestrila sicer manj prijazne jesenske dni. Namenjena je bila otrokom od 4. do 10. leta starosti. Spretno so narisali in pobarvali vsak svojo pajčevino. Ker pa mora v pajčevini nekdo prežati na svoj plen, so izdelali tudi pajka. Takšnega s kosmatimi žičnatimi nogami, mehkim cofastim telesom in mnogo pari oči, da bo dobro videl v vse smeri in našel še kak prigrizek.

Ko sem prepoznala, da se otroci pajkov ne bojijo, sem jim predstavila še eno dejavnost. Ker je od polnoči do enih ura strahov, kot so že večkrat slišali v Makarovičevi Sapramiški, sem jim ponudila izdelavo prijaznih duhcev, ki, lepo pobarvani in spretno izrezani, viseči na različno dolgih vrvicah, spretno poplesavajo že ob najmanjšem premiku zraka.

Čitalnica knjižnice je tako postala prostor prijetnega druženja in ustvarjanja, medgeneracijskega in medvrstniškega sodelovanja. Ko se združita zamisel in pripravljenost, tokrat iz vrst KID Limbar, lahko tudi iz vsakdanjih materialov s pomočjo otroške domišljije nastanejo zavidanja vredne umetnine. Še posebej zanimivi pa so pogovori med ustvarjanjem in oživiljanje nastalih likov, zato upam, da bo tudi v prihodnje še veliko možnosti za koristno preživljanje prostega časa.

Prvi nastop učencev POŠ Vrhpolje

BESEDILO: TANJA APŠNER

FOTOGRAFIJA: MATEJA JALŠOVEC

URANKAR

Že tradicionalno nas prvo oktobrsko nedeljo članice ORK Vrhpolje povabijo na medgeneracijsko srečanje. Tudi letošnjo jesen je bilo tako. Dedki, babice, vnuki, starši, sokrajani

okoljskih vasi smo se v nedeljo zjutraj skupaj zbrali v prostorih krajevne skupnosti.

Na prireditvi so prvič nastopili naši prvošolci v družbi z že izkušenimi drugošolci. Skupaj so zapeli, deklamirali pesem in predstavili izštevanko.

Najpogostejši in najmanj učinkoviti vprašanji za napredovanje v znanju in razvoju osebnosti

BESEDILO: BERNARDA MAL

Otroci v stiku s starši najpogosteje slišijo vprašanji: **Kako je bilo v šoli?** in **Ali si dobil kakšno oceno?** za spremljanje njihovega napredka v šoli.

In zakaj sta vprašanji neučinkoviti?

Vprašanje **Kako je bilo v šoli?** poizveduje po kakovosti bivanja v šoli. Otrokovi odgovori bodo: dobro, fajn, kul, še kar ... Redko bodo izbrali odgovor, ki bi staršem razkril težavo, s katero se otrok sooča. Težavo je dobro čim prej rešiti. Za reševanje težav se potrebuje napor in spremembe, ki jih mora otrok narediti pri sebi. Torej je za otroka bolj ugodno, vsaj kratkoročno gledano, če jo prikrije. Čuječi starši bodo iz nebesednega jezika (pogled, drža, roke, glas, bledica) lahko razbrali, ali je otrok iskren, prepričljiv, v resnici zadovoljen ... Težavo bodo zaznali in jo reševali.

Dosti boljše pa bodo opravili, če bodo otroka spraševali z vprašanji: **kaj, kdo, do kdaj, kje ...?** Vsekakor pa se izognite vprašanju **zakaj**, saj boste z njim vstopili v neskončne izgovore in pogovor zapletli v nerešljivo situacijo.

- *Kako je bilo v šoli?*

- *Dobro.*

- *No, dobro.*

Bolje:

- *Kaj ste delali pri slovenščini?*

- *Nič.*

- *Kako, ali ni bilo učitelja?*

- *Ja, je bil.*

- *Kaj pa je delal učitelj?*

- *Nič, nekaj je govoril.*

- *Kaj pa je govoril?*

- ...

Težava! Otrok ne sodeluje, ne sledi pouku, ima primanjkljaj znanja ... Torej bo treba tak pogovor ponavljati, dokler otrok ne bo znal povedati, kaj so se učili. S takšnim pogovorom mu boste dali vedeti, da vas v resnici zanima, kaj se z njim dogaja in spremljate njegov razvoj. Zelo smiselno pa je ob težavi poiskati prvo strokovno pomoč pri učitelju.

Vprašanje **Ali si dobil kakšno oceno?** sprašuje po »plači« za opravljeno delo. Ocena je pomembna v tako naravnem šolskem sistemu, kot je slovenski. Otrok se bo z dobro oceno rad pohvalil, slabo bo ali prikril ali našel krivca za neuspeh, kar pa gotovo ne bo on. Zato je smiselno vprašati: **kaj ti je šlo dobro, česa se še moraš naučiti, zmoraš sam, kdo ti lahko pomaga, do kdaj se moraš naučiti ...** Hkrati pa je dobro s svojim znanjem pokazati, da tudi starši še znajo kaj, kar se otrok uči zdaj. S tem načinom boste otroku zgled, opora in zagotovilo varnosti. Ustvarili mu boste dom, kamor bo z veseljem prihajal, saj ne bo pomemben samo zaradi neke številke v redovalnici, ampak zaradi svoje osebnosti, ki jo skupaj z njim in šolo oblikujete. Vsekakor pa vsi vemo, da je ocena 2 včasih vredna več kot 5, če je v pridobitev te vložen napor. In potrebuje iskreno pohvalo.

Starši pa vendar od otroka pričakujejo resnično usposobljenost za življenje, to pa je, da je odgovoren do šolskih obveznosti, se trudi za pridobivanje znanja in se veseli dosežkov, spoštuje različnost, tradicijo, odnose, je vesel in zadovoljen sam s seboj. Če bo že v osnovni šoli razvil te zmožnosti, jih bo ohranil tudi v življenju in mu bodo prinašale enostavnost v vsem.

Koliko starši vedo o kolesarski varnosti svojih otrok?

BESEDILO: URŠKA LISJAK

Najrazličnejši šolski pripomočki so že našli svoja mesta v učilnicah slovenskih šol in marsikateremu staršu se verjetno zdi, da so seznanili šolskih potrebščin vsako leto daljši. Kljub temu bi lahko nanje dodali še en predmet, ki lahko v izjemnih primerih celo reši otrokovo življenje. Gre za kolesarsko čelado, ki lahko znatno zmanjša tveganje za poškodbe glave v primeru padcev in prometnih nesreč. Program *Varno na kolesu* nenehno izpostavlja pomembnost kolesarske čelade, letos pa bo sporočilo o varnosti v prometu in spoštovanju cestnoprometnih predpisov širilo 10.000 učencev iz 120 slovenskih osnovnih šol, ki so se prijavile na razpis *Varno na kolesu*.

Več kot polovica anketiranih staršev ne pozna zakonskih določil glede uporabe čelade

V spletni anketi, ki je bila izvedena med 396 slovenskimi starši v času od 1. septembra do 10. oktobra, smo starše povprašali, do katerega leta je nošenje čelade glede na slovensko zakonodajo obvezno. Mnenja so bila precej deljena, saj več kot polovica anketirancev ni poznala pravega odgovora. Slaba tretjina staršev meni, da je nošenje čelade obvezno do 14. leta, kar je bilo do nedavno sicer res, vendar pa so leta 2016 stopile v veljavo spremembe zakona o pravilih cestnega prometa. Nošenje čelade je tako obvezno do 18. leta.

Preverili smo tudi, ali starši sami nosijo kolesarsko čelado, ko sedejo na kolo. Tudi tu so bili odgovori deljeni, saj jih polovica nosi čelado, polovica pa ne. Ko se z otroki odpravljamo na kolo, ne smemo pozabiti, da so najmlajši izjemno dojemljivi ter posnemajo dejanja in obnašanje odraslih. Prav zato jim moramo biti starejši v vzor ter jih usmerjati in pojasniti, kako skrbimo za varnost v prometu.

Spodbuden je rezultat vprašanja, ali starši svoje otroke spodbujajo k nošenju čelade. Velika večina anketirancev se namreč zaveda pomena čelade in svoje otroke opominja, naj si jo nadenejo. Pri uporabi čelade moramo biti pozorni, da je ustrezne velikosti in da je trdno nameščena na glavi z zapetimi trakovi. Do 18. leta je nošenje kolesarske čelade obvezno, priporočljivo pa je tudi za vse ostale kolesarje, saj lahko znatno zmanjša poškodbe glave v primeru nesreče.

S programom *Varno na kolesu* do prijetnih kolesarskih izkušenj

Program *Varno na kolesu* se je v svojo osmo sezono zapeljal v duhu aktivnega ozaveščanja o trajnostni mobilnosti in pomenu gibanja. V sklopu Evropskega tedna mobilnosti je 11 slovenskih osnovnih šol, ki so prejele naziv »ambasadorke varnega kolesarjenja«, izvedlo številne kolesarske aktivnosti, kot so kolesarski izleti, poligoni, organizirani prihodi v šolo s kolesom ali peš. Na ta način so šole spodbujale uporabo okolju prijaznejših prevoznih

Več informacij o *Varno na kolesu* na
www.varnonakolesu.si,
facebook.com/varnonakolesu.si
 in instagram.com/varnonakolesu.

sredstev tudi v lokalnih skupnostih, najmlajši pa so aktivno prispevali k širjenju sporočila o trajnostni mobilnosti in varnosti v prometu.

Osmo leto programa *Varno na kolesu* bo zaznamoval spremenjen razpis, ki je razširjen na vse osnovnošolce in tako prinaša še več možnosti za sodelovanje. V okviru razpisanih nalog bo tako na takšen ali drugačen način aktivnih več kot 10.000 učencev iz 120 osnovnih šol. Najrazličnejše naloge bodo lahko opravljali učenci, ki se pripravljajo na kolesarske izpite, kot tudi vsi ostali učenci od 1. do 9. razreda. Pester nabor nalog med drugim vključuje opazovanje prometa in prometne infrastrukture, spoznavanje pravilno opremljenega kolesa, prepoznavanje najpogostejših kolesarskih prekrškov, zbiranje prekolesarjenih kilometrov, izvedbe kolesarskih izletov in iskanje zanimivih kolesarskih poti po Sloveniji, primernih za družinske izlete.

Ekološki kmeti na strokovni ekskurziji

BESEDILO: FRANCKA TOMAN, FOTOGRAFIJA: PAVLA PIRNAT

Gorenjski je letos pripadla čast gostiti naše zvedave člane, željne ogledov še drugih ekoloških kmetij, zanimivih in drugačnih pristopov ter praktičnih rešitev. Razlog za to pa je Lucija Sušnik, nova pomočnica na kmetijski svetovalni službi, Izpostava Domžale, ki prihaja iz bohinjskih koncev. Na podlagi njenih predlogov sta s Pavlo Pirnat in v sodelovanju s Kmetijsko gozdarškim zavodom Ljubljana pripravili zanimiv program. Če je koga skrbelo, da bo »imel u Bohinj dež ta mvade«, je bila tokrat skrb odveč, saj se je po deževni noči naredil res prekrasen sončen dan.

Ekološka kmetija Pri Rešu v Mošnjah

Najprej smo se ustavili v Mošnjah, na ekološki kmetiji Pri Rešu, kjer so bili najdeni arheološki ostanki vile rustike in kjer nas je pričakala prijazna lastnica Darja Kürner. Povedala je, da je bila pri njih še pred drugo svetovno vojno zelo velika kmetija. Potem pa so jo najprej načela oz. zmanjšala izplačevanja dot, veliko zemlje pa so kasneje zgubili še zaradi avtoceste. Do pozne starosti je kmetijo obdeloval njen oče, ko ni več šlo, je zemljo dal v najem, dediščino pa presenetljivo uredil tako, da je Darja dobila zemljo, brat pa poslopja. Imela je zelo dobro službo, bila je profesorica športne vzgoje, a potem je na lepem zbolela za krvnim rakom. Po zahtevnem zdravljenju je bila popolnoma izčrpana, s strogo dieto in prav nobena hrana v trgovinah ni bila primerna zanjo. Takrat je prišla samoumevno odločitev, pridelati ekološko hrano na svoji zemlji. A ni bilo kaj v roke vzeti, strojev ni bilo, traktorja še danes nimajo. Kljub temu so začeli in z iznajdljivostjo in vztrajnostjo je šlo, čeprav so se sosedje

Člani Združenja ekoloških kmetov »Zdravo življenje« so na letošnji strokovni ekskurziji po Gorenjski spoznali težke, a uspešne življenjske zgodbe o vztrajnosti, upanju, pridnosti, iznajdljivosti in pogumu.

posmehovali. Posvetili so se rastlinski pridelavi, najprej zase in kasneje viške tudi za prodajo, na oddaljeni njivi pa žal tudi »za krajo«.

Danes sejejo predvsem konopljo in stare poljščine, kot so pira, proso, lan in ajda. Pa tudi nekatere zelenjadnice, kot je fižol ter razna zelišča. Imajo registrirano dopolnilno dejavnost, zato vse to predelajo v gotove izdelke (kaše, moke, čaje, olje, mešanice za zajtrk ...) in vse to prodajo preko spletnih naročil in v ekoloških trgovinah. Darja zelo rada eksperimentira z vzgojo raznih rastlin, vpisana pa je tudi v register pridelovalcev ekološkega semena in za Semenjalnico pogodbeno prideluje semenski fižol.

Marsikaj zanimivega smo še izvedeli. Da je dosti plevelov užitnih, nam je znano. Toda čista novost za nas je bila, da je plevel rogovilček, ki ga imenujemo tudi nemški plevel ali trener in ga imamo vsi polne njive, zelo priporočljiv za uživanje, saj vsebuje več železa in C vitamina kot špinača in ga lahko pripravimo na enak način kot špinačo. Pokazala nam je še inovativni luščilec in čistilec žit, nato pa smo lahko poskusili razne namaze, čaj, kruh in pecivo izvirnih in nenavadnih, a zanimivih okusov.

Simona in Andrej predelujeta mleko

Pr' Tonejvc, v bohinjski vasi Polje sta nas pozdravila simpatična gospodinja Simona in njen vedno nasmejani mož Andrej. Povedala nam je, da sta kmetijo podedovala po stricu, oddajala mleko, a ko so ga nehali plačevati, sta bila prisiljena v predelavo le tega v razne izdelke. Najprej po malem, potem pa sta zgradila »sirarco«, kjer izdelujeta sir na tradicionalni način v bakrenem kotlu s kuriščem na drva, ki smo si jo tudi ogledali. Nemalo je bilo težav s papirji, še več s financami in skoraj bi že odnehala, a pogumno vztrajala. Še sreča! Danes slovijo po odličnih, večkrat nagrajenih izdelkih, kot so mochant, sir in skute, izdelujejo pa tudi jogurte, Simona še peče odlične potice, kruh, pite in piškote. S prodajo so skromno zadovoljni, močno zadovoljni pa smo bili mi zaradi njihove prijaznosti in gostoljubnosti, saj so nam pod toplarjem pripravili okusno in obilno malico iz domačih izdelkov, ki nam je še bolj teknila ob zvokih harmonike domačega sina.

Med potjo je Lucija, kot ponosna Bohinjka, bolj podrobno opisala te kraje in opozorila na razne znamenitosti in posebnosti, kot so: najstarejša stoječa žičnica v Evropi, ogleda vredna jama pod Babjim zobom, hrib Ajdovski gradec in Marijina cerkev s celotnim lesenim oltarjem.

Ob slovesu nam je prijazna Bohinjka v svoji »fletni« govoricci zaželela: »Uživajte do večera, da vas navjo že popovdne domu pelal!« Pa nas niso, saj smo si v Stari Fužini ogledali še Planšarski muzej in izvedeli veliko zanimivosti o planšarskih kočah in planšarjih, nato pa se odpravili nazaj proti Radovljici, kjer nas je čakalo kosilo.

Začelo se je zaradi zdravstvenih težav ...

Po kosilu nas je čakal še ogled kmetije Brinšek v Vrbnjem, kjer so bile znova zdravstvene težave povod za ekološki začetek. Šele, ko je gospa Monika po zaužitju neke hrane doživela anafilaktični šok, sta z možem začela raziskovati, kaj vse je v kupljeni hrani in se posledično odločila za ekološko kmetovanje, ki sta ga nadgradila še z biodinamičnim. Trenutno imajo dve kravi in nekaj prašičev, ki jih redijo na prostem. Na tem ograjenem prostoru, ki ga prašiči zastonj »zorjejo«, bodo drugo leto postavili rastlinjak. Od zelenjave in poljščin pridelujejo vsakega po malo, nekaj tudi sadja. Za prodajo vseh pridelkov in izdelkov (mleko, sir, skuto, jogurte in vse vrste zelenjave, kar jo imajo) se poslužujejo t.i. švicarskega sistema, kar pomeni, da v preprosti

domači trgovinici pripravijo naročeno za svoje stranke, te pa si postrežejo same in tam pustijo denar. Pripravljajo tudi tedenske zimske košarice, kjer pač za določen znesek dajo noter tisto zelenjavo, ki jo imajo takrat na razpolago. Pridelujejo tudi semenski grah za Semenjalnico. Zraven obstoječega starega hleva, ki ga uporabljajo za shranjevanje, so za govedo zgradili zgradbo odprtega tipa z zelo zanimivo postavitvijo. Najbolj pa smo bili navdušeni nad izvirnostjo in domiselnostjo gospodarja, kako je uredil prostor za molžo, da to delo poteka s kar najmanj truda in nepotrebnega sklanjanja. Na ekološki način obnavljajo tudi hišo, in sicer z balami iz konopljinne slame, ometane z glino.

Predsednik Janez Ocepek se je kmetom, ki smo jih obiskali zahvalil za gostoljubje, jih seznanil s praznovanjem naše dvajsete obletnice ter jih povabil na dan ekoloških kmetij s predstavitvijo jubilejnega zbornika 24. oktobra.

Tri različne življenjske zgodbe, trije razlogi, zakaj kmetovati ekološko, od tega kar dvakrat povezano s hudo boleznijo ... to da človeku misliti! Poleg tega ob našem celodnevem druženju še kdo podeli s teboj svojo težko, a dragoceno življenjsko zgodbo, kronano z neverjetnim optimizmom in pozitivno energijo ...

Neprecenljivo! Tako dobiš na taki ekskurziji ne samo veliko novih praktičnih informacij na področju kmetovanja, temveč tudi dušne hrane za osebno rast.

Dvajset let združenja Zdravo življenje

BESEDILO in FOTOGRAFIJA: TATJANA ČOP

V dvajsetih letih se lahko zgodi veliko, ali pa le malo. Lahko pride do razvoja in napredka, ali do mirovanja in propada.

Zakaj se kmetijske površine ponekod nezadržno zaraščajo, drugod pa so vzorno obdelane in nudijo očesu prijetno podobo urejene in negovane krajine? Zakaj dva gospodarja enako velikih kmetij, celo na istem območju, različno gledata na prihodnost domačije? Prvi vidi samo še konec kmetovanja, drugi kmetijo razvija in odpira vedno nove možnosti razvoja. Lahko za naštetu poiščemo razlog v pol praznem oziroma pol polnem kozarcu? V optimizmu in veselju do dela in življenja in v njegovem nasprotju – pesimističnem čakanju, da bo konec?

Verjetno ni tako enoznačno in je še vrsta drugih, objektivnih dejavnikov, a v osnovi gre ravno za to: ali gospodar in njegova družina vidijo smisel v svojem delu ali ne; ali z veseljem pričakujejo novi dan, novo pomlad in poletje, ali se z muko prebijajo od jutra do večera, od dneva do dneva.

V vasi Koreno nad Lukovico smo 24. oktobra lahko spoznali tiste kmetije, ki se nahajajo na »sončni strani«. Tiste, ki so se odločile za drugačen način kmetovanja, ki v tem vidijo možnost razvoja. Na posestvu ekološke kmetije Plahutnik, poimenovanem *Razgledi z vrha*, je potekalo praznovanje ob dvajseti obletnici *Združenja ekoloških kmetij Zdravo življenje*. Praznovanje je bilo obogateno s kulturnim programom, predstavitev izjemnega jubilejnega zbornika, ekološko pogostitvijo in malo ekološko tržnico, ki pa je pokazala obsežno in pestro ponudbo nekaterih članov združenja.

Razgledi z vrha je morda dolgo, a zelo ustrezno ime prostora za počitek in druženje. Pogled seže do Limbarske gore, Miklavža in samih Moravč na eni ter tja do Kamniško-Savinjskih Alp na drugi strani.

Ekološko kmetovanje je način življenja

Pred dvajsetimi leti je kmetijski svetovalec inž. Anton Demojzes podal pobudo za ustanovitev Združenja ekoloških kmetov. Kmetje in strokovnjaki, ki so videli dlje, kot drugi, so res stopili skupaj in združenje ustanovili. Danes se o ekološki hrani veliko govori in piše, vedno več je povpraševanja in rednih kupcev, leta 1999 pa so ekološko kmetijstvo številni označili kot muho enodnevnico.

Pogosto so kupce od nakupa odvrnile cene, ki so bile višje od cen konvencionalno pridelanih živil. Poznavanje strogih pravil ekološkega kmetovanja je bilo, ne le v široki

S sedem metrov visokega razglednega stolpa se vidi še dlje.

Mohor, Kum, Krim in Nanos so lesene hiške, namenjene dvema ali trem osebam. Nekoliko stran stoji na šestih stebrih še dvonadstropna lesena hiška Jurček.

Lesene hiške so namenjene le spanju in poležavanju na soncu. Tako kot v avtokampih so na voljo skupna pomivalnica in dve kopalnici z WC-ji.

javnosti, pač pa tudi med strokovnjaki, klavrno. »Danes vidimo, da gre za pravo smer,« je povedal direktor Kmetijsko gozdarskega zavoda Ljubljana Jože Benec. Poudaril je tudi, da je prodaja po primerni ceni še vedno šibka točka. Ekološki pridelki in izdelki so na prodaj predvsem na domačih dvoriščih ter na lokalnih tržnicah in prireditvah. Vedno več ekoloških kmetij se odloča za predelavo primarnega pridelka, s čimer mu pomembno dvignejo vrednost oz. ceno. Še

Prireditev ob dvajseti obletnici je s pozdravnim nagovorom začel dolgoletni predsednik Združenja ekoloških kmetov »Zdravo življenje« Janez Ocepek, ki je še vedno dejaven v družinski ekološki drevesnici v Žvaruljah pri Izlakah. Program je povezovala Špela Drnovšek.

vedno pa imajo kmetje največ težav s prodajo ekološkega mesa govedu in drobnice, saj se slednje pogosto prodaja skupaj z mesom živali iz konvencionalne reje, torej pod ceno ekološkega mesa. Vodja Oddelka za kmetijsko svetovanje KGZ Ljubljana Tomaž Močnik je poudaril, da kmetijski svetovalci

Zvoki harmonike in kontrabasa so poskrbeli za prijetno vzdušje. Na harmoniko je igrala Barbara Kržišnik, na kontrabas pa Jakob Indihar, oba zaposlena na Kmetijsko gozdarskem zavodu Ljubljana.

Prireditve, ki je pritegnila obiskovalce iz cele Slovenije, se je v imenu občine Moravče udeležil podžupan Marko Kladnik.

Za hrano in postrežbo so poskrbele kmetije in kmetijske svetovalke. Primož Homar je skuhal ekološki golaž, Breda Pestotnik iz Krajnega Brda in Marija Gales iz Krašnje pa sta spekli kruh.

Pred stojnico kmetije Dolenc z Barja je gospodar Tadej ličkal koruzo. K delu je hitro privabil obiskovalce, med njimi tudi županjo občine Lukovica mag. Olgo Vrankar in Pavlo Pirnat, kmetijsko svetovalko in soorganizatorico dogodka.

intenzivno delajo na razvoju in uvajanju novih tehnologij v ekološko kmetovanje. Največji strošek je do nedavnega predstavljala preusmeritev iz konvencionalnega v ekološko kmetovanje. Zdaj lahko kmetje pridobijo nepovratna sredstva za preusmeritev in je tako odločitev za ekološko kmetovanje lažja.

rednih članov. Brez njihovega prispevka zbornik ne bi bil tako pester, kot je. Ne bi bil tako naš,« je povedala Pavla Pirnat, kmetijska svetovalka strokovna tajnica združenja od leta 2008.

Praznik ekološkega kmetijstva

Prireditve je potekala pred Plahutnikovim stanom. To je večja lesena stavba s skupnimi prostori, v kateri gostje, ki prenočujejo v lesenih hišicah, kuhajo in jedo ter se družijo. Plahutnikov stan pa oddajajo tudi za poroke, družinska praznovanja, seminarje ipd.

Pogled s stolpa na Plahutnikov stan, kot so poimenovali osrednji skupni prostor s kuhinjo in jedilnico, in malo ekološko tržnico, ki je zadnji oktobrski četrtek privabila obiskovalce v vas Koreno nad Lukovico na praznovanje 20. obletnice Združenja ekoloških kmetij Zdravo življenje.

O zgodovini združenja Zdravo življenje, ki danes šteje 65 članov, je na kratko povedal Janez Ocepek, ustanovni član in predsednik združenja vseh dvajset let. Predstavil je tudi jubilejni zbornik, v katerem je zapisano še več o razvoju združenja, izobraževanju članov in njihovih razmišljanjih o ekološkem kmetijstvu.

»Pomembno je poudariti, da je zbornik plod dobrega medsebojnega sodelovanja, saj je bil odziv članov na povabilo k predstavitvi kmetije izjemen. Odzvala se je dobra tretjina

Prireditve se je sklenila s predstavitvijo zbornika, ki ga je združenje natisnilo ob dvajseti obletnici delovanja. Zbornik in dvajsetletno delo združenja in ekološkega kmetijstva so predstavili Janez Ocepek, predsednik združenja vseh dvajset let, Jože Benec, direktor KGZS – Zavoda Ljubljana in Tomaž Močnik, vodja Oddelka za kmetijsko svetovanje Zavoda Ljubljana.

Seveda ni dobrega praznika brez dobre hrane. Tokrat so bile jedi dobre in zdrave, saj so jih pripravili iz lokalnih ekoloških živil. Udeleženci praznovanja so lahko izbirali med ekološkim golažem, ki ga je skuhal Primož Homar in ekološkimi testeninami Dežman Urške in Primoža, s prav tako ekološko zelenjavo in ekološkim sirom kmetije Sešlar. Kruh sta spekli Breda Pestotnik in Marija Gales, pecivo pa so pripravile Ivanka Menegalija, Branka Medved in Ana Vrtačnik. Da grla niso bila suha, sta poskrbela Stane Homar in Janez Ocepek. Za postrežbo pa so poskrbele Lucija Sušnik, Olga Novak in Ana Cirar.

Lahko povzamem, da je praznik ekološkega kmetijstva osrednje Slovenije, ob izjemno lepem in toplen vremenu, potekal v znamenju dobre volje, odlične glasbe in izvrstne ponudbe članov združenja.

Kmetije, ki so se predstavile na mali ekološki tržnici na Razgledih z vrha:

Ime in priimek	Kraj kmetije	Usmeritev kmetije
Stanko Homar	Dupeljne, Lukovica	vzreja žrebet pasme haflinger, kompost, znamka 100 CVETOV
Janez Ocepek	Žvarulje, Izlake	sadikarstvo sadnega drevja, EKODREVESNICA OCEPEK
Ivanka Menegalija	Štangarske poljane, Š. pri Litiji	sezonsko sadje in zelenjava, krompir, jabolčni sok in kis
Pavlina Šinkovec	Češnjice, Blagovica	korenje, repa, pesa, krompir, čebula, fižol v zrnju
Veronika Švigelj	Blatna Brezovica, Vrhnika	čebula, česen, buče hokaido, kislo zelje, kislata repa
Ana Vrtačnik	Šemnik, Izlake	sezonska zelenjava, meso
Branka in A. Medved	Kal, Zagorje ob Savi	sezonska zelenjava in sadje, goveje, svinjsko in piščančje meso, jajca
Marija in T. Dolenc	Pod Goricami, Brezovica	sezonska zelenjava, jajca, med
Peter Kos	Videm pri Lukovici, Lukovica	sezonska zelenjava sadje, zelišča, poljščine, žita, krompir, jajca
Marija Gales	Krašnja, Lukovica	sezonska zelenjava, kruh, pekovsko pecivo, testenine, jagode, šparglji, jajca
Primož Dežman	Gabrje pod Špilkom, Blagovica	ekološke testenine - znamka DOBROTE IZPOD ŠPILKA, omake, nefiltriran jabolčni sok
France Sešlar	Podlipovica, Izlake	sir, maslo, skuta in sirotka
Jure Močnik	Koreno, Lukovica	turizem in izobraževanje na kmetiji, znamka Razgledi z Vrha

Dober sad ob dobri skrbi

BESEDILO: BERNARDA MAL

Pred 20 leti je nastalo *Združenje ekoloških kmetov »Zdravo življenje«*. Bogastvo dvajsetih let se je na pobudo Upravnega odbora društva začelo zbirati v zbornik že konec junija. Uredniški odbor, v sestavi Francka Toman, urednica, ter člani Janez Ocepek, Pavla Pirnat, Lucija Sušnik in Bernarda Mal, je od osnovne zamisli, da v zborniku zberejo in objavijo članke o strokovnih ekskurzijah, ki jih društvo vsako leto organizira za svoje člane, prerasla v izdelek posebne vrednosti. Pri ustvarjanju nas je vodila misel, kaj bi bralce zanimalo o ekoloških kmetijah in ekološkem kmetovanju. Včasih še sami nismo verjeli, da se bo kdo poleg dela na kmetiji hotel ukvarjati še s predstavitvijo v zborniku. Pa je uspelo. In še mnogo zamisli je našlo pot v zbornik. Bralec se lahko sprehodi skozi nagovore predsednika društva, predstavnikov KGZS in županov občin, od koder so člani. Prispevali so tudi del finančnih sredstev za izdajo zbornika. Sledi kratka zgodovina društva in pregledi odgovornih v društvu, najpomembnejših dejavnosti, trenutno stanje članstva in današnje vodstvo. S shemo je prikazano, kaj pravzaprav ekološko-kmetovanje je. Bralec bo izvedel tudi, kaj so najbolj pereči problemi, a tudi zakaj je dobro biti član društva. Svoje mesto so našle prisrčne otroške izjave o kmetijah. V sredici zbornika so predstavljene ekološke kmetije in njihovi produkti. Brez vseh ekskurzij, ki so plemenitile znanje in spodbujale k razvoju, ni šlo. Ker pa je društvo v polnem zamahu, je na koncu predstavilo v nekaj besedah svojo vizijo, v kateri omenja pobudo za dan ekoloških kmetij. Za posebno presenečenje je poskrbela ekološka kmetica Metoda Tori, ki je uredništvu posredovala svoje pesmi. Z njimi se začneja vsako novo poglavje v zborniku. Brez dvoma pa poleg pohvale sodobnemu pristopu oblikovanja besedil in fotografij, ta pripada tudi Roku Štuparju, ki je naredil izjemno grafično pripravo za tisk. In kot pri zbornikih mora biti, je tudi ta lepoteč ugledal luč sveta na dan predstavitve, 24. oktobra.

Sponosom gledamo »dete« in veseli smo spoznanja, kaj lahko ustvari tako pisana skupina ljudi po starosti, spolu, življenjskih in poklicnih izkušnjah, izobrazbi. Vse smo znali združiti, opiliti in se predvsem spoštljivo dopolnjevati. Bravo.

Če ne vidimo napak in možnosti izboljšanja, potem nismo več aktivni ekološki kmetje. Tudi prilagajanje na hitro spreminjajoče vremenske spremembe (toplejše zime, neurja, hitre in visoke temperaturne spremembe ...) je naša stalna skrb in aktivnost.

Janez Ocepek

Peter Svetlin (Jernkov Peter)

mojster starodobnikov

Moravska dolina je posejana z lepotami. Poleg narave so to še ljudje, ki s svojimi naravnimi talenti, bodisi rokodelci ali umetniki, nosijo glas o Moravški dolini širom po Sloveniji in izven njenih meja.

Eden takšnih ustvarjalcev - samorastnikov je tudi mojster starodobnikov (oldtimerjev) Peter Svetlin po domače Jernkov Peter. Peter živi v Spodnjem Tuštanju, vasici zahodno od Moravč. Okoli njegovega doma živijo skoraj vsi njegovi najbližji sorodniki in prijatelji.

Že en sam obisk pri njem ti razkrije, da je ljubitelj starin, saj so predmeti lično razstavljeni okoli njegove hiše. V svoji pravi etnološki zbirki ima kmečko orodje in pohištvo, tehnične predmete, gospodinjske in obrtniške pripomočke. Za vsak predmet pozna njegovo zgodovino in uporabo. Skrbno jih čuva in skrbi zanje.

Pomembna je volja!

Zbirateljska žilica ga zasleduje že vse od otroških dni. Rodil se je na kmetiji Pr Jernk. V družini so bili poleg staršev in tete še otroci, pet sinov in ena hčerka. Delo na kmetiji ga je veselilo, še posebno, ko je smel s konjem in vozom na pot. Kasneje je konja zamenjal traktor, ki ga je spoznal do zadnjega vijaka. Kmalu je sklenil, da bo tudi on sam izdelal traktor. Njegov moto je še danes: »Če zmorejo drugi, bom tudi jaz!« Naredil si je načrt, zbral potreben material in se lotil dela. Predvsem ročno ga je izdelal s pomočjo nekaterih sorodnikov in prijateljev.

Peter Svetlin ni samo mojster in zbiratelj, je tudi človek z velikim srcem, saj vsakomur rad priskoči na pomoč z delom ali z nasveti. Nekatera svoja vozila je podaril svojim otrokom, v načrtu pa ima presenečenje za sina Romana in vnuka Žiga. Spada med napredno misleče ljudi, ki se zavedajo, da je potrebno tehniško dediščino ohranjati za kasnejše rodove.

Z enako zagnanostjo in ljubeznijo se je lotil tudi starih motorjev. Vozilo izdelati na novo ali pa ga spraviti v vozno stanje je uspeh, ki ga vedno znova žene naprej k še večjim izzivom.

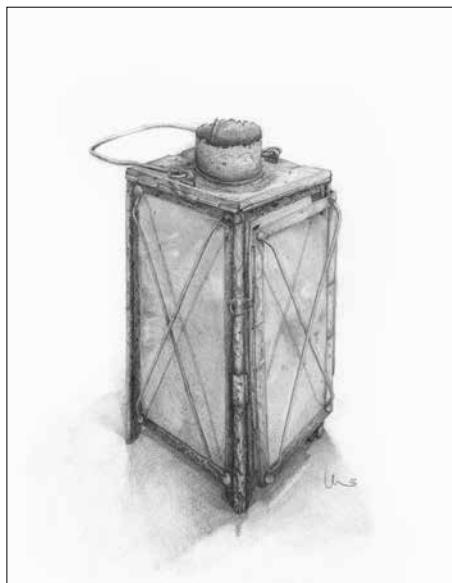
Pogosto je obiskovalec Tehniškega muzeja Slovenije v Bistri pri Vrhniki. Tehniški muzej Slovenije je postal slovenski muzej leta 1953 in je namenjen zbiranju, zaščiti in posredovanju slovenske tehniške kulture. Peter je v muzeju prišel do zamisli, da skonstruira repliko razstavljenega avtomobila.

Prvo vozilo je izdelal pred 23 leti. To je bil avtomobil - kočija LAURIN CLEMEN predhodnik ŠKODE. Delo je bilo naporno, a mu je uspelo. Z njim se je vozil na srečanja starodobnikov, ki jih je pripravljala zveza SVS-Starodobna vozila Slovenije, v kateri je član. Včlanjen je tudi v DSV Kamnik - Društvo starodobnih vozil. Čeprav že upokojen in bi lahko v miru užival v družbi svojih najdražjih, mu ustvarjalna žilica ne da miru.

V Tehniškem muzeju Bistra mu je bil še posebno všeč starodobnik tipa PICOLO iz leta 1906, izdelanega v tovarni APOLDA v Nemčiji. Sklenil je, da bo izdelal repliko tudi tega avtomobila. Zastavljeno delo je začel

izpolnjevati leta 2017. Ker je načrt nastajal sproti, je moral večkrat obiskati muzej in zaposleni so z

Peter je tudi zbiratelj starih predmetov. Risba stare luči Žive Likar je narisana po predmetu iz njegove zbirke starin.

razumevanjem spremljali njegove pogoste ogleda, merjenja, slikanja itd. Dve leti je pripravljala načrt, zbiral material in navduševal z načrtom svoje sorodnike in prijatelje. Ko se je lotil dela, sta mu bila v veliko pomoč sin Roman in vnuk Žiga. Izdelovali so predvsem ročno in uporabljali les, pločevino (medenino, baker, železo), gumo. Posebnost avtomobila so lesena kolesa s kovinskimi platišči.

Njegov PICOLO se od izvirnika loči le po velikosti, saj je za 20 cm večji po dolžini in širini.

Po dveh letih načrtovanj, izdelovanj, reševanj skoraj nerešljivih situacij, je bil starodobnik narejen. Izdelali so čudovit avtomobil in predvsem Peter je s tem dokazal, da je z vztrajnostjo, iznajdljivostjo in pridnostjo možno premagati vse ovire. Po grobi oceni je za izdelavo porabil 1500 ur in okoli 9000 evrov.

Danes se s svojimi prevoznimi sredstvi rad udeležuje srečanj starodobnikov. Še posebej je ponosen na povorko starodobnikov, ki ga za vsak prvi maj pripravlja Društvo krajanov Tuštanj, katerega član je. Peter je tudi vodja povorke.

*Predstavitev je pripravila
Bojana Dorič.*

Slovenija se bo obarvala vijolično!

21. novembra letos bomo obeležili svetovni dan raka trebušne slinavke in ob tej priložnosti se bo tudi naša občina pridružila gibanju, ki bo potekalo v številnih državah po Evropi in svetu – osvetlili bomo pročelje občinske stavbe Občine Moravče v vijoličasto barvo in s tem podprli kampanjo, s katero je v slovenskem prostoru začelo Združenje EuropaColon Slovenija, ki zastopa bolnike z raki prebavil, tudi z rakom trebušne slinavke. Njihova kampanja se imenuje *Skupaj smo v tem!* in kot pravijo v Združenju, je ime kampanje izbrano z razlogom in namenom.

Govorimo namreč o raku, ki ima eno najhujših statistik preživetja; pet let po diagnozi živijo le še okoli 4 odstotki bolnikov, povprečno preživetje od diagnoze pa je 4,6 mesecev. Na leto zbolijo okoli 400 ljudi, okoli 385 jih umre. Za primerjavo: pri raku dojke pet let po diagnozi živi več kot 85 odstotkov bolnic! Žalostno statistiko raka trebušne slinavke lahko spremenimo le, če bomo bolnike odkrivali prej. To lahko dosežemo le skupaj, in če bomo ozavestili čim več Slovenk in Slovencev.

Znaki raka trebušne slinavke so: splošno slabo počutje, bolečina v žlički in/ali v sredini hrbta, izrazita nepojasnjena izguba telesne teže, svetlo blato, temen urin.

Naša občina je ena od več kot 50 občin v Sloveniji, ki smo se pridružile gibanju. Če vas bo 21. novembra pot zanesla mimo občinske stavbe Občine Moravče, zdaj veste, da je osvetljena vijoličasto, ker je to barva, ki simbolizira ozaveščanje o raku trebušne slinavke. Tega dne bodo osvetljene še številne druge stavbe v več kot 30 državah po vsem svetu. Naredimo vsi skupaj korak v smeri boljšega stanja na področju tega raka. In če že govorimo o njem ter o pomenu čim zgodnejše prepoznavne, navedimo tudi znake, ob katerih moramo biti pozorni in pojdimo k zdravniku. Kot pravijo v Združenju EuropaColon Slovenija, so znaki raka trebušne slinavke naslednji: splošno slabo počutje, bolečina v žlički in/ali v sredini hrbta, izrazita nepojasnjena izguba telesne teže, svetlo blato, temen urin.

Vir: Združenje EuropaColon Slovenija, združenje za boj proti raku debelega črevesa in danke

SKUPAJ SMO V TEM

Srečanje starejših in bolnih v župniji sv. Martina

Besedilo: Nataša Lipovec

Na prvo nedeljo v oktobru, ki je bila letos tudi rožnovenska nedelja, je župnijska Karitas Moravče, kot že vsako leto doslej, organizirala tradicionalno srečanje starejših, bolnih in invalidnih faranov.

Srečanje se je začelo s sveto mašo v župnijski cerkvi sv. Martina. Daroval jo je stolni prošt in prelat gospod Jožef Lap, ki je namenil kar nekaj besed bolnim in starejšim. Med mašo je bila priložnost za prejem zakramenta bolniškega maziljenja. Mašo so z ubranim petjem popestrili mladi pevci. Po končani sveti maši, ki je bila lepo obiskana, je sledilo druženje v župnišču, ki so ga z zvoki harmonike in kitar popestrili Tine Gotar, Tomaž Pirnat in Martin Capuder, najbolj pogumni so tudi zaplesali.

Druženju so se pridružili tudi gospod Jožef Lap, gospod župnik Kancijan Čižman in diakon Matej Rus, ki so skupaj z zbranimi zapeli tudi nekaj pesmi. Vsako leto se srečanja udeležijo tudi člani skupine Vera in Luč, ki so sicer varovanci doma v Grobljah pri Domžalah. Vsi povabljeni so se okrepčali z okusno obaro, ki jo je pripravil Drago Prosenc, in s pecivom izpod rok pridnih moravških gospodinj, nazdravili s kozarčkom rujnega in obujali spomine. Kakor je že v navadi, so tudi tokrat prejeli za spomin na srečanje majhen spominek. Zahvala za pripravo na srečanje in pogostitev pa gre predvsem sodelavkam župnijske Karitas Moravče.

Vsakoletno srečanje je medgeneracijski dogodek, ob katerem mlajši in starejši doživljajo medsebojno sožitje in dopolnjevanje, je lepa obogatitev odnosov za vse, ki se tega srečanja udeležijo. S tem srečanjem starejšim in bolnim naredimo dan lepši in prijaznejši, enako pa velja tudi za vse tiste, ki nam je dana priložnost, da pomagamo in sodelujemo pri tem srečanju. Z vzpostavitvijo toplega medčloveškega odnosa bogatimo drug drugega, lažje prenašamo bolezen, strahove, osamljenost, težave in si izmenjujemo življenjske izkušnje.

Lepo smo se imeli. Veseli smo vseh, ki se odzovejo našemu vabilu in pridejo tudi v župnišče na druženje, saj več nas je, lepše je. Skorajžite se tudi »mlajši starejši« in se nam pridružite naslednje leto.

Tradicionalno srečanje za starostnike in invalidne osebe

Besedilo in fotografija: Jože Novak

Krajevna organizacija rdečega križa Vrhpolje v občini Moravče, župniji Vrhpolje, vsako leto v mesecu oktobru organizira srečanje s kulturnim programom učencev POŠ Vrhpolje, na katerega so vabljeni krajanke in krajani starejši od 65 let, na območju Krajevne skupnosti Vrhpolje, iz devetih vasi, v župniji sv. Petra in Pavla, ki jo več let upravlja župnik Ivan Povšnar. Srečanje se je začelo z mašo ob 8. uri, kjer so lahko župljani prejeli zakrament bolniškega maziljenja. Sledilo je povabilo na prireditev v prostore Krajevne skupnosti Vrhpolje ob 9. uri.

Na povabilo se je odzvalo 27 udeležencev, ostali so iz različnih razlogov ostali doma. Tako je bila udeležba manjša, kot so organizatorji pričakovali. Med udeleženci so bili tudi

povabljeni gosti. Vse je pozdravila dolgoletna predsednica Krajevne organizacije Rdečega križa, Pavla Lebar, ki jo vodi že več kot 24 let. Iz Območnega združenja Rdečega križa Domžale je prisotne pozdravil Brane Kosmač, v imenu Občine Moravče Stane Ravnikar, varuh pravic občanov ter predstavnica Krajevne organizacije Rdečega križa Peče. Vsi govorniki so se zahvalili prostovoljkam RK za prizadevno humanitarno delovanje, ki je vedno namenjeno pomoči potrebnim, najsi bo to materialna ali nematerialna pomoč.

V krajšem kulturnem programu so sodelovali učenci prvega in drugega razreda POŠ Vrhpolje pod vodstvom učiteljice Tanje Apšner ter bili deležni burnega aplavza. Seveda brez njihovih staršev ne bi šlo.

Med najstarejšimi udeleženci sta bila prisotna 91-letna Ivanka Zaviršek in Jože Novak, star 92 let, oba z Vrhpolj pri Moravčah. Iz rok predsednice KO RK Vrhpolje Pavle Lebar sta prejela praktični darili, od vseh navzočih pa številne čestitke. Po končanem uradnem delu je bil čas za prijateljsko druženje ob dobro obloženih mizah z dobrotami, ki so jih pripravile prostovoljke Rdečega križa.

V lastnem imenu in v imenu drugih udeležencev tega srečanja se javno zahvaljujem organizatorkam srečanja za lepe preživete trenutke in lepše dneve. Vsem pa želim obilo zdravja. Nasvidenje v letu 2020.

Vstop Hrvaške v schengen ne sme biti varnostna grožnja

BESEDILO: LJUDMILA NOVAK, EVROPSKA POSLANKA

Vstop Hrvaške v schengen je v interesu Slovenije, vendar bo država, ki ima toliko neurejenih zunanjih meja, težko varovala zunanjo schengensko mejo.

Na meji med Slovenijo in Hrvaško je bilo do septembra odkritih več kot 12 tisoč nezakonitih prestopov državne meje. Slovenija je na Hrvaško vrnila 10 tisoč nelegalnih migrantov, Hrvaška v BiH pa le tisoč. Sprašujem se, kje so ti migranti, ki so najprej nelegalno prečkali mejo med BiH in Hrvaško, nato pa še mejo med Hrvaško in Slovenijo.

Menim, da EU ne bi smela tvegati vstopa Hrvaške v schengen, če le-ta lahko postane tvegano varnostno vprašanje. Slovenija bo imela koristi, ko bo Hrvaška del schengenskega območja, vendar trenutno dvomim, da je Hrvaška sposobna varovati zunanje schengenske meje. Na mojo pobudo je šest slovenskih poslancev Evropskega parlamenta podpisalo pismo, ki smo ga naslovili na Evropsko komisijo, o vstopu Hrvaške v schengen.

V njem smo poudarili, da mora Evropska komisija o ustreznosti vstopa Hrvaške v schengensko območje odločiti na podlagi objektivne strokovne ocene tehnične in varnostne usposobljenosti in v primeru najmanjšega suma o neusposobljenosti Hrvaške izdati temu ustrezno mnenje.

Izzivi z migracijami, negotove geopolitične razmere in povečano število nezakonitih prehodov meja povzročajo velik pritisk na sedanje schengenske meje. Ta pritisk je povzročil tudi ponovno uvedbo notranjih mejnih pregledov na schengenskem območju, ki so se vzpostavili po hudem migracijskem valu leta 2015. Upoštevač zadnje dogajanje na meji med Turčijo in Sirijo nas lahko upravičeno skrbi, da bi se migracijski val iz leta 2015 ponovil tudi v prihodnje. Glede pripravljenosti Hrvaške na vstop v schengensko območje imajo pomisleke tudi nekatere druge države članice EU, zato je dejanski vstop Hrvaške v schengen še precej nedorečen.

Trije »svetniki« moravške SDS

Vodstvo moravške SDS rado igra vlogo »svetnikov«: nikoli niso za nič krivi, zato pa znajo toliko bolj blatiti druge. Pustimo tokrat ob strani, da so soodgovorni, da se v Moravčah v zadnjih 14 letih ni izpeljal noben večji projekt, ne dom za starejše občane, ne obvoznica, ne športni park, ne... Ves čas so podpirali bivšega župana, Roman in Vitomir Cerar sta bila oba podžupana, bivši župan Matjaž Kočar pa je prestopil k SDS. Tega masla na glavi se ne bodo mogli nikoli znebiti.

Pustimo tudi ob strani znano dejstvo, da je »svetnik« Vitomir Cerar znan po svoji dvojni igri: po eni strani je prodajal zemljo Termitu, po drugi pa razglašal svojo okoljsko skrb. V času Reboljevega mandata je v gostilniških debatah na veliko razlagal o tem, kaj vse Rebolj dela slabo in kaj bi on znal narediti bolje, nato pa je na zadnjih volitvah podprl Rebolja, malo pa tudi Balažica. Takim ljudem z eno besedo rečemo oportunisti, ki se znajo za svojo korist vselej prodati najboljšemu trenutnemu ponudniku. V zadnjem obdobju sta Roman Cerar in Matjaž Kočar zelo kritična do novega župana, ki za razliko od njiju izkazuje veliko dinamiko pri svojem trudu za uresničitev velikih moravških projektov. Ta kritika pa ni načelna, ampak se ga neupravičeno lotevata na osebni ravni. Pa tokrat enkrat pogledajmo, kako »svetniška« sta sveti Matjaž Kočar in sveti Roman Cerar in kaj si lahko privilegiranca privoščita, kar si ostali običajni občani občine Moravče ne moremo in ne smemo.

Revizija na občini Moravče je razkrila, da si je bivši župan Matjaž Kočar že okrog leta 2000 prisvojil 155 kvadratnih metrov občinske zemlje ob svoji parceli, na kateri ima hišo. Ne da bi koga vprašal, ne da bi prijavil, ne da bi od občine dobil dovoljenje, in ne da bi kupil, si že 20 let prisvaja zemljo, ki ni njegova. Kot bivši župan se je ves ta čas še kako zavedal svojega prekrška, vendar nikoli ni storil nobenega koraka, da bi protizakonito stanje odpravil. Če bi denimo, omenjeno zemljišče vzel vsaj v najem po najnižji možni ceni, je Matjaž Kočar občino Moravče ogoljufal in oškodoval za več kot 2000 evrov. Le koliko bi bilo to vredno danes?

Podobno je z našim tretjim »svetnikom«: bivši podžupan Roman Cerar leta 2000, ko se je v Moravčah gradila kanalizacija, ni plačal komunalnega prispevka za priklop na kanalizacijsko omrežje. Revizija na občini Moravče je pokazala, da Roman Cerar, Marokova ulica 7, parcelna št. 87/3 k.o. Moravče, ni od leta 2000 do danes nikoli plačal komunalnega prispevka. Čeprav se je kot podžupan ves čas zavedal svojega prekrška, ni nikoli storil nobenega koraka, da bi se prijavil in plačal to, kar smo plačali vsi. Zato pa je vedno zelo gostobeseden, ko je treba napadati druge. S tem svojim dejanjem neplačila je občino Moravče oškodoval za okrog 2000 evrov. Enako, le koliko bi bilo to vredno danes, po toliko letih?

In takšne moralno sporne osebe, ki tvorijo vodstvo moravške SDS, nam hočejo kazati pot naprej? Ne, hvala! Naj najprej počistijo pred lastnim pragom. Iver v očesu bližnjega vidijo, bruna v svojem pa ne.

AC

Karitas

Tretji četrtek v mesecu: 17.45 - 18.45

Rdeči križ

g: 031 291 564

Prvi ponedeljek v mesecu:
17.00 - 19.00**Župnijski urad**

t: 01 72 31 055

Ponedeljek in petek: 9.00 - 10.00
in 16.00 - 18.00**Občina Moravče**

t: 01 72 47 140 / f: 01 72 31 035

Ponedeljek: 8.00 - 10.30

in 11.00 - 15.00

Sreda: 8.00 - 12.00 in 13.00 - 17.00

Petek: 8.00 - 10.30 in 11.00 - 13.00

Pošta

t: 01 72 96 510

Ponedeljek, torek, četrtek, petek:

8.00 - 10.30 in 14.30 - 17.00

Sreda: 8.00 - 10.30 in 14.30 - 18.00

Sobota: 9.00 - 11.00

Policijska pisarna

Ponedeljek: 16.00 - 18.00

Petek: 8.00 - 10.00

Zadnje nedeljo v mesecu:

8.00 - 10.00

Osnovna šola Jurija Vege

t: 01 72 31 003 in 01 72 31 210

www.osmoravce.si

Od ponedeljka do petka: 7.00 - 15.00

Vrtec

t: 01 72 31 227

Od ponedeljka do petka: 7.00 - 15.00

Podružnična**osnovna šola****Vrhopolje**

t: 01 72 31 233

Od ponedeljka do petka: 7.00 - 15.00

Zavod za gozdove

Revir Moravče, Vegova 7

t: 01 72 47 147

g: 041 657 223

Gasilska zveza Moravče

t: 01 72 31 234

24-urna dežurna služba

na telefonu 112

Knjižnica Daneta Zajca

t: 01 72 31 359

Torek in četrtek: 14.00 - 19.00

Sreda: 7.00 - 9.00 in 11.00 - 14.00

Sobota: 9.00 - 12.00

Ambulanta splošne medicine

t: 01 72 31 008

Ponedeljek in sreda: 13.00 - 19.00

(sprejem do 18.00)

Torek, četrtek, petek: 7.00 - 13.00

**Ambulanta za otroke
in mladino**

t: 01 72 32 943

Ponedeljek in sreda: 13.00 - 19.15

Torek: 7.00 - 10.30 (ambulanta),

10.30 - 13.00 (posvet)

Četrtek: 7.00 - 10.30 (ambulanta)

Petek: 7.00 - 8.00 (ambulanta)

8.00 - 11.00 (sis. pregledi),

11.00 - 13.30 (ambulanta)

Patronažna služba

t: 01 72 32 944

Od ponedeljka do petka: 7.00 - 8.00

Diagnostični laboratorij

Ponedeljek in sreda: 13.00 - 18.00

Torek, četrtek in petek: 7.00 - 12.00

Zobna ambulanta

t: 01 72 31 150

Ponedeljek in sreda: 6.45 - 13.15

Torek in četrtek: 12.45 - 19.15

Petek: 6.45 - 12.45

**Zobna ambulanta za otroke
in mladino**

t: 01 72 32 750

Ponedeljek in sreda: 7.00 - 14.00

Torek in četrtek: 13.00 - 19.00

Petek: 7.00 - 13.30

Lekarna

t: 01 77 70 245

Ponedeljek: 12.00 - 19.00

Torek, četrtek, petek: 7.30 - 14.00

Sreda: 13.00 - 19.00

Prva sobota v mesecu: 8.00 - 12.00

**Kmetijska svetovalna služba
KGZS - Zavod LJ, Izpostava KSS
Domžale**

Šaranovičeva cesta 21a, Vir

t: 01 724 18 45 ali 01 724 48 55

Uradne ure: ponedeljek in sreda

od 8. do 11. ure oz. po dogovoru

**Slovenski okoljski javni sklad,
mreža ENSVET**

Brezplačno energetske svetovanje

t: 051 677 194 (po predhodnem

dogovoru)

LAS Srce Slovenije

Svetovanje s področja razpisov

v okviru LAS

Občina Moravče

Prva sreda v mesecu: 9.00 - 12.00

Društvo upokojencev

Torek: 10.00 - 12.00

Čenjene bralke, spoštovani bralci!

Od decembra 2018 so objave v rubriki »Zahvale in V spomin« brezplačne. V Novicah pa lahko objavite brezplačno tudi vesele dogodke, ki jih želite deliti s sokrajani: obletnice, napovedi porok, objave rojstev ...

Uredništvo *Novic iz Moravske doline* vabi k sodelovanju vse, ki sestavljate križanke, sudoku, uganke ... Dobrodošli so tudi vsi predlogi, kako popestriti in izboljšati naše *Novice*. Vabimo vse, ki imate stare razglednice Moravske doline, da nam jih posodite za objavo.

Odziv na razpisan fotografski natečaj je izjemen. Natečaj bomo nadaljevali do konca leta. Vsak mesec bomo izbrali eno fotografijo za objavo na naslovnici. Ob koncu leta bodo občani z glasovanjem preko FB omrežja izbrali tri najboljše, ki bodo nagrajene.

Rubrika pisma bralcev v *Novicah iz Moravske doline* je odprta za vaša vprašanja, pobude in kritike. Seveda pisma ne smejo biti žaljiva ali zlonamerna.

Pišite nam na e-naslov:

moravske.novice@moravce.si!

V spomin

Anton Kušar

10 let bo že minilo,
kar obiskujemo tvojo gomilo ...

Združuješ nas ob misli nate, v molitvi, cvetju
in plamenu sveč, ki ti jih prižigamo v spomin v veri,
da se radostiš v Njem, kjer je cilj vseh poti ...

Hvala vsem,
ki z nami ohranjate nanj lep spomin!

*Smrt ne more nas ločiti,
Le za hip nas loč čas.
Kar lepo je nikdar ne mine,
Ker v srcu pusti lepe nam spomine.*

V spomin

Francu Kunavarju

IZ DRTIJE

16. novembra je minilo deset let, odkar odšel si tja,
kjer ni solza in ne gorja.

Vsi njegovi

Zahvala

Svojo življenjsko pot je po dolgi bolezni v 75. letu
sklenil naš dragi mož, oče, ata, brat, stric in tast

Štefan Jančar

VRHPOLJE PRI MORAVČAH

Iskreno se zahvaljujemo *Prostovoljnemu gasilskemu društvu Vrhpolje*
za organizacijo pogrebne obreda, vsem sorodnikom, sosedom, prijateljem
in znancem ter *Folklorni skupni DU Moravče* za pomoč in podporo,
izrečena sožalja, podarjene sveče in cvetje.

Hvala vsem, ki ste ga pospremili na njegovi zadnji poti.

Vsi njegovi

*Ne jokajte ob mojem grobu,
le tiho k njemu pristopite,
saj veste, kako trpel sem
in večni mir mi zaželite.*

Zahvala

Svojo življenjsko pot je v 81. letu starosti
sklenil naš dragi mož, oče, stari oče, brat in stric

Anton Medic

IZ ČEŠNJIC PRI MORAVČAH.

Iskreno se zahvaljujemo vsem sorodnikom, sosedom,
vaščanom, prijateljem in znancem za izrečena sožalja,
podarjene sveče, cvetje, svete maše in darove za cerkev.
Hvala gospodu Kancijanu Čižmanu za sočutne besede slovesa,
pevcem za lepo odpete pesmi in pogrebni službi za lepo opravljen obred.
Hvala vsem, ki ste ga pospremili na njegovi zadnji poti.

Vsi njegovi

OŠ Jurija Vege Moravče
vabi na

BOŽIČNO-NOVOLETNI KONCERT

pevskih zborov matične šole

S PESMIJO V PRAZNIČNE DNI

petek, 13. 12. 2019, ob 18. uri
KULTURNI DOM MORAVČE

Na svetu je mnogo dobrih ljudi
in mnogo velikih otrok
in toliko malih, neznatnih stvari
in toliko dobrih rok.

Kajetan Kovič

oš Jurja Vege

OŠ JURIJA VEGE
(MATIČNA ŠOLA IN POŠ VRHPOLJE),
VVZ VOJKE NAPOKOJ IN
ŠOLSKI SKLAD OŠ MORAVČE

vas vabimo na

BOŽIČNO-NOVOLETNI SEJEM,

ki bo v torek, 26. novembra 2019,
s pričetkom ob 16.00 v telovadnici šole.
Leto, ki prihaja, naj bo leto plemenitih dejanj,
radostno in preprosto čudovito!

Otroci in učenci ter zaposleni v vrtcu in šoli

Mali oglas

Podjetje Krulc d.o.o., Cesta heroja Vasje 8,
Moravče zaposli avtoličarja z izkušnjami.
Prijava pošljite do 15. 12. 2019 na naslov:
milan.krulc@nissan-krulc.si.

Kulturno
umetniško
društvo
Vrhpolje

KUD

vabi na tradicionalni

NOVOLETNI KONCERT,

ki bo 26. decembra 2019 ob 19. uri
v dvorani Gasilskega doma na Vrhpoljah.

Nastopajoči:

- TAMBURAŠKI ORKESTER VRHPOLJE
- DRAMSKA SKUPINA VRHPOLJE
- SKUPINA VIOLINE VILLAS

Po prireditvi nas bo zabaval
Ansambl Marcela IN.

Vabljeni!

KUD Vrhpolje vam želi srečno, zdravo in uspešno
novo leto ter čimveč lepih trenutkov,
preživetih v naši družbi!

Vabilo

Vabljeni na praznovanje 25. obletnice DK Limbarska Gora,
ki bo v soboto, 30. novembra 2019 ob 19. uri,
v Kulturnem domu v Moravčah.

Nastopili bodo: Krimski lisjaki, bratje Mrčun in Johanca.

Prireditev bo povezoval Tone Serpentinšek.

Lepo vabljeni!

DKLimbarskaGora

**VESELI
DECEMBER
V MORAVČAH**

SE BO ZAČEL 1. 12. OB 19.30
S PRIŽIGOM NOVOLETNIH LUČK.

Vabijo vas
nastopajoči in sodelujoči
iz Moravške doline.

NA PRAZNIČNI TRŽNICI
VAS BOMO 7. IN 8. TER VSE DNI
OD 14. DO 22. 12.
MED 17. IN 21. URO RAZVAJALI
S PRAZNIČNIMI IZDELKI,
DOBROTAMI IN PIJAČO.

Turistično društvo Moravče
in Občina Moravče

KD Tine Kos
Ženska vokalna
skupina

**SLAVNOSTNI
KONCERT**
Z GOSTI
OB 40-LETNICI DELOVANJA
PONOVITEV
v nedeljo, 1.12.2019, ob 17.30

OPA
let

**KAKO
DOBRO
SLIŠITE ?**

AUDIOBM
SLUŠNI CENTRI
13X v Sloveniji

Rezervirajte termin za
brezplačno meritev sluha
in svetovanje. Pokličite
☎ 059 044 055

VEČ INFORMACIJ
www.audiobm.si

OBIŠČITE NAS V LJUBLJANI
BTC, stavba DIAMANT

Pri Jurku
GOSTILNA IN PICERIJA

**DOSTAVA
HRANE
NA DOM**

tel.: 01 723 28 83
gsm: 040 144 783

Trg Svobode 15, 1251 Moravče
<https://www.facebook.com/PicerijapriJurku>

BARVE LAKI PIRC

**NOVA
TRGOVINA
ZA DOM**

Sončna ulica 1a, Domžale - Vir
NASPROTI TRGOVINE HOFER
051 647 602

ODPRTO ŽE OD 6. URE
BARVE, AVTOLAKI, ČISTILA ...

    ALCEA C.A.R.F.I.T

Dober glas seže v deveto vas!

Vaš oglas v Novicah iz Moravske doline pa v sleherni kotichek vsake vasi v naši občini.

Podjetniki in podjetnice z vseh področij – obrti, kmetijstva, storitev – vabimo vas, da se v prihodnjem letu tudi vi odločite za oglaševanje v **Novicah iz Moravske doline**. Za več informacij prosim pošljite povpraševanje na elektronski naslov **moravske.novice@moravce.si**.

Vsem, ki že oglašujete na naših straneh, pa se iskreno zahvaljujemo za zaupanje in se nadajamo dobrega sodelovanja tudi v prihodnje.

Uredništvo

Innovation that excites

NOVO PRI NISSAN KRULC

SKLEPANJE ZAVAROVANJ

- novo zavarovanje
- podaljšanje
- za vsa vozila

Kontaktna oseba: URŠA REMS BROADAR
Tel: 01/7231-200, 031-362-397
Email: ursa.rems@nissan-krulc.si

NUDIMO TUDI

CENITEV KASKO ŠKOD IN KAROSERIJSKA POPRAVILA

- vse znamke vozil
- vse zavarovalnice

Innovation that excites

NISSAN INTELLIGENT MOBILITY

NISSAN QASHQAI

TEHNOLOGIJA, KI TE ZAPELJE.

ŽE OD 17.990 €*
7 LET JAMSTVA**
4 ZIMSKE PNEVMATIKE***

KRULC
ZE 30 LET POOLASČENI SERVISER
VOZIL NISSAN

KRULC d.o.o.
Cesta heroja Vasje 8, 1251 Moravče
Delovni čas 08-18, sobota 08-12
Tel: 01 723 12 00 · www.nissan-krulc.si

Kombinirana poraba goriva: 5,3-7,5 l/100 km. Emisije CO₂: 170-139 g/km. Emisijska stopnja: Euro 6d - Temp. Emisije NO_x: 0,0181-0,0533g/km. Emisije trdnih delcev: 0,0004-0,00091g/km. Št. delcev (k10⁷): 0,01-0,96. Ogjikov dioksid (CO₂) je najpomembnejši toplogredni plin, ki povzroča globalno segrevanje. Emisije onesnaževal zunanjega zraka iz prometa pomembno prispevajo k poslabšanju kakovosti zunanjega zraka. Prispevajo zlasti k: časovno povprečnim koncentracijam prizemnega ozona delcev PM₁₀ in PM_{2,5} ter dušikovih oksidov.

*Cena velja ob nakupu novega vozila Nissan Qashqai 1.3 Visia z akcijo CashPlan preko Nissana Financiranja. **Brezplačno 7-letno jamstvo veča z Nissan Financiranjem in obsega 3 leta tovarniške garancije ter podaljšano jamstvo za 4. in 5. leto po programu "Active", d. in 7. leto po programu Basic, od za 100.000 km, kar koli se zgodi prej. ***Večja obratnost preko Nissan Financiranja. Podatki izvoznika: Renault Nissan Slovenija, d.o.o., Dunajska 22, 1001 Ljubljana. Slika je simbolična. VEČ NA NISSAN.SI.

PEPLAST

Brizganje plastičnih mas - PVC ograje - Rolete - Žaluzije - Tende - Komarniki - Garažna vrata

ALU - PVC VRATA IN OKNA

Bogat izbor vhodnih vrat!

Branko Peterka s.p.
Štandrova 9a,
1251, Moravče, Slovenija
Tel: 01/ 7232 - 868
Gsm: 041/ 753 - 617
info@peplast.si

www.peplast.si

Avtohiša Vesel

Martin Vesel s.p.

SERVIS

Češnjice 16b
1251 Moravče

t. 01 72 31 032
g. 041 687 336

- Priprava vozil za tehnični pregled
- Servisne storitve za vozila vseh znamk
- Brezplačno nadomestno vozilo
- Kleparska dela
- Delovni čas
pon - pet od 8h - 18h

www.avtohisavesel.si

TV - INTERNET

Slovenski in tuji TV programi z Limbarske gore in Krvavca - Kržišča. Brezžično do objekta!

UGODNA CENA!

- TV ali INTERNET od 15€ / mesec
- Najbolj gledani kabelski programi s SLO podnapisi, tudi v HD
- INTERNET in IPTV signal tudi s kamniškega gradu, Ambroža, Vel. Planine, Zg. Javoršice, PD Moravče, Lukovice, Peč pri Mor., Slivne, zasav. gore,...

040 997 007 **Novo! v naši shemi tudi ATV Litija.**

www.zvezdatv.si
www.gorosan.com

Zvezda TV
10 let

NUDIMO VAM ZANESLJIV SERVIS TV IN AV TEHNIKE

VRATA JERMAN

PRODAJA IN MONTAŽA

MARKO JERMAN s.p.

gsm.: 041 387 111
e-mail: mare.jerman@gmail.com
www: montaza-jerman.net

lipbled. HOPPE Garanti za odličnost. GARANT Toren für Ihr Zuhause

izmere • svetovanje • prodaja • montaža • servis